

Someron Joulu

N:o 60

Kotiseutulehti 2025 – historian havinaa ja nykypäivää | Hinta 15 €

Someron Joulu

Someron Joulu on kotiseutulehti, joka kertoo paikallisesta elämänmenosta, kulttuurista ja historiasta. Ensimmäinen Someron Joulu ilmestyi vuonna 1964.

TOIMITUS

Päätoimittaja	Juha Heikkilä
Toimitussihteeri	Marika Haapala
Oikoluku	Päivi Isotalo, Pekka Salminen
Vedoksen tarkistus	Marika Haapala, Päivi Isotalo
Ilmoitukset	Ahti Kukkonen, Olli Nuotio, Kimmo Talikka, Pertti Tamminen, Marja-Leena Vikman
Taitto	Jouni Hyvärinen
Kansikuva	Tanja Holmberg
Painopaikka	Suomen Uusiokuori Oy
Painosmäärä	1000
Julkaisija	Somero-Seura ry.

Pyydämme lähettämään jutut ja aineistot ensi vuoden lehteen viimeistään syyskuun loppuun mennessä. Ole juttuideastasi ajoissa yhteydessä toimitukseen. Kuvat otamme mieluiten vastaan laadukkaina digitaalisina kuvatiedostoina, mutta myös alkuperäisinä valokuvina tai negatiiveina, jotka palautamme lähettäjälle. Juttuihin liittyviin valokuviin on oltava julkaisulupa.

YHTEYSTIEDOT

Päätoimittaja	040 833 6792
Toimitussihteeri	040 746 2845
Toimituksen sähköposti	someronjoulu@gmail.com
Verkkosivut	www.somero-seura.fi
Postiosoite	Someron Joulu c/o Marika Haapala Turuntie 1269 31520 Pitkälampi

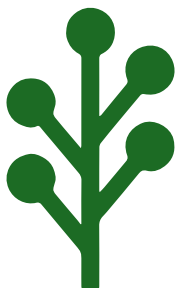
Toivotamme hyvää joulua ja onnellista uutta vuotta kaikille Someron Joulun lukijoille, lehteen kirjoittaneille, kotiseututyötä tukeville ilmoittajille sekä muilla tavoin lehden tekoon osallistuneille!

Sisällys

Sata vuotta sinne tai tänne?, <i>Marika Haapala</i>	4
Köyhän miehen hummeria!, <i>Jukka Sarvarinne</i>	6
Juhani Talonen – elämänsä mittainen talkoomies ja kotiseudun ystävä, <i>Outi Talonen</i>	10
Kotiseutumies Voitto Ollonqvist – elämäntyönä somerolainen kulttuuriperintö, <i>Juha Heikkilä</i>	14
Muistoja Kaurakedosta, <i>Helinä Mäyry</i>	22
Somero-Seuran vuosi 2025.....	28
Joel Vilkki – Isä, opettaja, esperantisti ja puutarhuri, <i>Heljä Favén</i>	34
Paratiisi ja Joulumaa, <i>Jaana Kyyrä</i>	39
Esperanto – kieli, joka syntyi yhdistämään ihmiset, <i>Marika Haapala</i>	40
Somero vuonna 1925, <i>Manu Kärki</i>	44
Laula kanssain karaokea, <i>Pekka Salminen</i>	52
Kouluhammashoitoa somerolaisittain, <i>Kaija Parko</i>	58
Bekkerellit pelottivat ja rauta totteli, <i>Heikki Salomaa</i>	62
Kun säätyläisnaiset Wiikiin muuttivat, <i>Jyrki Ali-Yrkkö</i>	64
Seeterin emäntänä kuudella vuosikymmenellä, <i>Riitta Torkkomäki</i>	68
Yksin tunturissa, <i>Sakari Valtiala</i>	78
Miten joulu tulee?, <i>Anni Kantonen ja Anu Kemppi</i>	82
Muistojen lehto puhuttelee, <i>Arja Torkkomäki</i>	84
Pätkiä sotaoloista, <i>Lyyli Honkio</i>	87
Kun somerolaiset Avinurmea auttoivat, <i>Olli Salomäenpää</i>	88

Sata vuotta sinne tai tänne?

Saattaa olla vaikeaa kuvitella Someroa sata vuotta sitten, mutta vielä haastavampaa on kuvitella Someroa sadan vuoden päästä. Miten mennyt aika ja yhteiskunnan uudistukset ovat muokanneet paikkakuntaamme, kun kalenteri näyttää vuotta 2125? Tuskin kukaan osaa tähän antaa vastausta. Muutoksia on varmasti luvassa. Onhan Somero erilainen tänään kuin vuonna 1925.

Koska historiaa on tallennettu ja dokumentoitu kirjoituksin, tilastoin, maalauksin ja valokuvin, on meillä tänä päivänä mahdollisuus kurkistaa menneeseen. Voimme verrata entistä ja nykyistä ja ihmetellä kehitystä. Esimerkiksi

sata vuotta sitten Somerolla kansakouluja oli kaksitoista ja niitä perustettiin vielä lisää vuosien varrella. Nyt ollaan tilanteessa, jossa kouluja on viisi ja lopettamisuhan alla on kaksi alakoulua.

Paikkakunnalla on nähty myös edistyksellistä ja massasta poikkeavaa opetusta, kun Joel Vilkki aikoinaan otti esperanton oppiaineeksi Kiiruulle. Lukuvuonna 1960–1961 kieltä opetti yhteiskoulussa kansainvälistä tuulta mukanaan tuonut unkarilainen István Mórocz.

Maisemallisia muutoksia on myös sadan vuoden aikana tapahtunut. Viimeisimpänä Pitkäjärvelä, kun Hovirinnan pato purettiin ja tilalle tehtiin luonnonmukainen pohjapato ja kalatie. Monet tiet

ovat saaneet asfalttipäällysteen ja autot ovat vallanneet Joensuun raitin. Enää ei näe maatalojen isäntiä hevoskärryillä tuomassa keskustaan tavaraa. Bussi Somerollekaan ei oikein voi ajaa ojaan, kun ei niitä monia liikukaan – ainakaan Helsingistä.

Somero-Seura ry ei ole ihan sataa vuotta ollut olemassa, mutta merkittävän pätkän kuitenkin paikkakunnan historiassa. Seura on aikoinaan ottanut kantaa mo-
neen yhteiskunnalliseen ja kulttuurihistorialliseen aiheeseen. Yhdistyksen aktiivit ovat tehneet lukemattomia talkootunteja kotiseudun ja sen piirteiden säilymisen hyväksi. On kerätty niin aineellista kuin aineetonta tietoa. Työ jatkuu edelleen. →

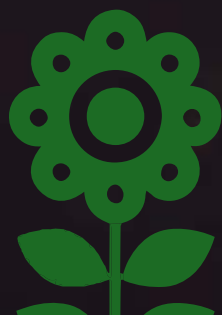

Elämä jatkaa kulkuaan, sata vuotta sinne tai tänne. On hyvä muistaa, että meistä jokainen voi vaikuttaa omalta osaltaan miten Someron historia on talletettu somerolaisille vuonna 2125. Ei muuta kuin kynä käteen ja kamerat esiin! Tai ehkä nykyaikana ennemmin tietokone esiin ja puhelin käteen kuvausta varten...

Someron Joulu ei ilmestynyt sata vuotta sitten, mutta mah- taako se olla voimissaan sadan vuoden päästä? Jos silloin ei enää tehdä tätä julkaisua lehden muodossa tai valokuvia ei oteta, toi- voisin paikkakunnalla olevan tahoja ja henkilöitä, jotka jatkavat historian kulun ja tapahtumien kirjaamista tavalla tai toisella. Itse asiassa uskon, että näin toivoo koko Somero-Seuran väki.

Marika Haapala

Somero-Seura ry:n puheenjohtaja

JUKKA SARVARINNE

Köyhän miehen hummeria!

Kun tv-kokki Gordon Ramsay sukelsi Amerikan Suurilla järvillä paikallista madetta, matikkaa, sain aiheen tämän kirjoituksen otsikoksi. Made tuntui olevan miehelle täysin tuntematon ruokakalana, ja kysymykseen oppaana olevalle paikalliselle kokille: ”Miltä se maistuu?” tuli vastaus: ”Kuin köyhän miehen hummeria!”

Poloiset näyttivän olevan Ramsayn ruokatiedot, vaikka olikin kolunnut ohjelman mukana kaikki maailman ruokapaikat. Kun kaloja ei saatu, jäi myös näkemättä, miten madetta Amerikassa valmistetaan.

Istutin miehen ajatuksissa-
ni välittömästi Lindenin Mikon
veneeseen 1950- ja 1960-lukujen
vaihteessa Rautelankoskelle, siihen
keskipenkille kelloseppä Kuusamon
ja Mikon väliin pohjaonki kouras-
sa vetämään matikkaa veneeseen
tyytyväinen virnistys naamallaan.
Varma saalis toukokuun alussa, ja
mitä makoisin soppakala. Välil-
lä olisi otettu veneessä
lähiluonnossa tiputel-
tua kirkasta ja nähty
Michelin-kokin skotti-
lainen irvistys huikan
päälle. Sitten kun vene
olisi vedetty rantaan,
kokki hoitaisi rutiinilla
saaliin syömäkuntoon.
Siinä suuren myllynki-
ven vieressä olisi hyvä
paikka hoitaa kokin as-
kareet, keittää, paistaa
tai muuten vain säveltää
herkuksi. Myllynkivi oli
siihen aikaan vielä ehjä-
nä ja tuskin kokkikaan
olisi sen keskireikään
tultansa virittänyt, ku-
ten myöhemmän ajan
huligaanit. Hummeris-
ta ei nyt tiedetty mitään,
mutta verrataan vaikka
paikallisiin rapuihin,
melkein yhtä hyvää ko-
tiäidin konsteinkin!

Made oli merkilli-
nen pohjakala, kutuai-
kakin keskellä talvea,
tammikuun alkupuolella
Rautelanjärvessä. Järvi oli yleensä
silloin jo jäässä, mutta virtaus piti
salmipaikoissa jään ohuempana, ja
salmissa made ilmeisesti kutikin.
Ainakin sen kutureitit kulkivat sal-

mien kautta, ja niihin kalamiehet
hakkasivat avantoja katiskoilleen
ja rysilleen.

Rautelansalmessa vain kutu-
matikat uivat enimmin Saaren-
taan-Kimalan puolella ja Virtasen
Väinö sai nostaa suuremman saa-
liin! Kalanaapuruuden kunnia esti
Rautelan kalastajia viemästä katis-
kojaan vastapuolelle, mutta jääti-

”Kala-Alpo” Vähätalo, työkaveri 1970-luvulta esittelee verkkosaalistaan: merimade. Kuva: Jukka Sarvarinne.

lanteen mukaan hakattiin avannot
mahdollisimman keskelle uomaa.

Onneksi vain kerran olivat
Sarvarinteen Manu ja Virran Kus-
taa pulahtaneet jään läpi, päässet
kuitenkin ylös jälle, josta alkoi
1,5 kilometrin kylmä juoksu kotiin
lämpimään.

Kutuajan jälkeen viriteltiin
vielä talvikoukkuja, jos sattui saa-
maan kaupan silakoitten joukosta

oikein merinorsseja syöttikalaksi.
Hätätilassa silakkakin kävi. Kun
koski vielä oli entisellään, hakattiin
tuuralla reiät syöttikoukuille vir-
ranpielen ohueen jäähän. Jääkairaa
ei ollut ja paksuja jäitä luonnollises-
ti kammottiin liian työläänä. Aja-
tuksissa siinteli jo tuleva kevätkin
ja virransuun onkijuhlat!

Erittäin harvoin tapahtui niin
onnellisesti, että järvi
jäätyni kirkkaaseen jää-
hän. Silloin oli nuijaka-
lan aika, matikka siinä-
kin näytteli pääroolissa.
Kun rantajää oli juuri
miehenkantavaa ja so-
pivan ohutta toimintaa
varten, lähdettiin kir-
veen kanssa matikan-
pyyntiin. Joku ihmeel-
linen vaisto sai mateen
uimaan näin ensijään ai-
kaan matalaan rantaan,
niin matalaan mihin
juuri ja juuri jään alla
mahtui. Voi olla, että
ui siihen syksyllä ilman
jäätkin, mutta samea
vesi esti nämä havain-
not.

Jään läpi näki nyt
madekin kauniit rannat
ja kirkkaan taivaan, ja
lähestyvät kalamiehet-
kin. Kumma, että pi-
meän pohjan kala kesti
tällaisen valon, vai oliko
se siinä häikäistyneenä
niin rauhallisesti odot-
tamassa kohtaloaan, muita kaloja
ei näkynyt kuin vilaukselta. Kun
kalamies oli hipsutellut tarpeeksi
liki, niin kirveen hamara kumahti
jäähän mateen kohdalla ja sai kalan
pyörimään taintuneena paikallaan.
Nyt oli jo kiire hakata teräpuolella
avanto ja kouria kala käsin jälle.

Eivät nämä nuijakalat kovin-
kaan isoja olleet, mutta jos sai pa-
rikin niin soppakaloiksi riittävästi.

← Mauno Sarvarinne tarkistaa
madekoukut talvisen jänisjahdin
lomassa. Rautelanjärvi 1960-luku.
Kuva: Jukka Sarvarinne.

Hauskaa hommaa oli hipsutel-la vaikka huopatosuissa kirkkaan jään pinnalla, paras kuitenkin kumisaappailla, koska tässä oli aina vaara kastaa jalkansa avantoa tehdessä. Nimitys nuijakala on tullut varmaan siitä, että alunperin kalamies käytti pitkävartista puunuijaa, jolla oli mahdollisuus kumauttaa kauempaa kuin kirveellä. Välineitä kanniskeli siis kaksikin kalamiestä, mutta yksinäiselle riitti kirveskin.

Kun kevät sitten koitti ja kalamiehen taivas aukeni, niin virransuun pieleen ilmestyi veneitä heti, kun jäät muualta järvestä ehtivät sulaa. Ensimmäisenä yleensä Lindholmin Kalle ja varmimmin Lindenin Mikon vene, johon Michelin-kokin äsken istutin. Gordon Ramsay ei tosin ollut silloin vielä syntynytäkään, mutta leikitään nyt mielikuvituksella, kun mukava yhtymäkohta aiheeseen löytyi.

Virran pielen syvissä vesissä odottivat jo kutuaikaa pienet järvinorssit noustakseen kosken matalaan rantaveteen, kunhan veden korkeus ja lämpötila olisivat sopivia karkelon aloitukseen, yleensä juuri äitienpäivän aikoihin. Talven kutupaaston jälkeen mateet olivat nälkäisiä, ja helppoa saaliskalaa oli pohjavesissä parvittain.

Nyt oli myös kalamiehen pohjaongen aika. Kukahan ensimmäisenä tämän veneestä onginnan oli keksinyt? Sitä emme tiedä, mutta pyynnillä voi olla pitkäkin historia. Kalamiehiä on aina ollut, ja parhaat pyyntipaikat on äkkiä vakoiltu.

Pohjaonki tarkoitti vahvaa siimaa, sopivaa painoa koukun yläpuolelle, että se virtauksissakin laskeutuisi nopeasti pohjaan, ja tietysti koukku johon mato pujolettiin. Yleensä kastemato kokonaisena, jos sellaisia oli onnistunut hankkimaan. Niitä ei joka talon nurkissa siihen aikaan ollut. Piti olla vähän parempi puutarha, josta

niitä luvan kanssa iltahämärissä noukittiin.

Siimaa piti olla parikymmentä metriäkin, sillä vettä oli parhailla paikoilla 12–15 metriä. Siima kelattiin jo alkeelliseen kelaan, joka oli ruuvattu lyhyeen varteen, jossa oli jonkinlainen kärkihaarukka myös siimaa varten. Kelloseppä Kuusamolla oli tähänkin lajiin hienoimmat itse tehdyt välineet.

Myös ankkurikivelle oli tietysti oma köytensä, pyykkinaru kävi hyvin. Ankkuripaikat oli jokaisella venekunnalla muistissa aikaisemman kokemuksen mukaan. Hyvä saalispaikka painettiin mieleen ristiinlinjaamalla rannan puista ja kivistä. Niin tarkasti, että edelliskeväänä veteen lipsahtanut pohjaonki nousi takaisin veneeseen yllätyssaaliina.

Tippui veteen muutakin kalastuksen tohinassa, kuten Kuusamon hopeinen silmälasikotelo! Kalamies oli kuitannut menetyksen tokaisemalla: ”Ei haittaa, kunhan vaan tulee matikkaa!” Ja matikkaa tuli, parhaimmillaan toistakymmentä venekuntaa kohti.

Tilanne muuttui kun koski ruopattiin kanavaksi talvella 1965. Tottakai kalaa oli pohjassa vielä tulevinakin keväänä, mutta virtaus muuttui säännöstelyn mukana, norssit hävisivät ja kalamiehenkin tunnelmat oli pilattu. Kuitenkin piti vielä yrittää, ainakin kokeilla, vieläkö made tarttuisi koukkuun.

Heikosti tuntui kala syövän entisillä ”varmoillakin” paikoilla, niinpä ankkuria siirreltiin taajaan. Sitten koukku tarttuikin johonkin pohjarisuun, melko painavaan, mutta nousi kuitenkin ylöspäin kun siimasta kiskoin, ja lopuksi nousi pintaan valtava made!

Hätännöksissä tuli toimittua vanhaan malliin, eli vedettyä kala suoraan veneeseen. Tämäpä ei noussutkaan, vaan koukku irtosi

51 senttiä oli jo 'mahan' ympärys pulleimmalta kohtaa tällä seitsenkiloisella mateella, jonka Heikki Rasila sai Härkälänsalmesta rysästään perjantaiamuna. Kuvassa Nikolai Jokinen, joka on pappilankylän kalamiehiä, esittelemässä jättimadetta jolla pituutta oli 97 cm.

kalan leuasta ja kala oli vapaa. Hetken vielä hirmuinen made pyörähti pinnassa ja painui sitten takaisin syvyyteen. Tilanne oli niin äkillinen, että se yllätti kalamiehen täysin. Mitään ennakkovaroitusta kala ei antanut, vaan luulin tosiaan hinaavani pintaan jotain uppotukkaa tai kantoa. Kala oli tosi iso: pituutta varmaan metrin luokkaa ja pääkin oli leveä kuin kaksi aikamiehen nyrkkiä rinnakkain. Painoa voi vain arvailla. Isänkin ensitokaisu kuului: ”Oli iso kala!”

Se oli suurin kala, joka tämän kirjoittajalta on karkuun päässyt, vaikka on jälkeenpäin ollut tilaisuus kalastaa merelläkin kymmeniä

vuosia. Tai oli yksi kallenkokoinen verkkohauki, jonka paino katkaisi haavinvarren ja kala karkasi saman tien. Veneessä oli kaksi tarhaikäistä lasta Ella ja Kalle ja jälkimmäisen mukaan arviomme irtipäässeeseen kalan painon. Arvaatte, että veneessä riitti meteliä, enemmän innosta kuin menetyksen vuoksi! Rautelan onkimiehillä ei mitään haavia tai nostokoukkuja veneessä ollut, joten tilanteen jälkipuinti oli turhaa. Onkivehkeet, niin koukut kuin siimakin kestivät hyvin normikalan veneeseen noston. Suurin, jonka muistan, oli Siltasaaren Kalevin kolmikiloinen made hyisen kylmänä kevätaamuna.

Hirmuisia kaloja siis näissäkin järvien syvyyksissä elelee, mikä tiedoksi nykyajan kalamiehille.

Keräilin aikoinaan kalajuttuja Somero-lehdestä, johon suurkalat kiikutettiin kuvattavaksi. Muistan vain Härkälän salmesta nostetun seisemänkiloisen suurmateen, jota Jokisen Niku kuvassa riiputtaa. Vieläkin isompi taisi olla Pusulanjärven made, joka ui Eero Laurenin katiskaan.

Hauen jatkeeksi made

Eero Lauren taitaa olla Ahdin erityisessä suosiossa, sillä edellisviikolla katiskaan jääneen 12-kiloisen hauenvonkaleen jatkeeksi nappasi hän nyt 8,8 kiloisen mateen. Made jäi kiikkiin rysällä ja samasta paikasta kuin haukin, eli Pyölistä Lahdenjärvestä. Pituutta mallelle mitattiin 84 senttiä.

*Somero
20.5-88*

Mutta palataanpa alun mielikuvatarinan mukana nykyaikaan ja mietitään, miten palauttaisimme vanhan kalastusperinteen. Teemme Somero-TV:hen eräohjelman, jossa kalamiehenä tunnettu kaupunginjohtaja Suikkanen ansaitusti esittää pääosaa. Siinä hipsitään nuijakalalla vaikkapa Palikaisten kirkkailla jäillä, missä vesikin on vähemmän sameaa. Ja rannalla odottaa paikallinen huippukokki varusteineen, vähän niin kuin tanskalaisten riistaohjelmaa matkien.

Suunnitelmat kuntoon ja kirkkaita jäitä odottamaan! ■

9,5 kiloa, 90 senttiä pituutta, ympärysmitta 60 senttiä Kalevi Kasurisella (oik.) ja Jarmo Känkäsellä (vas.) oli kalaonnea tiistai-iltana. Kuha tarttui verkkoon Rautelanjärvessä.

SOMERO 22.5-88

OUTI TALONEN

Juhani Talonen

– elämänsä mittainen talkoomies ja kotiseudun ystävä

Somero-Seuran pitkäaikainen ja aktiivinen jäsen Juhani Talonen poistui keskuudestamme tammikuussa 2025.

Juhani syntyi kylmänä tammi-kuisena sunnuntaina vuonna 1932 yhdessä kaksospuolikkaansa Annelin kanssa. Keskosina syntyneiden kaksosten eloonjääminen oli tuolloin suoranainen ihme, mutta Juhani eli terveenä ja vilppaana 93-vuotiaaksi asti. Hänen omassa perheessään oli puoliso Aila ja kolme tytärtä, yhdeksän lastenlasta ja näiden lapsia.

Hän viljeli Jaatilassa Taka-Simolan tilaa, ahersi kasvukaudet peltotöissä ja talvet metsätöissä. Ikäluokkansa tavoin Juhani joutui nuorena isoihin saappaisiin paikkaamaan rintamalle lähteneiden aikuisten työpanosta. Hän oli innostunut kaikenlaisista keksinnöistä ja koneista, joita maatilan nurkissa tarvittiin, ja nautti varsinkin niiden parantelusta. Pienenä poikana hän viritteli viljanlajittelijaa päästäkseen sen vahtimisessa vähemmällä. Kun vanhemmiten nikkarointiin ja pajatöihin oli enemmän aikaa, kulmahiomakoneen pärinä herätti lapsenlapset aamutuimaan. Ainekset löytyivät kodin nurkista ja romukaupoista. Kun projektin ensimmäinen aihio oli valmis, alkoi sarjatuotanto: valmistui ranstakkoja ja puunkan-

totelineitä, välillä isoja klapikärkyjä. Loppuaikoina hän tuunaili rollaattoreihin kävelykepillä ja klapitelineelle paikkaa. Taka-Simolan nurkissa törmää monenlaisiin Juhani-pappan tekemiin patentteihin ja luoviin ratkaisuihin.

Juhani oli seurallinen ja kertoi mielellään vanhoja juttuja. Hän halusi olla tekemisissä ja muistaa kaikkia, joihin oli elämänsä varrella tutustunut ja joiden kanssa oli tullut juttuun: sukulaisia, naapureita, lapsuuden leikkikavereita, armeijan ja maamieskoulun kavereita sekä kotiseututyön ystäviä. Juhani seurasi maailman menoa, sanomalehdet ja TV-uutiset olivat tärkeitä. Paperit hän järjesti mappeihin ja kaikille tavaroille oli paikka. Hän keräsi lehtileikkeitä vanhoista sanomalehdistä, Someron Joulun

← Juhani Talonen vietti 90-vuotispäiviään kotonaan 17.1.2022. Kuva Outi Talonen.

kirjoituksia ja valokuvia, jalosti ne vihkosiksi ja jakoi niille, joille sisältö oli läheinen.

Kotiseutuharrastus on ollut yhteistä koko perheelle: isä Anselmi toimi kotiseutuyhdistyksen kyläasiamiehenä, äiti Martta kunnostautui sananparsikilpailuissa ja isosisko Kaarina palkittiin ansioistaan kotiseutuneuvoksen arvonimellä. Juhani vanavedessä Somero-Seuran toimintaan tulivat mukaan vaimo Aila, läheiset naapurit, sisarten puoliset ja omat tyttäret.

Juhani valittiin seuran kyläasiamieheksi vuonna 1965. Viisi vuotta myöhemmin hänet valittiin johtokuntaan, jossa hän toimi vuoteen 1994 asti. Hän sai seuran kunniakirjan vuonna 1982 ja myöhemmin päiväpulkan tunnustuksena talkootöistään.

Somero-Seuran toiminta oli tuohon aikaan poikkeuksellisen vireää. Seuran järjestämät kesäretket ja pitäjäpäivät olivat yleisömenestys. Museoesineitä kerättiin seuran kokoelmiin suuria määriä. 1980-luvulla Pikkupappilan vintille perustettiin hevosaikaisten maatalouskoneiden museo. Pääosin Someron kylien taloista lahjoitettu kalusto noudettiin traktorikyydeillä seuran tiloihin.

Juhani kuului seuran rakennustoimikuntaan. Torppamuseon rakennusten ylläpito edellytti talkoita, joissa uusittiin vuoroin päreja malkakattoja. Myös päärakennuksen tiilikatto tehtiin uudelleen. Riukuaita vaati toistuvaa uusimista ja lainajyvämäkasiinit maalausta. Museoalueen ojitusta paranneltiin ja välillä torjuttiin tuholaisia. 1990-luvun alussa museoalueelle pystytettiin hevosierto. Talkoiden suola oli yhteinen päämäärä ja tekeminen sekä monen vanhan esineen pelastaminen. Hyvät talkoosapuskat ja erityisesti talkoo-

Lankunsahausnäytös Somero-päivillä 8.7.1979. Juhani Talonen ylhäällä ja Ensio Männistö alhaalla. Kuva Salon Seudun Sanomat.

laisten verevät jutut olivat Juhani mieleen.

Vaativampi talkookohde oli vanhan sahutuparakennuksen purkaminen, siirtäminen ja pystytys Hattulasta Jaatilaan 1980-luvun

puolivälissä. Juhani ja Aila yhdessä Aimo Alarannan ja Antti Mäkelän kanssa alkoivat juhannuskeski-ikäisin järjestää seurakunnan suviehtoo -tilaisuutta. Silloin tupa siivottiin ja lämmitettiin. Sauhun-

← Antti Luukon jäämistöä järjestettiin monilla talkoilla, tässä Juhani, Ritva ja Esko Helminen kahvittauolla 4.10.1997. Kuva Voitto Ollonqvist.

↙ Torppamuseon aitan malkakatto uusittiin 29.7.2000. Juhaniin kanssa peräkärryillä on Kari Järvinen. Kuva Voitto Ollonqvist.

tuoksuiseen tapahtumaan kuului kahvittelua, arvontaa ja seurakunnan ohjelmaa.

Isotöinen oli seuralle myös tervanpolttonäytös Teeriharjulla vuonna 1986. Tästä Juhani innostui niin, että kokeili tervanpolttoa myöhemmin kotipihallaan.

Vuonna 2000 ilmestyi Someron sankarivainajien muisto -kirja. Sen valmistelutyö alkoi jo viitisen vuotta aiemmin. Ensin kaatuneiden tietoja kerättiin seurakunnasta ja sota-arkistosta. Kylittäin valittujen haastattelijoiden avulla koottiin kaikki mahdollinen muistitieto ja lähes kaikista löytyi valokuva. Juhani organisoii tiedonkeruuta ja jämäptiin tapaansa järjesti ja arkistoi aineiston. Isosisko Kaarinalla oli kirjoittamisen vetovastuu. Suuritöinen kirja valmistui viime hetkillä, kun kaatuneiden omaisia ja ikätovereita vielä oli muistelemassa.

Virkeä ja toimelias Juhani-pappa jätti jälkipolville monenlaisia muistoja: entisajan juttuja ja tallennettua tietoa, vanhoja esineitä ja omia kädentöitä. Hän kuului niihin seuran uskollisiin talkoolaisiin, joilla kotiseututyöhön oli aina intoa, aikaa ja voimia. ■

Sauhutupa on saanut uudet rappuset, paikalla tekijät Juhani ja kuvan ottanut Voitto Ollonqvist.

Kesällä 2025 Torppamuseolla järjestettiin museopäivä. Voitto esitteli museota vuosikymmenten kokemuksella. Kuva: Juha Heikkilä.

JUHA HEIKKILÄ

Kotiseutumies Voitto Ollonqvist – elämäntyönä somerolainen kulttuuriperintö

Ollonqvistin Voitto on ollut vuosikymmenten ajan kantava voima Somero-Seuran, Someron Tupanäyttämön ja Rakennusliiton Someron osaston toiminnassa. Tänä vuonna 90 vuotta täyttänyt Voitto on kiitollinen rikkaasta elämästään sekä hyvin säilyneestä järjestä ja terveydestä.

Voitto syntyi Mäkilän torpassa Hirsjärven Karhunkorventiellä 4.2.1935 neljästä veljeksestä nuorimmaisena.

Voiton ollessa parin vuoden ikäinen perhe muutti Ihamäen kylään uudenkarheaan Halaviston taloon, joka sai nimensä pihalla kasvaneesta halavasta.

– Sota-ajasta muistan kovan jylinän ja mustat täplät taivaal, kun venäläiset pommikoneet menivät. Ja tuvan ikkunoihin tartti olla Molotovin verhot, ettei valo näy, muistelee Voitto.

Isä Kustaa olisi joutunut armeijan hommiin, mutta oli työvelvoitettuna kahdessa Ihamäen kylän talossa. Hän toimi satulaseppänä ja teki metsätöitä. Kumpikin veli, 12 vuotta vanhempi Vieno ja 13

vuotta vanhempi Veijo, sotaan kuitenkin joutuivat. Veijo kaatui 1944.

Viipijän isäntä ja pesän pahikko

Pahnanpohjimmainen Voitto oli ”pesän pahikko”. Veljien ollessa poissa hän sai osallistua monenmoiseen jo pikkupoikana. Hän toimitti kauppa-asioita esimerkiksi Kultelassa Vartemaan kaupassa tai Osuuskaupassa. Sieltä annettiin mitä tarvittiin, kun Voittolla oli lista mukana. Oli korttiaika. Joensuun kylän kaupassa eräs viekas kauppias koitti ottaa kortista muitakin kuponkeja, kuin mitä ostokset edellyttivät, mutta Voitto äkkäsi kavalluksen.

Viisivuotias Voitto oli mielikuvituksessaan Viipijän talon isäntä. Viipijällä oli iso karja ja monen-

laista touhua, niin kuin isossa talossa ainakin. Kun isä kysyi, mitä vakavan näköinen poika miettii, vastasi tämä miettivänsä kumpi hevonen, Tuima taikka Valakka, sotaan pannaan.

Koulukäynnin Voitto aloitti sodan jälkeen 8-vuotiaana Hirsjärven koulussa, jonka koulupiiriin Ihamäki kuului. Siellä hän kävi ensimmäisen luokan mutta pääsi toiselle luokalle Joensuun kouluun, jonne matka oli lyhyempi ja liikennevirta myötäsukainen. Voitto pistettiin melkein saman tien kuitenkin kolmannelle, koska opiskelu näytti sujuvan. Voitto oli oppinut lukemaan jo 5–6-vuotiaana, eikä Saimi-äitikään tiennyt, mistä Voitto sen taidon oli hoksannut.

– Opettajat oli valtavan sympattisia ja mää olin oikein lellilapsi. Mää olen monta kertaa vanhem-

pana ajatellut, et nää on tämmösiä kohtalon asjoi, ja se on jatkunut tähän päivään saakka. Ihmiset on joutanu kaikkiin mun paruuden kotkotuksiin. Kun nyt kattoo mitä kaikkia on tullut tehtyy, sitä tulee ajatelleeks, kuinka helvetin hullu mää olen mahtanut olla. Mut se hulluuskin on palkittu, pohtii Voitto.

Voitto meni 12-vuotiaana maatalouskerhoon, jota veti Viljo Sainio. Voitto oli mukana kerhossa 23 vuotta, ja sen kautta ilmaantui monenlaista työtä. Omenapuun jalostuskurssit etenkin olivat mielenkiintoisia. Voitto teki poikanöösinä omenapuiden jalotustyötä järven toisella puolella Felix Suojan maatilalla. Hän jalosti omenapuita perusrunkoihin kaksi ja puolistaakin tainta kevässä. Kesäisin Voitto oli myös töissä Kaislarannassa nimismies Lahosella.

Viljo Sainion myötävaikutuksella Voitto pääsi Turengin sokertehtaan hommiin. Hän kiersi tehtaan hankkimalla moottoripyörällä ympäri Someroa ja lähikuntia keräämässä maanäytteitä juurikaspeloilta. Päivässä hän ehti kiertää 4–6 paikkaa, ja maanäytteet kulkivat puulaatikossa moottoripyörän tarakalla. Palkallaan hän pikkuhiljaa lunasti moottoripyörän omakseen.

Voittolle olisi ollut tie auki Mustialaan maatalousopintoihin ja metsäalallekin. Äiti kuitenkin sairastui 1950 ja tarvitsi huolenpitoa, ja karjakin piti kotona hoitaa. Voitto ei voinut lähteä kauas opiskelemaan.

– Siin meni mun koulutus, mut en mää ol katonut etten kouluun päässyt. Mul on ollut rikas elämä ja olen kiitollinen terveydestä ja siitä, että järki on pysyn jollain taval.

Voiton äiti kuoli 1959, ja samana vuonna Voitto ja Onerva menivät naimisiin. 1960-luvulla

Palkintojenjako: Somero-seuran ja Somero-lehden järjestämän Torpparikilpailun palkintojenjako Torppamuseolla 1.7.1970. Voitto saa palkintonsa Tapio Horilalta ja Kyllikki Kujanpäältä. Kuva: Eini Pudas.

perheeseen syntyi kolme tytärtä, Ulla, Liisa ja Hanna.

Kirves- ja mittamiehenä

Rakennus- ja remontointihommiin Voitto oli tutustunut kotonaan lapsesta saakka. Kun Voitto ja Onerva vasta seurustelivat, Voitto pääsi vuonna 1958 tulevan appiukonsa Jalmari Lukumiehen kanssa rakentamaan kansalaiskoulua, eli Joensuun koulun vanhaa osaa.

Kun rakennuspuolella tuli huono aika 1960-luvun alussa, Voitto päätti vaihtaa alaa ja lähti hitsausoppiin Turun telakalle.

– Ei siit tullut mittään. Se oli kylmä paikka merenrannalla, ja perhe oli Somerol. Olis tarvinnut Turkuun muuttaa, mutta äitin kuoleman jälkeen pappa sit taas olis jäänyt yksin.

1960-luvun laman aikana appiukko Jalmari sai Helsingistä rakennushommia, ja Voitto lähti mukaan. Maanantaiaamuna lähdettiin neljän aikoihin linja-autolla Helsinkiin ja perjantaiehtoolla tulittiin kotiin. Siellä suunnalla tehtiin

esimerkiksi Hippoksen raviradalle katsomo ja tallit.

Ruvettiin urakoimaan omakotitaloja ja Someron kunnaltakin tuli hommia. Jalmari osasi hirrenveiston. Hovimäen perhesauna ja Hirsjärven leirikeskuksen sauna tehtiin 1966. Rakennukset koottiin ja veistettiin Härkälän kartanon aitan hirsistä, josta saatiin kumpikin sauna.

Seuraavana sekä Jalmari että Voitto menivät töihin Vastamäen rakennusliikkeeseen. Kun Jalmari sairastui ja kuoli 1971, jäi Voitto yksin Vastamäelle. Hän oli siellä työuransa loppuun saakka vuoteen 1992.

Voiton ensimmäinen rakennuskohde oli Päivänsalon kerrostalo Kaislarannassa, jossa hän karräsi kuudelle muurarille laastit. Telineet pettivät, Voiton jalka vääntyi ja edessä oli kuukauden sairausloma. Siksi aikaa tilalle tarvitsi palkata kaksi karräriä.

Voitto on ollut Somerolla rakentamassa esimerkiksi kunnantaloa ja Pärnämäentien rivitaloaluetta, Somerpuiston ker-

Voitto havainnollisti härkien iestystä Hämeen heimojuhlassa Torppamuseola 2.7.1984. Maaherra Risto Tainio ja rouva Tainio tervehtivät. Kuva Olavi Virtanen.

Voitto Hattulan Lonkankulmalta siirretyn savupirtin kiukaan äärellä vuonna 1985. Kuva: Tapio Horila.

rostaloa, Oraksen viljavarastoa ja Lamminniemi-taloa. Myös Koskella, Tammelassa ja Ypäjällä Voitto on ollut rakentamassa monia kohteita. Esimerkiksi Kosken kunnantaloa, Liipolan museota, Ypäjän seurakuntataloa ja leipomoa Tammelaan.

Tupanäyttämöllä ja kulisissa

Vuonna 1985 naiset saivat hassutettua Voiton mukaan teatteriin Tupanäyttämölle, kun Vaurolan Matti sairastui ja joku tarvittiin tilalle. Tuo ensimmäinen rooli oli olla kylän juoppo Kaari Utrion Juhlapäivä-näytelmässä.

Alkoholin käytöstä Voittolla ei ollut omaa kokemusta, mutta juopon rooli meni täydestä. Väliajalla oli ihmetelty, mahtaako koko ajan enemmän pöyhtynyt mies pysyä tollillaan näytelmän loppuun saakka.

– Kyl mää piänen tuikun konjakkia voin ottaa, kaks ruokaluskallista kerrallaan, mut en esimerkiksi tiärä mitä rapula on, kuvaa Voitto.

Hittaat ovat herrojen kiireet -näytelmässä Voitto esitti Roopen roolin ja Pappilan neidot -näytelmässä hän pappina. Suositussa Emma elvyttää -näytelmässä hän oli vanha isäntä. Oli hän mukana monissa muissakin näytelmissä.

Näyttelijähommien lisäksi Voiton terävä saha ja kirves ovat olleet tarpeen teatterin kulisien nikkaroimisessa yli 30 vuotta.

Merkittävästä työstään teatteritaiteen hyväksi Voitto sai Työväen Näyttämöiden Liiton kultaisen ansiomerkin vuonna 2020.

Seutu-Jussista reportteriksi

Voiton äiti oli etevä kirjoittaja ja osallistui mieluusti Seurasäätiön kilpailuihin, joissa aiheina oli esimerkiksi vanhojen työtapojen kuvaaminen. Voitto auttoi nivelreumasta kärsivää äitiänsä kirjoittamisessa, ja siitä alkoi kiinnostus kansanperinteen keruuseen.

Somero-Seuran järjestämiin kirjoituskilpailuihin Voitto osallistui ensimmäistä kertaa 1955 kirjoituksella Kiusaan kasööri. Tapio Horila järjesti kilpailuja kotiseututiedon keräämiseksi, ja Voitto oli monesti mukana. Tuolloin Voiton nimimerkiksi muodostui Seutu-Jussi.

Voitto keksi hankkia reporttaasinauhurin ja ryhtyi tallentamaan paikallishistoriaa ääninauhoille. Ensimmäisenä hän haastatteli

Voitto opastaa torpan luhtiin. Kuva: Juha Heikkilä.

Markus Keltanummea, ja kirjoituksellaan Keltanummen torpan vaiheista Voitto sai Somero-Seuran kirjoituskilpailun ensimmäisen palkinnon vuonna 1970.

Voitto äänitti myös esimerkiksi isänsä kertomuksia, pappien puheita ihmisten siunaustilaisuuksissa ja puheita rakennusten harjauksissa. Onervan äidin taidokasta laulua on myös useilla nauhoilla.

Somerolaisia pilkkalauluja Voitto äänitti myös. Se ei aina ollut helppoa, sillä ihmiset pelkäsivät mikrofonia. Kerran oli kova pakkastalvi, ja rakennustyömaa oli kaksi viikkoa tauolla, joten Voittolla oli aikaa lähteä pilkkalauluja keräämään.

– Yks pyäliläinen mies osasi pilkkalauluja, ja menin häntä haastattelemaan. Ei siit tullut mitään, kun mikrofoni oli esillä. Kysyin sitäkin, auttaiskos alkoholi asiaan. Seuraavalla kerralla koitettiin uu-

restaan, juteltiin ensin niitä näitä ja sitten mies rupes laulamaan ja se tulikin niin kovin hianostas. Periaatteessa en koskaan nauhoittanut sallaa, mutta sil kertaa painoin pöyrän alla nauhotuksen päälle. Jos mikrofoni otti esil, niin siihen se kangistus.

Äänitteitä on kertynyt pitkälti toistasataa nauhaa, joita on digitoitu ja hyödynnetty monessa paikassa.

– En ossaa sitä ittekkään sanoa, kuinka tämmöseenkin asiaan rupesin. Kyllä mulle on annettu joku johratus siihen, ja suuresti annan kunnioitusta Horilal. Se oli ihmistuntija ja sai ihmisten tunteuksen kotiseutuun heräämään, kun se järjesti näit kilpailui.

Horilan aikana Somero-Seuran arkistoon koottiin paljon valokuviakin. Voitto on antanut arkistoon paljon kuvia esimerkiksi rakennustyömailta. Vanhalla va-

lokuvalla ei oikein ole arvoa, jos ei ole tietoa kuvan ihmisistä ja tapahtumista. Monet kerrat Voitto on istunut Kujanpään Kyllikin kanssa vastakkain tekstittämässä arkiston kuvia.

Kotiseututyönsä ansioista Voitto nimettiin kotiseutuneuvokseksi vuonna 1999.

Jouluevankeliumi Someron murteella

Voittolle Someron murre tarttui tietysti jo kotona. 1970-luvun alussa Pertti Virtaranta laati Someron murrekirjaa, ja Voiton isän Kustaan puhetta taltioitiin kirjaan runsaasti. Murteen kirjoittaminen tekstiksi ei ole helppoa. Voiton murreosaaminen vakuutti Virtarannan, ja hän pääsi Virtarannan avuksi tarkistamassa murrekirjan tekstejä.

Jouluevankeliumi Someron murteella Luukkaan evankeliumi 2. luku jakeet 1–20

Se oli simmost aikaa ku keisari Aukustus anto käskyn, et koko valtakunta on pantava verol ja jokasen tarttee se suarittaa. Se oli ensimmäine vero ja sillon oli Kyrenius Syyriam maaherrana. Ja sit nek kaikki meni kirjot-taammaa ittes veroluetteloon, jokane ommaan kaupunkiis.

Joosefki lähti Kalileast Nasaretin kaupunkist ja meni sit Juuteaan Taa-vitin kaupunkii, Peetlehemmi, kun se kuulus Taavitin sukkuun. Joosef otti mukkaas myös Marian, jonka kans oli kihlois ja se vartos lasta. Kun ne siäl sit olivat, rupes Maria synnyttämää ja se synnytti pojan, se oli esikoine. Maria kapaloitti lapsen ja pani se seimeem makkaamaa, kun niil ei ollu tillaa majatalos.

Samal seurul oli paimenii valvomas laumaas, ku yhtäkkii heitin eresäs seisos Herran enkeli ja niitten ympäril oli Herran kirkkaus ja ne peljästys sitä. Mut enkeli sanos sit niil: ”Älkä peljäkkä, mää ilmoitan teitil ilosen sanoma. Tää on suuri ilo koko kansal. Tänäpä on teitil syntyny Taavi-tin kaupunkis Vapahtaja. Se on Kristus Herra. Tää on teitil merkki kun löyrätte lapsen, joka makkaa seimes käärittynä kapalo.” Ja sil samal hetkel oli enkelin ympäril mahrottoman suuri sotajoukko, ja netkin ylisti Jumalaa ja sanos: ”Jumalan on kunja korkeures ja maan päälä rauha ihmisil, jota kohtaa sil on hyvä tahto.”

Ja kun enkelit oli menny takasi taivaasee, puhus paimenet keskenäs: ”Lähretää Peetlehemmiin niin näährääm mitä on tapahtunnu, sem mitä Herra ilmoitukses sano.” Ne lähti sit koval kiiruul ja löysivät Marian ja Joosefin ja lapsen kum makas seimes. Kun nes sen näki, nek kertos mitä niil oli lapsest puhuttu. Ja kaikki oli ihmeisäs, kun ne kuuli paimenten puhhee. Mut mimmosii asioi sit oliko tapahtunnu, nii Maria pisti ne syrämmees ja hunteeras niit.

Ja paimenet takasin tullessas kiitti ja ylisti Jumalaa siit mitä ne oli kuullu ja nähny, ja kaikki oli juur simmottoon ku niil oli sanottu.

– Kyl murre helpostas hukkuu, enkä ol saanut murretta säilymään ittelläni. Onerval on aika hyvin murre säilynyt. Mei tehtiin jouluavankeliumi Someron murteel, ja siin oli kolme eri raamattuukin apuna. Simmosesta 20-luvun raamatun tekstistä oli hyvä tehä.

Somerolaisen jouluevankeliumin Voitto on esittänyt moneen kertaan, ja myös pitäjänpäivien ju-

malanpalveluksiin hän on laatinut päivän tekstejä Someron murteella.

Savenvalajamuseo oli hullu projekti

Voitto kävi aikoinaan 1960-luvulla usein Männistön Kallen savipajalla asioimassa. Hänellä oli monesti Kallen kanssa juttua verstaan tulevaisuudesta, koska jatkajaa ei ollut.

– Sanoin Kallel, et kun täsä ollaan Härkätien varres ja Kultelan saven keskel, niin näkisin tässä hianon museopaikan. ”Mikä ettei, jos sää niin meinaat”, sanos Kalle.

Vuonna 1974 Voitto tuli Somero-Seuran johtokuntaan, ja Tapio Horila antoi luvan ruveta Männistön verstaan asiaa edistämään. Männistö kuitenkin kuoli ennen kuin mitään ehdittiin tarkemmin sopia. Voitto otti yhteyttä Kallen tyttäriin Maire Soiniin ja Irja Olilaan, jotka luovuttivat rakennuksen Somero-Seuralle vuonna 1975.

Museon maapohja kuuluu Mattilan taloon, ja Juhani ja Pentti Mattilan kanssa sovittiin, että maapohja on museon käytössä niin kauan kuin rakennuskin on paikalla.

Talo oli erittäin huonossa kunnossa. Rakennustarpeiden hankkimiseksi Voitto lähti ”kerjuureisulle”. Niin Kultelan kuin lähikylienkin asukkaat olivat myötämielisiä. Isänniltä saatiin puutavaraa.

Verstaan sisustus säilytettiin siinä kunnossa, mihin se Männistöltä jäi. Ennen tyhjennystä Otto Aukio kuvasi verstaan tarkasti, ja remontin valmistuttua kaikki laitetettiin tarkasti paikoilleen.

Museoon myös kerättiin lahjoituksina kylän entisten savenvalajien töitä. Esineiden kokoaminen ei ollutkaan aivan yksinkertainen tempu, sillä astioiden arvostus nousi yht’äkkiä, kun aiheen ympärille alettiin puuhata museota.

– Kun sanottiin sana ”museo”, kaikki varit tuli arvoonsa. Oli huvittava homma, että jopa kananjuattokuppi puhristettiin, kun se oli Kultelan savesta tehty, kertoo Voitto.

Museon remontointi ja perustaminen kaikkine järjestelyineen oli suuri projekti, mutta intoa riitti ja vauhti oli päällä. Lapset olivat

Savenvalajamuseon 40-vuotisjuhlaa vietettiin avoimien ovien päivällä Kultelassa 13. elokuuta 2016. Voitto esitteli museon historiaa ja esineistöä. Kuva: Esa Ramstadius.

pieniä, kotona oli karjaa ja Voitto kiersi rakennustyömailla.

– Se oli vauhrikasta aikaa. Näin jälkeenpäin sanon, et se oli täyttää hulluutta. Näillä ajatuksilla en lähtis semmoseen ruljanssiin. Sattusin kumminkin saamaan mahrottoman hyvät kirvesmiehet sitä remontoimaan. Samaan aikaan tehtiin kunnantaloa, ja mulla mit-tamiehenä oli siinäki aika suuri homma.

Samalla kun Voitto veti projek-tia, hän hommasi myös kaikki tarveaineet. Ruokatunnilla hän söi hätäisesti ja vei äkkiä Kultelaan li-sää tavaraa, että hommat edistyivät.

Museo saatiin suhteellisen hy-vään kuntoon. Tehtiin uusi sokkeli ja muutamat alimmat hirret vaih-dettiin. Katto uusittiin kaksipäi-väisissä talkoissa. Museon mittavat avajaiset pidettiin 11.7.1976.

Seuraavia museohankkeita oli-vat Koulumuseon perustaminen Pajulan kouluun, Peltotyökalumu-

seon perustaminen Pikkupappilan vintille ja 1800-luvulla rakennetun savupirtin siirtäminen Hattulasta Jaatilaan.

Savupirtin Somero-Seuralle lahjoitti Valkeakosken Yhtyneet Paperitehtaat Oy 1984. Voitto or-ganiso i pirtin purkamisen, siirron ja pystyttämisen talkoovoimin.

Härkäpiahto ja häränikeet ovat ainutlaatuisia

Yksi Voitton silmäterä Some-ro-Seuran kokoelmissa ovat ai-nutlaatuiset häränikeet, joita ei juuri muualla ole. Rengon muse-ossa on, mutta nekin ovat sinne Somero-Seuralta vaihtokaupassa hankitut.

Muutama ies on varastoituna pitäjänmakasiineissa ja jokunen esillä Torppamuseon härkäpiah-tossa, joka on peräisin Tammelan Torron Haipposta. Somerolla här-

kiä on käytetty aikanaan paljon, ja työtapa säilyi täällä, Härkätien varressa, pitkään. Ajohärkäparia käytettiin Kaasen talossa vielä ai-nakin 1920-luvulla.

– Ikkeet sirottiin härjän tai härkäparin sarviin, ja härkä puski kuormaa etteenpäin. Se vaati sopi-van luonteen häriltä ja ohjastajal-ta. Jos toinen härkä oli heikompi, kuorma saatiin tasattua siirtämällä kiinnityskohtaa ikeessä, selvittää Voitto.

Vanhon puisten esineiden säilyttäminen vaatii säännöllisesti esimerkiksi toukkatorjuntaa pa-kastamalla tai suoja-aineilla. Hyvä konsti on suojata esineet toukilta valopetroolista, vernissasta ja tär-pätistä valmistetulla aineella.

Härkäpiahtossa olevat esittely-härät Voitto teki Forssassa pidettyä maatalousnäyttelyä varten. Niiden avulla voi havainnollistaa, miten vetolaite härkiin kiinnitettiin. Kun Hämeen Heimoliiton päivät pidet-

Voitto kertoo, millaista elämä torpan tuvassa ennen vanhaan oli. Kuva: Juha Heikkilä.

tiin Somerolla, silloinen Hämeen maaherra Risto Tainio ja hänen rouvansa olivat Voiton esittelyhärkiin tutustumassa, ja rouva totesi ”Oppia ikä kaikki, nyt minäkin tiedän, mitä se Aleksis Kivi tarkoitti sillä lautapäähärällä”.

Historia on niin kuin leipä

Kotiseutuaatteen voima ja paikallishistorian arvostus vaihtelevat ajan mittaan, ja välillä on aktiivisempaa ja välillä hiljaisempaa. Internetin ja mobiililaitteiden myötä ihmisten kiinnostuksen kohteet ovat sirpaloituneet.

– Kun ennen toimittiin ja tehtiin vaikka talkoita, mukana oli talkoolaisten lapsiakin ja homma tavallaan iti. Olen huomannu, että kulttuuria on välttämätöntä näyttää ja havainnollistaa, pelkän

puhheen perusteella asjoi ei voi ymmärtää. Olen toivorikas siinä, että historian- ja kulttuurinkaipuu kasvaa ja nousee uurestaan, vaikka se on välillä matalammalla. Historia on niinku leipä. Siitä otetaan kiarros ja kohta aletaan taas alusta, tuumaa Voitto. ■

Tällainen on härän ies. Kuva: Juha Heikkilä

*Kirjoittajan ensimmäinen koti
Kaurakedossa. Nykyinen isäntä Ossi
Paappa on Helinä Mäyryn serkku.
Kuva Tuulia Kannisto.*

HELINÄ MÄYRY OS. PAAPPA

Muistoja Kaurakedosta

Minä parkaisin ensi-itku-ni iltamyöhäisellä Armas ja Saima Talikan saunamökissä Aleksis Kiven päivänä. Samana päivänä oli syntynyt Koljosen perheelle Eero-poika. Olimme ensimmäiset vuoksenrantoiset lapset, jotka syntyivät uusilla asuinsijoilla kahden evakkotien jälkeen. Kahdenkymmenen vuoksenrantalaisen perheen evakkotie oli päättynyt kolme kuukautta aiemmin heinäkuussa 1945. Vuoksenrannan kirkkoherra Arvi Pulli Ähtäristä kävi kastamassa minut ja Eeron ennen talven tuloa. Viisikymmentä vuotta myöhemmin tarvitessani virkatodistusta isäni perunkirjoitukseen minulle selvisi, että kastetodistukseni oli hävinnyt poikkeusoloissa.

Lapsuusvuodet

Lapsuusvuosinani Kaurakedossa elettiin kolhoosiaikaa. Minulla

itselläni on hyvin heikot muistot kolhoosiajasta. Vuoden verran nuorempi siskoni Hilkkä muistaa, miten isä toi meitä maitokärryillä päämajalta kolhoosin saunasta kotiin pieneen Takalan tupaan, jossa karjalainen suurperheeni asui väliaikaisesti. Nykyään rakennus on vielä jäljellä entisen näköisenä.

Varhaisiin lapsuusmuistoihin liittyy navetan ja päärakennusten rakentaminen jo 50-luvun alussa. Kylän maataloille syntyi uusia asuinrakennuksia ja punatiilisiä pärekattoisia navettarakennuksia, jotka ovat yhä pystyssä.

Ikäihmiset kaipasivat edelleen kotiin Karjalaan. Monella oli sotien jäljiltä niin fyysisiä kuin henkisiä arpia kannettavanaan.

Arki maatalousvaltaisessa kylässä ryhmittyi tiettyjen askareiden ympärille. Lauantaina lämmitettiin tuvan leivinuuni, jossa paistettiin pullaa sekä riisi- ja perunapiirakoita. Leivät oli tehty jo viikolla.

Jälkilämmössä kypsyi sianlihapot-ti iltaseksi. Iltasyönti oli luvallista eikä kaloreista puhuttu. Onneksi maatilat olivat omavaraaisia ja nälkää ei tarvinnut nähdä. Karjalaiset naiset osasivat jo perintönä monipuolisen ruuan laittamisen ja leipomisen taidot.

Kylä eli hyvin yhteisöllistä elämää ja naapuriapu oli tärkeää. Samoin koko kylän väki kokoontui pitoihin lapset mukaan lukien - oli-pa sitten kyseessä häät, hautajaiset tai syntymäpäivät. Minulla on jäänyt mieleen yhdet kesähäät, kaksoishäät Talikalla, kun talon tytär Kirsti ja Lehtisen Matti sekä talon poika Reino ja Seija Mäkitaipale vihittiin. Häitä tanssittiin illalla ”puimalassa” ja tanssimusiikista vastasi Pitkäjärveltä Santakankaan Laurin yhtye.

Lapsuudestani lähtien muistan, että sunnuntai oli lepopäivä. Väki laittautui sunnuntaina pyhävaatteisiin ja naiset sitoivat esiliinan

Korpilahden nuorisoseuran 65-vuotisjuhla Kaurakedon kansakoululla 22.11.1964. Kansantanssijat edessä vasemmalla Hilikka Paappa ja Reijo Kuisma, Marja Pettersson ja Eero Jussila. Takana vasemmalla Helinä Paappa ja Risto Pelkonen, Ulla Pettersson ja Timo Parkkari. Kuva: Helinä Mäyry.

vyötäisille. Radiosta kuunneltiin jumalanpalvelus ja meidän lasten tuli istua hiljaa tuvan penkillä. Me lapset toivoimme varmasti monta kertaa: ”Voi kun tämä saarna pian loppuisi”. Lapsuudesta muistan usein Hilma-mummoni hyräilleen virsiä tai Siionin Kanteleen lauluja. Mummo lauloi suruunsa, sillä hänen vanhin poikansa Valtteri oli kaatunut talvisodan viimeisenä päivänä ja nuorin, Viljo-setä, haavoittunut vaikeasti jatkosodassa.

Koska kirkkoon oli pitkä matka, niin kylässä pidettiin ensin raamattuiltoja, jotka myöhemmin muuttuivat Japanin lähetyseuroiksi. Seuroissa oli mukana seurakunnan kirkkoherra Sulo Tasanko tai

kappalainen Reino Korpinen. Kaurakedon asukkaista pieni vähemmistö kuului adventtiseurakuntaan, helluntaiseurakuntaan ja lisäksi oli muutama lestadiolainen. Lapsesta pitäen opin kunnioittamaan kaikkia kristillisiä uskonnollisuuksia.

Lapset kävivät sunnuntaisin kesäpyhäkoulua. Opettajista muistan Heikki Tonterin, Ester Kuisman, Viljo Iivosen sekä Anna Vanhasen, valtioneuvos Matti Vanhasen mummon. Kesän kohokohta olivat Someron kirkossa pidetyt pyhäkoulujuhlat, jossa sain kokea ensimmäisen julkisen esiintymiseni. Muistan matkan aikana saaneeni jäätelötötterön. Olympiakesänä

1952 sain maistaa ensikertaa mustaa Jenkki -purukumia.

Koulun käynti

Aloitin alakoulun vuonna 1952 Kaurakedossa 19 muun oppilaan kanssa. Koulu toimi väliaikaisissa tiloissa Hannes Kopran yläkerassa. Vuotta myöhemmin alkoi yläkoulu Antti Paapan tuvassa. Pieni kyläkoulu oli turvallinen oppimisympäristö ja tuki lapsen, nuoren kasvua ja oppimista. Opettajia ihailtiin ja kunnioitettiin. Se kuului elämänarvoihin. Koulukiusaaminen oli vieras sana, vaikka sitä jo silloin piilossa olikin. Pidinkin kovasti yläkoulun lauantain iltapäi-

vän viimeisestä tunnista eli luokan yhteisestä tunnista. Sen aikana esitimme ohjelmaa ja oppitunnista tehtiin pöytäkirja, joka tarkastettiin seuraavalla kerralla. Ne tunnukset antoivat esiintymisrohkeutta ja tietoa kansalaistaidoista, joita myöhemmin olen tarvinnut niin työelämässä kuin julkishallinnon ja kansalaisjärjestöjen luottamustoimissa.

Saimme nauttia maksuttomasta kouluruokailusta. Muistan yhä miten hyvältä maistuikaan Siviä Ruosen keittämä ruispuolukka-puuro kotona leivotun ruisleivän, paksun voikerroksen ja maidon kera. Olen myöhemmin useamman kerran yrittänyt keittää puuroa eri tavoin, mutta en ole onnistunut tavoittamaan lapsuuden makuelämystä.

Kouluterveydenhuolto takasi meille vuosittain terveystarkastukset, pakolliset rokotukset sekä Ävikin kartanon hammaslääkärikäynnit. Ne eivät olleet aina pelkkää nautintoa, mutta tukivat tarpeellista hyvinvointia ja terveyttä.

Uuden koulun rakentaminen alkoi Korpilahden nuorisoseuran tontille kesällä 1956. Kyläläiset, etenkin me oppilaat, seurasimme uuden koulutalon rakentamista. Rakennustyöt oli annettu Jussilan Vihtorin ja hänen poikiensa harteille. Useasti pyöräilimme katsomaan rakennustyömaata siskoni Hilkan ja kolmivuotiaan Päivi-serkun kanssa Kerkolan tielle – pidemmälle emme tohtineet mennä. Päivistä tuli myöhemmin Someron koululaitokseen kielenopettaja.

Koulun vihkiäispäivänä maaliskuussa 1957 pyrytti ja pöllytti lunta Kaurakedon aukealla. Juhlassa puhui opetusministeri, valtionneuvos Johannes Virolainen. Ohjelma oli monipuolista: puheita pidettiin, tytöt esittivät kreppipaperihameissa keijuleikin ja Romun

sisarukset Kaisu ja Saara lauloivat Pieni maalari -laulun. Sain nauttia vain kevätlukukauden uudesta opinahjosta siirtyessäni syksyllä Someron Yhteiskouluun.

Järjestötoiminta

Kaurakedon koulun valmistuminen loi kylän järjestötoiminnalle kokoontumispaikan. Nuorisoseuran toimintaan tuli mukaan koulupiirin alueelta hämäläisiä nuoria.

Itse koen, että nuorisoseura oli minulle ja monelle minun ikäiselleni ensimmäinen korkeakoulu. Se avasi monipuolisen harrastustoiminnan, antoi mahdollisuuden kokea yhteisöllisyyttä samanikäisten kanssa sekä opetella uusia kansalaistaitoja. Nuorisoseuran toiminnan kautta meillä oli mahdollisuus päästä kerran kesässä maakuntajuhlille. Olimme etuoikeutettuja, kun saimme osallistua näille ”kesäfestareille”. Talven aikana oli harjoiteltu yhteisohjelmia niin kansantanssiin kuin tyttö- ja poikavoimisteluun. Ylpeinä marssimme lippukulku-eessa Korpilahden nuorisoseuran rivissä. Korpilahden nuorisoseura kuului siirtoseurana Saimaan Nuorisoseuraan (nykyinen nimi). Juhlat olivat itäisessä Suomessa Lappeenrannassa, Mikkelissä ja Imatralla - myöhemmin läntisen Suomen kaupungeissa Helsingissä ja Turussa. Eräällä matkalla poikkesimme aamulla aikaisin Luumäellä Taavetissa, jonne Räikkösen veljesten kyläkauppa oli siirtynyt Jurvalan kylästä.

Seuran urheilumiehet setäni Viljo Paappa, Lauri Talikka ja Eino Ruponen elvyttivät kuusikymmentäluvun alussa laskiaishiihdot, joista tuli Someron hiihtoväelle suosittuja hyvien palkintojen ansiosta. Hiihdoissa tarjottiin kahvia ja tuoreita laskiaispullia yleisölle ja

hiihtäjille. Ladut tehtiin nykyaikaisesti lumikelkalla. Omiin muistikuviiini on jäänyt, miten seurasin silmä tarkkana Viljo-setäni työskentelyä hiihtojen valmistelussa.

Kaurakedon Marttakerho oli perustettu Vuoksenrannassa. Martat, ”Martit” ja me lapset kokoonnuimme pimeään syksyn ja talvikauden aikana ompeluseuroihin. Martat hankkivat 1953 yhteisen pulsaattorikoneen helpottamaan naisten arkea. Ikimuistoiset olivat marttakerhon pikkujoulut ohjelmiseen, joulupuuroineen ja -pukkeineen. Kesäisin seura teki kesäretkiä Heinhoviin yhteismetsän tukkikämpälle tai kesäteattereihin. Uuden koulun valmistuessa äitienpäiväjuhlat olivat vuosittainen perinne. Marttojen toiminta neuvonnan ja monien kurssien johdosta toi arkiseen aherrukseen vaihtelua. Se oli eräänlaista TYKY-toimintaa maatalousvaltaisessa kylässä.

Oman karjalaisen identiteetini sain 10-vuotiaana presidentti Kekkosen valintailtana 1956, kun marttakerhon kurssinvetäjä Hilda Talikka totesi: ”Nyt myös päästään takaisin kottii Karjalaan.”

Toisen kerran koin vahvasti karjalaisuuteni ensimmäisellä kotiseutumatkalla Vuoksenrantaan vuonna 1991. Ennen matkalle lähtöä isäni oli muistuttanut, että talon ympärille oli istutettu kuusi-aita. Nousimme linja-autosta Päivi-serkkuni kanssa ja lähdimme Rapan (os. Koljonen) Irjan seurueen mukana kävelemään Takalaa kohti. Siinä seisoivat pihakuuset paikallaan tukkipuiden korkuisina. Olin päässyt vihdoinkin juurilleni.

Vajaa kymmenen vuotta sitten kerroin tyttärentyttärelleni, viisivuotiaalle Hillalle, että mummo on Karjalasta, Vuoksenrannasta. Siihen tyttö totesi: ”Minulla on kolme kotimaata; Suomi, Karjala

ja Pohjanmaa.” Tunsin sydämessäni, että olin siirtänyt karjalaisuuttani tulevalle sukupolvelle.

Vapaa-ajan vietto

Lapsuuden kesiin alakouluikäisenä kuului Pitkäjärvellä kunnan järjestämät uimakoulut. Sinne me poljimme polkupyörällä satoi tai paistoi pitkin Hämeen Härkätietä. En muista, ketkä olivat uimaopettajina. Eräällä uimakoulumatkalla poikkesimme vierailulle opettajamme Sirkku Erppolan kotiin Pitkäjärven koululle. Minulla on tallella valokuva, jossa hiukset märkinä istuimme perheen kodissa kesämekot päällä.

Samana kesänä pyöräilimme uimakoulun päättäjäisiin Kohnamäkeen, nykyisen Härkälän kartanon kohdalle, kun uimamaistereita ja -kandidaatteja seppe löitiin ”uimastadionilla”. Sää oli ukkosen jäljiltä pilvinen ja hiekkatie märkä ja vaikeakulkuinen. Se ei meidän tyttöjen matkaa haitannut – tulipa uimakoulu päätökseen siltä kesältä.

Nuoruusiän kynnykselle sosiaalisia suhteita syntyi luonnollisesti omassa kylässä nuorisoseuratoiminnan kautta, mutta teini-iässä alkoi kaipuu ”kylille”. Niinpä meillä oli tapana kokoontua lauantai-iltana Romun tyttöjen kanssa Ävikin vanhalle sillalle Paimionjoen varteen. Sinne alkoi vähitellen ilmestyä mopopoikia Kimalasta ja Pitkäjärven suunnasta. Se oli viatonta tapaamista, vaikka sivusilmällä poikia katseltiin kesäillan hämärässä.

Tiesimme, että Kuusjoen Keitaan tanssilavalla oli tansseja keskiviikkoisin ja lauantaisin. Sinne ei ollut vielä asiaa, koska rippikoulu oli käymättä. Vihdoin koitti sekin aika, jolloin pääsimme Keitaalle kuuntelemaan 60-luvun iskelmätahtiä ja elävää rautalankamusiikkia mm. Adventuren soittaessa Emmaa.

Vuoden 1962 kesämuistoihin liittyy Someron Esan kansalliset yleisurheilukipailut, joissa kilpaili mm. seiväshypyn ME-ennätysmies Pentti Nikula. Joensuun raitilla ja urheilukentällä en ollut koskaan sitä ennen nähnyt niin paljon ihmisiä ja autoja.

Kuulun suuriin ikäluokkiin – boomereihin. Vaikka elämä sotien jälkeen oli vaatimatonta maaseudulla – kuten Somero oli 50- ja 60-luvuilla – koti, kyläyhteisö, naapurit ja sukulaiset toivat turvallisuuden tunnetta ja lisäsivät yhteisöllisyyttä. Suomen koululaitosta uudistettiin, perustettiin uusia koulupiirejä ja luotiin kansalaiskoulujärjestelmä, joka oli askel nykyistä peruskoulua kohti. Kaikilla oli turvattu tulevaisuus joko koulussa, vieraan työnantajan palveluksessa, itsenäisinä yrittäjinä tai maa- ja metsätaloudenharjoittajina. Elämä oli edessä ja tukka takana. ■

Pappii kyyris

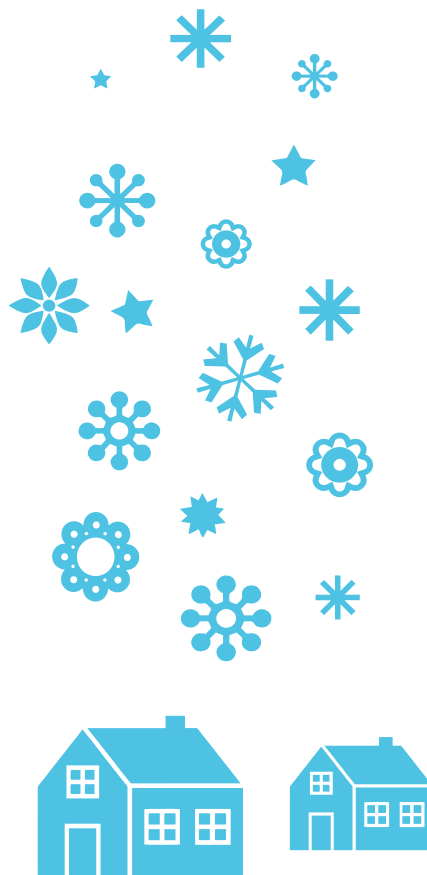
Vanhan lauseen olin ennen kuullu, et joku oli sanonut, ettei ole ”ensimmäist kertaa pappii kyyris”. Mut kerran, kun itte ajoin autoo ja olin lähros hautausmaalt Joensuun keskustaan, niin pappi tuli kyydissäni Joensuuhun. Et olen sit ollu ”ensimmäisen kerran pappii kyyris”.

Lyyli Honkio

Porsas marjamettäs

Sisko ja veli (nuoret) oli joskus asunnon pihan läpi menneet metsään marjoi noukkimaan. Talon pihalla oli ollut possu, joka tuli heidän mukaansa ja tonki pahasti marjanvarret edestään, oli haitaksi noukkimiselle. Heidän tultuaan pois metsästä porsas tuli myös ja jäi omalle pihalleen.

Lyyli Honkio

Lähteet:

Tatu Vanha-
nen, Ritva
ja Lasse
Talikka

Kiinteistöjen ja mökkien kunnostukset

- ✓ Kannonjyrsintää
- ✓ Kaikki rakennusalan työt
- ✓ Kaikki kiinteistöjen kunnostustyöt
- ✓ Kunnostustyöt myös AVANT-pienkuormaajalla

T:MI OLLI BERTLING

Kaurakedontie 157
31520 Pitkälampi
040 828 4112

www.ollibertling.fi • olli.bertling@gmail.com

Veikon Kone

SE TOIMII.

Knuutilantie 1
31400 SOMERO
puh. 02 748 5585

Hyvää joulua ja onnellista uutta vuotta 2026

Tainan Tilit Ky

Sähköisen taloushallinnon palvelut

Palmantie 4, 31400 Somero

tainan.tilit@netti.fi, Puh. 02 748 6475

Autoilija

KAI AALTONEN

☎ 0400 721 427

*HYVÄÄ JOULUA JA
ONNELLISTA UUTTA VUOTTA*

TAKSI PETRI SALMEN

0400 533 870

- LÄMPÖPUMPUT JA MITTATILAUSSKONTIT -

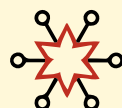
Ohratie 4, 31400 Somero
0405108906
www.vilart.fi

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

Someron taksiasema

Puh. (02) 748 900

RAHAPUU ON RAKENNETTU

Taloudellista joulurauhaa toivottaa

Someron
Säästöpankki

www.saastopankki.fi/someronsp

KUVAT: JUHA HEIKKILÄ, MARIKA HAAPALA JA TERTTU TOMMILA

SOMERO-SEURAN VUOSI 2025

Vuonna 2025 Somero-Seura jatkoi kotiseututyötä huolehtimalla museoista, järjestämällä tapahtumia ja talkoita, ylläpitämällä kotiseutuarkistoa ja julkaisemalla kotiseutulehti Someron Joulua.

↑ Svenssonin torppa. Entisajan tarve-esineitä -näyttelyyn oli koottu harvemmin esillä ollutta esineistöä.

← Ilkka Tommola ja Tapio Törni riiden kattoa korjaamassa.

Yhdistyksen kevätkokous järjestettiin 14. huhtikuuta Pitkäjärven koululla, jossa käsiteltiin sääntömääräiset asiat ja kuultiin Päivi Isotalon ja Marika Haapalan esitelmä koulun historiasta.

Kaikille kiinnostuneille avoin syyskokous pidettiin 10. marraskuuta Svenssonilla, jossa ohjelmassa oli sääntömääräisten asioiden lisäksi Tuomo Grönholmin kiinnostava esitelmä Svenssonin historiasta.

Kesän ohjelmat ja tapahtumat

Torppamuseo oli avoinna kesäkuussa viikonloppuisin ja heinäkuussa keskiviikosta sunnuntaihin. Elokuussa museo avattiin vielä kahdeksi ensimmäiseksi viikonlopuksi.

Torppamuseon pihalla järjestettiin 17. kesäkuuta Metka Köörin konsertti.

Museopäivänä 12. heinäkuuta pidimme Torppamuseolla pop-up-kahvilaa ja kotiseutuneuvos Voitto Ollonqvist piti museoalueella esittelykierroksen.

Pitäjänmakasiinit olivat avoina heinäkuun kahtena ensimmäisenä viikkona keskiviikosta sunnuntaihin. Museokävijöille tarjottiin mahdollisuus vierailla samalla pääsylipulla sekä Torppamuseossa että Pitäjänmakasiineissa.

Svenssonin torpassa oli heinäkuun ajan esillä Entisajan tarve-esineitä -näyttely. Näyttelyyn oli koottu Somero-Seuran kokoelmista harvemmin esillä ollutta esineistöä kuten virsikannel, letkuvarsipiippu ja turveveitsi. Näyttelyyn oli vapaa pääsy, ja sen järjestivät Somero-Seura sekä So-

meron seurakunnan diakoniatyön kannatusyhdistys.

Järjestimme Someron Karjalaseuran kanssa Torppamuseolla kansallispuvun tuuletuspäivän ja vanhojen kansanlaulujen yhteislaulutilaisuuden 10. elokuuta.

Järjestimme jäsenillemme vierailun Hovilan kartanoon 12. elokuuta.

Talkoot

Kesän aikana järjestettiin tiistaitalkoita toukokuusta syyskuuhun, heinäkuussa pidettiin taukoa. Työtä tehtiin Pitäjänmakasiineilla ja Torppamuseolla.

Torppamuseolla luuvan ja riiden pärekatot uusittiin, lisäksi tehtiin muun muassa risuaitaa.

Pitäjänmakasiineja siivottiin, esineitä järjesteltiin ja klahvipöytä ja suutarinpöytä kunnostettiin.

Museopäivänä iso joukko tuli kuuntelemaan Voitto Ollonqvistin museoesittelyä.

Arkisto

Somero-Seuran arkisto sijaitsee Someron kaupungintalon alakerrassa. Arkistossa on iso määrä erilaista materiaalia, mm. esineistöä, dokumentteja, kirjallisuutta ja valokuvia. Valokuvien digitointia on tehty vuosia, ja työ on kesken mutta jatkuu. Arkistossamme on myös vanhoja tekstiilejä.

Varsinais-Suomen museoiden sähköiseen AINA-kokoelmaan on kirjattu yli 2500 Somero-Seuran nimikettä. Paljon on vielä kirjaamatta, ja tämäkin homma jatkuu osana arkistointityötä.

AINA-kokoelmaan ja digitaaliseen kuva-arkistoomme pääsee nettisivujemme kautta.

Somero-Seuralla oli 119 jäsentä vuonna 2025.

SOMERO-SEURA RY:N HALLITUS 2025

Marika Haapala – puheenjohtaja

Päivi Isotalo

Juha Heikkilä

Ahti Kukkonen

Pertti Tamminen

Terttu Tommila

Tapio Törni

Marja-Leena Vikman

Haluatko mukaan?

Toivotamme kaikki tervetulleiksi mukaan toimintaamme!

Somero-Seurassa on tarvetta monenlaiselle osaamiselle ja monenlaisille ideoille. Osallistua voit juuri sinulle sopivalla tavalla.

Esimerkiksi arkistoomme voit tulla tutustumaan maanantaisin, jolloin arkistotiimi kokoontuu. Ota yhteyttä Terttu Tommilaan (terttustommila@gmail.com tai 041 574 6942). ■

Ota yhteyttä

somero-seura.fi

info@somero-seura.fi

➤ Pitäjänmaksineja siivottiin alkukesästä ja ne olivat avoinna yleisölle heinäkuussa.

➔ Arja Torkkomäki kertoo Hovilan kartanon historiasta.

Kiertotalouden edelläkävijä

Luotettava jätehuollon kumppanisi

- Jäteastia tyhjennykset
- Jätteen kuljetukset
- Vaihtolavapalvelut
- Lokakaivojen tyhjennykset
- Viemärien aukaisut
- Metalliromun osto

Voimalankatu 56, 30420 Forssa
puh. (03) 41 241 | toimisto@envor.fi
www.envor.fi

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

Tilitoimisto Merja Oras

Joensuuntie 29 A, 31400 Somero
Puh. 044 308 1680
merja.oras@seutuposti.fi

www.urpolantila.fi

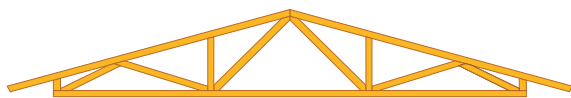
Lämmintä Joulun Aikaa &
Onnellista Uutta Vuotta!

**HYVÄÄ JOULUA JA
ONNELLISTA UUTTA VUOTTA!**

KONEHUOLTO ARTO UOTILA

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

NR-LEIMATUT JA CE-HYVÄKSYTYT
KATTORISTIKOT TOIMITTAA

RP-Elementti oy
SOMERO

PUH. 0400 593 639
myynti@rp-elementti.fi • www.rp-elementti.fi

Ota yhteyttä ja seuraa

@someroseura

www.someroseura.fi

info@someroseura.fi

VALMISPERUSTUS.FI
Sementtivalimo A. Pajuniitty

- Valmiit perustusratkaisut rakennuksille ja halleille
- Myös muut rakennusalan betonityöt
 - Pihakivet
 - Kaapelikourut

**KYSY MYÖS KAIVONRENKAISTA
JA BETONIKAIVOTUOTTEISTA!**

**Sementtivalimo
A. Pajuniitty Oy**

Turuntie 54, 31400 Somero
p. 044 543 3291 • ari.pajuniitty@smail.fi

*Hyvää Joulua ja
Onnellista
Uutta Vuotta!*

*Kiinteistöhoito
Talikka Ky*

*J. Talikka
Ky*

*Hyvää joulua!
t Härkälän kartano*

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

STI Somero
Autopalvelu Lemberg Oy

Joensuuntie 3, (02) 748 5821

Rauhallista ja rentouttavaa
Joulun aikaa

FYSIOTERAPIA-, HIERONTA- JA LIIKUNTAPALVELUT

Someron Fysioterapia

puh. (02) 748 7047

www.someronfysioterapia.fi

SomerKunto

puh. 040 751 7569

www.somerkunto.fi

Joensuuntie 36, 31400 Somero

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

Autokorjaamo- ja maalaamo

Ilpo Lemberg Ky

Kulmatie 5, 040 546 7772

ESAKALLIO
SOMERO

Suomirokista oopperaan-
tanssista teatteriin

VIIHDEKESKUS

Tule valmiiseen pöytään tai
luo oma tapahtumasi

www.esakallio.fi

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

Café *Rose*

P. 748 6688, Somero

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

Hautakivihuolto

HELLSTEN ay

Pappilantie 30, Puh. 040 022 4339

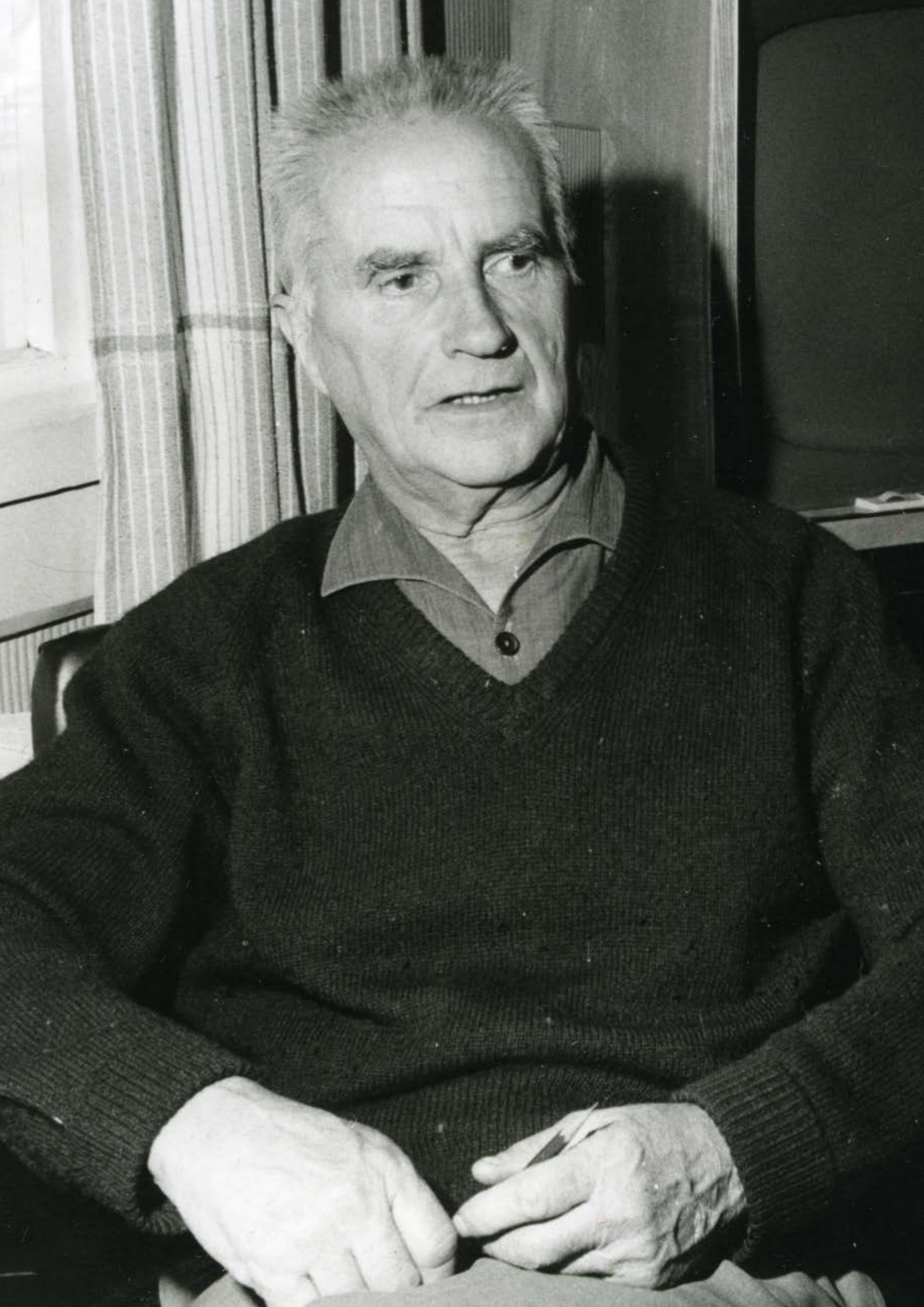
Parhaat kinkut Somerolta

**SOMERON
LIHASAVUSTAMO**

Lummetie 2, 31400 Somero

p. 02 - 748 6655

www.someronpalvi.fi

TEKSTI JA KUVAT: HELJÄ FAVÉN

Joel Vilkki

– Isä, opettaja, esperantisti ja puutarhuri

Joel Vilkki (s.1899 Puistolassa, nykyisin Helsinkiä) valmistui opettajan työhön vaadittavaan maisterin tutkintoon vuonna 1926. Jo samana vuonna hän meni naimisiin Suoma Kallon (s. 1902 Kiikassa, nykyisin Äetsää) kanssa. Perheen perustaminen alkoi 1927, kun Panu-veljeni syntyi. Isällä oli neljä tavoitetta, iso perhe, opettajan ammatti, esperanton kieli ja iso puutarha.

Isäni suhtautui jokaiseen tavoitteeseensa intohimoisen perusteellisesti kuten kaikkeen, mihin hän ryhtyi. Hänellä oli sellainen ihmeellinen ominaisuus, joka taitaa olla harvinainen.

Isänä oleminen merkitsi hänelle siis isoa perhettä, lapsia pitäisi olla ainakin viisi.

Perheessämme veljiä oli kolme, Panu, Juhani ja Simo, meitä tyttöjä Heljä ja Soili. Äidin kertoman mukaan jo alle kouluikäisenä Panu käyttäytyi huolehtivasti äitiä

kohtaan ja samoin isovelimäisesti meitä nuorempia sisaruksia kohtaan.

Kun olimme pieniä, jo vauvaiästä alkaen, isä osallistui lastensa hoitoon periaatteensa mukaan yhteisesti äidin kanssa. Hän kyllä äidin kertoman mukaan myös paljolti määräsi noista periaatteista, jotka olivat vapaan kasvatuksen ihanteen mukaisia, joita äitikin kannatti.

Avioliiton ensimmäisinä vuosina kaikki varmaan sujui yhteisymmärryksessä, mutta kun lapsia tuli lisää ja isän velvollisuudet koulussa kasvoivat, ei hän aina ehtinyt uusiin tilanteisiin lasten varttuessa. Vastuu jäi pakostakin usein äidille, ja periaatteista piti joskus joustaa.

Äiti valmistui opettajan ammattiin vuonna 1929 ja toimi luonnontieteiden ja maantiedon opettajana isän ja äidin muutettua Somerolle vuoden 1929 lopulla. Isä tuli Somerolle jo vähän aikaisemmin perustamaan paikkakunnan ensimmäistä oppikoulua, äiti tuli vasta Juhaniin synnyttyä syksyllä.

Kun olimme pieniä, isä leikki kanssamme kuin yksi meistä – kun

leikimme piilosta, hän meni piiloon ihan kuin mekin ja hippaa leikittäessä juoksi kuten mekin. Tästä huolimatta isä oli samalla myös auktoriteetti, jota toteltiin. Mieleeni on jäänyt kerta, kun olin tehnyt jotain, mitä isä ei hyväksynyt, niin hän nosti minut korkean kaapin päälle ja sain istua siellä hyvän aikaa kunnes lupasin olla kiltti.

Kun aloin olla lukutaitoinen, isä keskusteli kanssani laajan kirjahyllymme ääressä ja esitteli minulle kirjoja, joiden arveli minua kiinnostavan. Hän piti myös itse paljon lukemisesta.

Opettajana isä oli ennen kaikkea koulun rehtori eikä opettanut omaa ainettaan matematiikkaa minun luokalleni paitsi viidennellä keskikoulussa. Äiti opetti minun luokkaani ensimmäisellä ja toisella, kolmannella ollessani kouluun tuli uusi luonnontieteiden opettaja.

Kyllä isä oli pahoillaan, kun heti ensimmäisellä luokalla sain matematiikassa viitosen, varsinkin kun kaikki sisarukseni olivat siinä hyviä.

← Joel Vilkki 1960.

Onneksi isä kuitenkin ymmärsi kiinnostukseni taiteeseen ja teatteriin. Silloin harrastettiin koulussa lausuntataidetta, ja isä itsekin esitti mielellään lausuntaa. Hän myös luki äidille iltaisin paljon ääneen kokonaisia romaaneja. Äidistä se oli mukavaa, kun hän voi kuunnella ja tehdä käsitöitä samaan aikaan – ihan kuin nykyään äänikirjoja kuunnellessa. Meille isä luki iltasaduiksi lastenrunoja kuten Kukko ja kana meni saunaan.

Äiti oli musikaalinen. Hän soitti mandoliinia ja lauloi meille iltaisin vanhoja lastenlauluja kuten Pimpulapampula paimenpoika. Isä ilmoitti olevansa täysin epämusikaalinen ja vailla sävelkorvaa, mutta äänitaide häntä kuitenkin kiinnosti. Isälle oli tärkeää, että me lapset saimme musiikkikoulutusta. Minä kävin pienestä asti soittotunneilla ja minusta oli hauskaa laulaa koulussa kaikkia laulutunneilla opetettuja lauluja.

Isä myös piti teatterista ja aina Helsingissä käydessään hän halusi käydä Kansallisteatterissa. Muistan nähneeni Prinsessa Ruususen siellä jo pikkutyttönä, joten isä otti meitä lapsia jo varhain matkoille mukaansa. Silloin olimme yötä tätimme luona. Myöhemmin, kun olin jo opiskelemassa, isä vei minut aina teatteriin Helsingissä käydessään.

Opettajana isä oli edelläkävijä. Opettajantyö oli hänelle kutsumus, ja hän oli jo 1930-luvulla vapaan kasvatuksen kannattaja. Vuonna 1938 hän sai stipendin matkalle Englantiin tutustumaan Summerhill-koulun uusiin oppeihin, jotka olivat meillä täysin tuntemattomia. Isä toi mukanaan A.S. Neill -nimisen opettajan kirjoja, joissa tämä kirjoitti aatteestaan. Isä joutui palaamaan Suomeen kesken matkaa, kun vuonna 1939 syttyi uusi maailmansota.

Isä myös suomensi yhden kirjan ja yritti saada sen kustannetuksi mutta ei onnistunut. Myöhemmin tuo Summerhill-kirja suomennettiin, ja se oli 1960-luvulla päivän muotia suomalaisissakin kouluissa! Isä oli asialla liian aikaisin. Tuon A.S. Neillin kirjan isä antoi minulle luettavaksi 1950-luvulla lukioluokilla, kun opin englantia.

Joel Vilkki 1936.

1930-luvulla isä aloitti oppikoulun rehtorina ja otti käyttöön ihanteensa mukaisen vapaan kasvatuksen. Se tarkoitti, että oppilaisista valittiin vaaleilla kullekin luokalle vastuuhenkilöt. Näiden johdolla päätettiin yhteisistä asioista kuten tarvittavista rangaistuksista, jos joku rikkoi sovittuja yhteisiä sääntöjä. Tytöt ja pojat olivat tietysti tasan edustettuina ja opettajat olivat vaaleissa tasavertaisina mukana. Ei tällainen jatkunut kovin montaa vuotta, koska tämä oli koulun vanhoillisen johtokunnan mielestä kauhea erehdys, ja sen vuoksi isä joutui riitaan, minkä seurauksena hänet lopulta erotettiin rehtorin

virasta ja hänen tilalleen rehtoriksi tuli suomenopettaja Jouko Saikkala. Isä sai sentään pitää virkansa matematiikanopettajana. Vasta sodan aikana 1939, kun Saikkala kaatui talvisodassa, isä valittiin uudelleen rehtoriksi. Sodan vuoksi kaikki erimielisyydet unohdettiin, kun isänmaa oli vaarassa.

Esperanto-kieli tuli mukaan isän elämään varhain. Hän sairastui nuorena tuberkuloosiin ja parantolassa ollessaan hän löysi esperanton ja opetteli sitä ominpäin. Taudista hän parani, mutta ei sen vuoksi voinut suorittaa asepalvelusta, eikä siksi joutunut sotaankaan.

Sota-aikana hän suoritti työvelvollisuutensa hoitamalla meillä kotona siirtoväen huoltotoimistoa, joka järjesti siirtoväen sijoittamista Somerolla. Lapsena me saimme iloksemme omaan leikkitoimistoomme hylättyä paperia ja muistan mm. leimasimen jossa, luki ”parikkalaisia kotiutetaan”.

Siirtoväkeä myös asui meidän talossamme jonkin aikaa, kun heti sodan päätyttyä heitä piti nopeasti majoittaa jonnekin. Isän työnä oli järjestää noille perheille vakituinen paikka, maanviljelijöille tietysti peltomaata, jotta voisivat ansaita elantonsa.

Kun siirtoväki oli sijoitettu, huoltotoimiston tiloihin muutti yhteiskoulun lukioluokat, kun koulu kasvoi 8-luokkaiseksi. Tämän seurauksena veljieni ja minun koulumatka lyheni ovenavaukseen. Ja aikanaan minä kirjoitin ylioppilaskirjoitukset oman kotini entisessä salissa, missä komeili pulpettien keskellä iso palmu. Se ei millään mahtunut muualle ja sai jäädä paikoilleen.

Esperanto oli Someron oppikoulun 3. luokalla isän ansiosta monet vuodet pakollisena kieleenä ruotsin lisäksi. Isä piti myös

Suoma ja Joel Vilkki lapsineen 1947.

esperantokerhoa, jossa opimme käytännössä puhumaan kieltä. Äitikin oppi itselleen tarpeeksi, mutta minä opin varmaan eniten, kun osallistuin kesäkurssiin, jonne tuli opettajaksi ulkomaalainen, joka ei lainkaan osannut suomea.

Isä osallistui kansainvälisiin esperantokongresseihin vuosittain, ja pari kertaa minäkin olin mukana. Kun tuo kongressi pidettiin Helsingissä vuonna 1969, minä olin siellä töissä esperanto-oppaana ulkomaisille vieraille. Meillä kotona kävi myös usein esperantisteja vieraina, joskus myös kivoja nuoria poikia, joihin teini-ikäisenä tietysti ihastuin. Näin monessa tärkeässä käytössä esperantosta tuli minulle oikea ”isänkieli”.

Puutarhuriksi isä oppi jo lapsena, koska hänen helsinkiläisellä perheellään oli kesähuvila Nurmijärvellä, missä oli iso puutarha.

Meillä oli Somerolla Kiiruun talossa aika suuri ja monipuolinen isän itse kasvattama puutarha. Isä myös rakensi talon päätyyn kasvihuoneen, jota lämmitettiin keskuslämmityksen osana. Koko talon lämmitys toimi tuolloin hyvin uudenlaisella keskuslämmityksellä, jonka isä ehti hankkia ennen sotaa eli noin 1938.

Muistan tuosta remontista vain sen, kuinka kaikki kaakeliuunit purettiin, murskattiin ja tiilet levitettiin tenniskentän pohjaksi. Siellä me lapset urheilimme kävelemällä paljain jaloin terävillä tiiliröykkiöillä. Valmiilla tenniskentällä perheemme ystävineen pelasi tennistä, joka oli tullut muodikkaaksi. Teini-ikään tultuamme me lapsetkin pelasimme siellä ystävinemme. Silloin kellään muulla, ei koulullakaan, ollut Somerolla tenniskenttää. Sen hoitaminen ja

kalkkiviivojen tekeminen kuului tietysti meille nuorille.

Puutarha oli varmaan isän rakain harrastus, ehkä lähes toinen ammatti. Hän hankki useita tietokirjoja ja oppaita alalta. Maanparannukseksi tuotiin monena vuonna Palmansuolta suomutaa hevoskuormittain. Isä istutti isoille alueille omenapuita ja marjapensaita. Kasvimaatakin oli paljon, enimmäkseen omenapuurivien väleissä. Teinivuosilta muistan myös kesäisin mansikan poimimisen, jossa paahtui auringossa, selkä ja polvet olivat väsyksissä. Kotona säilöttiin marjoja ja vihanneksia, ja toisinaan saatiin niin paljon mansikoita, että niitä sekä myytiin että annettiin hyvillä naapureille. Isä oli reilu ja antoi meidän lasten pitää rahat, jos ostaja sattui tulemaan, kun olimme paikalla myymässä.

Kiiruun talo 1960.

Puutarhassa oli myös iso taimitarha, jossa kasvoi siemenistä kylvettyjä villejä omenapuun taimia. Kun nuo piiskataimet olivat parivuotiaita, isä jalosti eli ympäsi niihin silmun tietyistä omenalajikkeista. Nämä jalostetut taimet saivat varttua taas jonkun vuoden ja olivat sitten valmiita myytäväksi somerolaisille. Näiden puiden omenoita varmaan monessa talossa vieläkin syödään.

Puutarhassa liikkeessaan isä kulki mukavasti ja usein pelkkiin uimahousuihin tai shortseihin pukeutuneena, hän oli myös auriongonpalvoja. Kylällä kulkiessaankin hän oli usein paljasjaloin, paitasillaan ja shortseissa. Mutta kyllä hän aina pukeutui asiallisesti kokouksiin ja muihin virallisiin tilaisuuksiin. Kun isä ilmestyi pukuun ja solmioon pukeutuneena, tiesin että hän oli lähdössä joko kylälle johonkin kokoukseen tai matkalle Helsinkiin.

Kotona hän tuli usein ruokapöytään mukanaan kimppu salaattia, retiisejä ynnä muuta aterialla tarvittavaa. Lattialle saattoi jäädä multaisia jalanjälkiä terveisinä kasvihuoneesta tai puutarhasta. Meillä oli keittiössä ikkunanpielessä riippumassa kongkongi, ja kun oli aika kutsua perhe syömään, äiti avasi ikkunan ja rummutti niin, että piha kaikui.

Siitä, minkälainen isä oli aviomiehenä, en tietenkään osaa paljoa sanoa. Tiedän, että vanhemmilla pitkän avioliittonsa aikana joitain kriisejä oli, niin kuin lähes kaikissa avioliitoissa varmaan on. Heidän liittonsa oli kuitenkin niin vahva, että noista yhdessä selvittiin ja yhdessä pysyttiin isän kuolemaan saakka vuonna 1976.

Uskon, että puutarhanhoito oli isälle oikeastaan tärkein ammatti. Se vastasi hänen ihannettaan parhaasta elämäntavasta: asumista maaseudulla puhtaassa

ilmassa, hyvänä isänä ja opettajana olemista, puutarhanhoitoa ja isoa perhettä. Kaiken tämän hän onnistui elämässään jo varhain toteuttamaan. ■

Paratiisi ja Joulumaa

Someron slogan kuuluu ”Satumaa, ellei paratiisi”. Nämä nimitykset viittavat Unto Monosen ja Rauli ”Badding” Somerjoen kaikkien tuntemien laulujen nimiin. Sekä satumaa että paratiisi mieltyvät paikoiksi, joissa ihmisen on hyvä olla. Myös Katri Helenan säveltämässä ja Juha Vainion sanoittamassa kappaleessa Joulumaa lauletaan ihmismielen rauhan valtakunnasta joulumaasta. Laulun sanoma on se, että jokaisen täytyy löytää onni ja rauha itsestään.

Aloin pohtia, millainen joulumaa Somero on somerolaisille ja muille joulua Somerolla viettäville.

Mikä tekee joulun? Tähän ei ole yksiselitteistä vastausta. Jokaisen joulu on omanlainen. Yleisesti jouluun liitetään vahvasti kiireetömyys, yhdessäolo ja hyvä ruoka. Monille perinteisiin kuuluu myös edesmenneiden muistaminen käymällä haudoilla.

Joulun alusaika on usein kiireistä, kun taas kerran tehdään maailmaa valmiiksi jouluksi. Töissä aherretaan työtehtäviä valmiiksi, ja kotona siivotaan ja leivotaan. Lisäksi täytyy hoitaa jouluostokset sekä monet muut joulun askareet.

Joulunalusaikaan kuuluvat myös pikkujoulut sekä joulukonsertit ja joululaulutilaisuudet. Pik-

kujoulut ovat yleensä mukavaa yhdessäoloa, kun taas konsertit antavat kiireiden keskellä mahdollisuuden pysähtyä ja etsiä itsestään sitä laulussakin mainittua joulumaata.

Somerolla pitkäaikainen yhteinen jouluperinne on joulukadun avajaiset. Ihmiset kävelevät kulkueessa Kiiruun puistoon riisipuurolle ja paikalla vierailevat myös joulupukki ja muori. Maukkaan riisipuuron syöminen, tuttujen tapaaminen sekä lasten ilo tuovat joulumieltä, vaikka keli ei niin joululinen olisikaan.

Toinen pitkäaikainen perinne Somerolla on Laitalainen Joulu-keräys, jolla halutaan tukea somerolaisten vähävaraisten perheiden joulunviettoa. Tässä keräyksessä toteutuu hienosti yhteisöllisyys. Halutaan tukea lapsiperheitä, jotta myös he saisivat nauttia joulusta.

Yhteisöllisyys on Someron kaupungin strategian kantava teema, ja sitä Somerolta löytyy paljon. Miten yhteisöllisyyttä voitaisiin lisätä joulun vietossa, niin ettei kenenkään tarvitsisi tuntea yksinäisyyttä jouluna? Vaikka ennen joulua on kiireistä, niin jouluaatto ja varsinkin joulua seuraavat päivät ovat hiljaisia.

Jouluna ihminen haluaa haakeutua jonnekin, missä uskoo kokevansa rauhaa ja saavansa sydämeensä joulun hengen. Tilausta varmasti olisi uudenaikaisille kokoon-tumisille myös joulunpyhinä siten, että ei olisi kiire mihinkään, vaan oltaisiin perillä siellä Joulumaassa.

Jaana Kyyrä

Someron kaupunginhallituksen puheenjohtaja

MARIKA HAAPALA

Esperanto – kieli, joka syntyi yhdistämään ihmiset

Maailmassa puhutaan tuhansia eri kieliä. Ne voidaan jakaa niin sanottuihin luonnonkieliin ja suunnitelmakieliin. Keinotekoiset suunnitelmakielet eivät ole minkään maan omia, vaan ne on kehitetty usein aatteellisista ja ideologisista syistä. Yksi näistä on esperanto.

Esperanton loi puolalainen silmälääkäri **Ludwik Zamenhof**. Hän syntyi vuonna 1859 Białystokissa vanhas-
sa Liettuassa. Nykyisin alue on osa Puolaa. Ludwikin ollessa pieni kaupungissa asui puolalaisia, venäläisiä, juutalaisia ja saksalaisia – kaikki omine kielineen. Ludwig koki jo lapsena, että väärinymmärrykset ja kielimuuri loivat jännitteitä ihmisten välille, ja siitä syntyi ajatus yhdestä yhteisestä ja puolueettomasta kielestä. Hän alkoi kehittää tällaista kieltä vain 15-vuotiaana. Työhön tarvittavat kielelliset lahjakkuutensa hän oli ilmeisesti perinyt isältään, joka piti juutalaista alkeiskoulua ja opetti lisäksi ranskaa ja saksaa.

Ludwig kehitti nomini- ja verbitaivutuksia ja teki kielellä erilaisia kokeita latinan ja kreikan kielioppien pohjalta. Pian hän huomasi näiden kielten olevan liian monimutkaisia ja niiden sanojen paljouden estävän helpon ja yksinkertaisen kielen synnyn. Vasta kun hän sai tilaisuuden opiskella englantia ja oppi sen kielioppirakenteen, alkoi uusi kieli kehittyä. Zamenhof tutki kielen rakennetta, poisti mielestään tarpeettomia muotoja ja rakensi luovan sanaston johtoliitteiden avulla. Näin syntyi ”lingwe universala”.

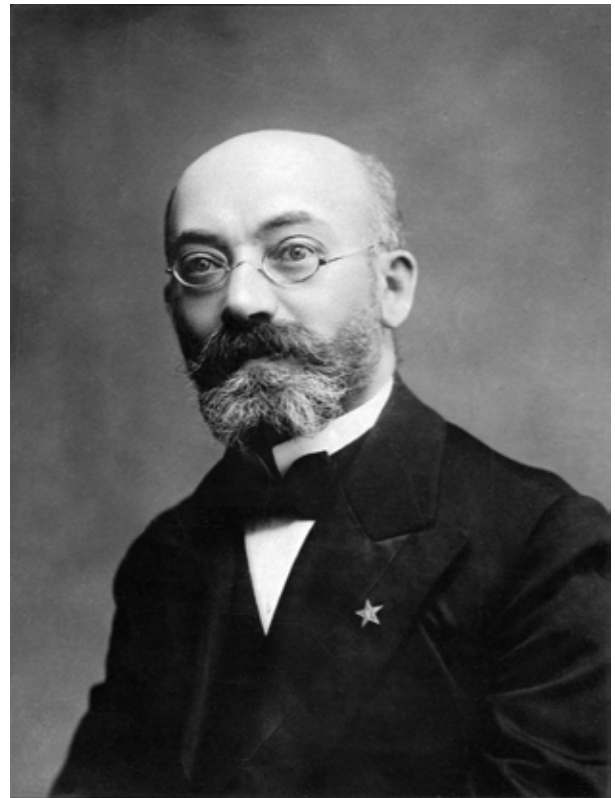
”Lingwe universalan” kehitys ei lopulta edennyt, koska Ludwig lähti opiskelemaan Venäjälle ja isä kielsi häntä ottamasta aineistoa mukaansa. Venäjällä hänen teoksensa olisi voitu tulkita liian radikaalina, ja isän mukaan oli vaarana, että poika joutuisi vaikeuksiin. Niinpä kieli yleisesti unohtui, kun sitä ei kukaan kehittänyt eteenpäin.

Zamenhof ei kuitenkaan luopunut unelmastaan ja valmistuttuaan lääkäriksi hän jatkoi tutkimuksiaan. Ensimmäinen esperanton oppikirja ilmestyi vuonna 1887. Ludwig julkaisi kielensä nimimerkillä *Doktoro Esperanto*, joka tarkoittaa ”toivovaa tohtoria”. Lopulta nimimerkin osasta tuli myös itse kielen nimi.

Yhteiskielen ideologia oli monitahoinen. Kielen piti olla niin helppo, että jokainen halutessaan sen oppisi. Sen tuli myös heti kelvata kansainväliseen yhteydenpitoon. Sitä piti heti pystyä käyttämään ja sen piti herättää sellainen mielenkiinto, että välinpitämätönkin kielten oppimisen suhteen alkaisi sitä käyttämään. Nämä esteet Zamenhof uskoi voittavansa sillä, että esperanton kielioppi oli yksinkertainen ja oppimiseen meni hänen mielestään vain tunti. Lisäksi sanoissa oli niin sanottu etu- ja jälkiliitejärjestelmä, jolla pystyi helposti jo yhdestä opitusta sanasta johtamaan uusia. Nämä kielioppisäännöt pätevät edelleen nykypäivänäkin.

Kaikki monikot päättyvät -j, adjektiivit -a, substantiivit -o. *Nigra kato* tarkoittaa musta kissa ja *nigraj katoj* mustia kissoja. Verbit taivutetaan loogisesti ilman poikkeuksia: *mi estas, vi estas, li estas* – minä olen, sinä olet, hän on. Kielessä on 28 aakkosta ja ne kirjoitetaan latinalaisin kirjaimin. Sanojen pääpaino on viimeistä edellisellä tavulla. Helppoa, eikös juu?

Ihan näin helppoa ja yksinkertaista esperanton oppiminen ei tietenkään ole, eikä ole ollut, vaikka kielioppi tosiaan onkin yksinkertaisempi kuin muissa kielissä ja se perustuu pääosin eurooppalaisiin kieliin. Sanasto muistuttaa muun muassa latinaa, ranskaa ja italiaa. Pieni esperanto-opas vuodelta 1919 hehkuttaa:

Ludwik Zamenhof.

”Esperanto on nerokkaasti suunniteltu keinotekoinen kieli. Sen kielioppi on supistettu ihmeteltävän yksikertaiseksi, horjumattoman säännölliseksi. Kaikki turha painolasti on siitä hyljätty. Se sisältää vain kaiken sen, mikä on välttämätöntä ihmisajatuksen ja -tunteen hienoimpienkin vivahdusten ilmaisemiseksi. - - - - Esperanto on MAAILMAN HELPOIMMIN OPITTAVA KIELI. Aivan oppimatonkin oppii sitä hallitsemaan muutamien kuukausien ahkeralla työllä, sivistyskieltä taitavalle on esperanton oppiminen muutamien lomahetkien leikkiä. Vieläpä sekin, joka ei ole kieltä ensinkään opiskellut, saa pian ”avaimen” avulla selvän yksinkertaisesta esperantotekstistä. Keinotekoisia kieliä on suunniteltu paljon, ehkä muutama sata. Mutta esperanto on ainoa, mikä koskaan on täysin valmistunut ja käytännössä osoittautunut kelpolliseksi kansainvälisen kielen tehtäviin.”

Kuten moni muu asia maailmassa, esperantokin kohtasi vastustusta ja kritiikkiä. Kaikki eivät hyväksyneet Zamenhofin aatetta siitä, että esperanto ei ole vain kieli, vaan myös rauhan ja yhteisymmärryksen väline. Myllerrys esperantistien riveissä johti Zamenhofin vetäytymiseen taustajoukkoihin ja uuden kielen, idon, syntyyn. Tämä ei levinnyt kuitenkaan kovin laajalle ja esperanto piti pintansa.

Vuonna 1908 sveitsiläinen **Hector Hodler** perusti esperantistien maailmanjärjestön ja näin syntyi varsinainen esperantoliike. Suuri idealisti Ludwig Zamenhof nukkui pois noin kymmenen vuotta organisoidun järjestön synnyn jälkeen, vuonna 1917.

Järjestö, Universala Esperanto-Asocio (UEA), jaettiin kolmeen osaan. Syntyi hallinto- ja matkailuosasto sekä esperantokonsuli-

verkosto, jossa toimivat konsulit pitkin maailmaa välittivät erilaisia palveluja muille harrastajille. Yksi tällainen palvelu oli esimerkiksi kirjeenvaihdon organisointi esperantistien kesken. Monissa maissa perustettiin kerhoja, joissa kieltä pystyi opiskelemaan. Kerhoissa vieraili eri maista kotoisin olevia luennoitsijoita. Alunperin UEA:n päämaja sijaitsi Sveitsissä. Vuodesta 1955 se on ollut Rotterdammassa, Alankomaissa.

Esperanton tunnus vihreä tähti kehitettiin jo vuonna 1893 ranskalaisen **Louis de Beaufrontin** ehdotuksesta. Vihreä väri kuvaa toivoa ja viisi sakaraa viittä maanosa.

Kaiken kaikkiaan esperanto on hyvin samankaltainen kuin muutkin kielet. Se ei ole vain koodeja peräjälkeen ja kielellä voi hyvin esi-

merkiksi ilmaista tunteitaan. Ero on siinä, että esperanto on tehty kieli, ei niin sanottu luonnonkieli, jota on puhuttu lukemattomien sukupolvien ajan. Keinotekoisien esperanton kehitys on mitattavissa ja muistissa, kun taas luonnonkielten kehityksen muutoksista ei välttämättä ole sen käyttäjillä juurikaan tietoa. Keinotekoisien kielen pohjalla on aina ensin kirjoitettu muoto, kun taas luonnonkielissä ensin on ollut olemassa puhe ja vasta sitten kirjoitus.

Esperanton ajatus on ja oli olla kansainvälinen kieli ja se oli tarkoitettu puhuttavaksi kaikkialla maapallolla kaikkien kansojen kesken. Vaikka esperanto ei ole koskaan noussut viralliseksi maailmankieleksi, sen yhteisö elää vahvana. Siihen kuinka moni kieltä osaa, on vaikea ottaa kantaa. Arvioita on

Joel Vilkin Ex Libris vuodelta 1952.

kymmenestä tuhannesta viiteentoista miljoonaan. Toiset pitävät esperantoa äidinkielenään, mutta heitä on vain muutama prosentti harrastajista.

Kieltä voi opiskella verkossa ilmaiseksi esimerkiksi Duolingossa tai Memrise-sovelluksessa, ja joka vuosi järjestetään Maailman esperantokongressi, jossa osallistujat tulevat kymmenistä maista. Viime vuosina kongresseja on pidetty muun muassa Slovakiassa, Argentiinassa ja Etelä-Koreassa. Ensimmäinen kongressi pidettiin vuonna 1903 Le Havressa Ranskassa.

Esperantoksi on käännetty kirjoja, niin tieto- kuin kaunokirjallisuutta. Myös esperantonkielinen radiokanava on netissä ja YouTube-kanavalla on videoita, joissa kieltä käytetään. Moni käyttää esperantoa edelleen kirjeenvaihtoon, matkailuun tai ystävyssuhteiden luomiseen. Ja kuten eräs harrastaja totesi: *"Esperanto ei ole pelkkä kieli, se on tapa uskoa, että ihmiset voivat tulla toimeen keskenään."* *"Esperanto ne estas nur lingvo, ĝi estas maniero kredi, ke homoj povas interkonsenti."*

Suomessa esperantolla on yllättävän pitkä historia. Ensimmäinen esperantoyhdistys perustettiin Helsinkiin jo vuonna 1906, ja kieltä on opetettu monissa kansanopistoissa.

Somerolla esperantoa opiskeltiin kerhoissa, oppiaineena koulussa ja olipa se jopa hetkittäin opetuskieli. Yhteiskoulun rehtori Vilkki anoi esperanton liittämistä ylioppilastutkintoonkin, mutta tämä ei koskaan toteutunut. Kielen kulta-aika paikkakunnalla oli vuosina 1945–1968. Vuonna 1945 siitä tuli pakollinen oppiaine kolmasluokkalaisille.

Suomessa toimii edelleen yhdistyksiä, joiden kautta voi tutus-

tua esperantoon. Kielen osaajia ja harrastajia on ympäri maata. Esperantoliitto järjestää kokouksia ja tapahtumia. Sillä on myös laaja kirjasto sekä kirja- ja äänitemyyntiä.

Esperanton motto on yhä ajankohtainen: *"Per la neŭtrala lingvo al interkompreno"* – "Neutraalin kielen kautta ymmärtyseen". Maailmassa, jossa kielen ja identiteetin voi joskus erottaa ja kadottaa, esperanto tarjoaa vaihtoehdon: yhteyden rakentamisen sanan kautta.

Ehkäpä se onkin sen todellisen sanoma – toivo, joka elää sanoissa. Esperanto, tulevaisuuden kieli? *"Eble tio estas ĝia vera mesaĝo – la espero kiu vivas en vortoj. Esperanto, la lingvo de la estonteco?"* ■

Lähteet

Someron Yhteiskoulu ja lukio, Tiirakari

Leeni, Amanita

Pieni esperanto-opas, Otava

Tohtori Zamenhof ja kansainvälinen

kieli, toim. Tuomo Grundström

Kansainvälinen kieli, Jespersen Otto,

WSOY

MANU KÄRKI

SOMERO VUONNA 1925

Tammikuun sää oli niin poikkeuksellinen, että se on edelleen yksi Suomen mittaushistorian leudoimmista talvikuukausista. Helmikuun alussa satoi kymmenkunta senttiä lunta, mutta puolen kuun vesisateet sulattivat sen pois. Huhtikuun alussa oli lämpöä 15 astetta varjossa ja heinäkuussa mitattiin siihen aikaan harvinaisia 30 asteen helteitä. Kesä oli yksi lämpimimmistä Suomessa 100 vuoteen. Ensimmäiset rajut ukonilmat koettiin Somerolla jo toukokuun puolivälissä, ja heinäkuun viidentenä päivänä salamanisku tappoi Marjan tilalla viisi lehmää ja sonnin. Viljakasveista saatiin syksyllä keskinkertaista parempi sato, eri-

tyisesti rukiin osalta. Ohra kärsi heinäkuun helteistä.

Someron seurakunnan väkiluku oli vuoden alussa 8 453 ja lisääntyi vuoden aikana 63 hengellä. Lapsia syntyi 210, joista aviottomia 28. Kuolleita oli 130, joista vanhin mies 81 vuotta ja vanhin nainen 90 vuotta. Avioeroja ei tapahtunut, eikä kirkosta eroamisia. Seurakuntaan muutti 110 ja pois muuttaneita oli 127. Somerniemen seurakunnan väkiluku oli vuoden alussa 1917.

Kunnallisten asioiden keskittäminen kunnallistoimistoon Kiiruun taloon alkoi vuonna 1919, jolloin kunnankirjurin toimi perustettiin Somerolle. Sitä ennen kunkin lauta- tai toimikunnan esimies huolehti alansa asioista. Ensimmäiset kunnankirjurit Sulo ja Toivo Soini toimivat vuoteen 1922 ja heidän jälkeensä tehtävään tuli Kaarlo Sorsavirta.

Sorsavirta teki jo vuoden 1922 kunnalliskertomukseen huomautuksen kirjanpitojärjestelmän epäkohdista, mutta niihin ei puututtu ja tilaisuus teki varkaan. Kihlakunnanoikeus tuomitsi Sorsavirran loppuvuodesta kymmeneksi kuukaudeksi kuritushuoneeseen jatkutusta kavalluksesta ja korvaamaan kunnalle lähes 77 000 markkaa (indeksikorjattuna 30 000 €) sekä sen jälkeen olemaan neljä vuotta palvelukseen kelpaamattomana. Sorsavirta oli kotoisin Somerolta ja toiminut aikaisemmin Helsingissä yksityisetsivänä ja konttoripäällikkönä.

Kesäkuussa kunta osti nuorisoseurantaloon kunnantoimistoksi, ja muutto aloitettiin saman vuoden syksyllä. Uusi kunnankirjuri August Jutila aloitti tehtävässään marraskuussa ja ryhtyi noudattamaan Maalaiskuntien Liiton kirjanpitojärjestelmää.

← Kalle Lahti kengittää hevosta pajasensa edustalla. Kuva: Somero-Seuran arkisto.

Someron karjantarkastusyhdistyksen jäseniä neuvontatilaisuudessa Suutelan kuistin edessä. Takarivissä vas. Suoma Knaapi, Olga Mattila, Tyyne Suutela ja tarkastuskarjakko Olga Saarinen. Toinen rivi vas. Kalle Maaselkä, Rauha ja Aino Nieminen, Elsa Virtanen, Matilda Gustafsson, Kalle Virtanen ja Juho Nieminen. Eturiv. vas. Kalle Vaahtera, Vihtori Lemberg, Hilma Nuotio, Vilhelmiina ja Vihtori Suutela sekä Vihtori Vikstedt. Paras karja todettiin olevan Kalle Vaahteralla. Kuva: Somero-Seuran arkisto.

Somerolla toimi jo vuosina 1912–1917 kunnanvaltuusto, johon kuntakokous valitsi jäsenet. Ensimmäiset uuden kunnallislain mukaiset kunnallisvaalit pidettiin Somerolla 15. tammikuuta 1919. Vaaleihin osallistui ainoastaan 226 henkeä ja valtuustoon valittiin 23 porvaria ja 4 sosialistia. Tilanne muuttui muutamassa vuodessa ja vuonna 1925 valtuustossa oli 15 sosialistia ja 12 porvaria. Kunnanvaltuuston puheenjohtajana toimi Oskari Viljanen ja kunnallislautakunnan (kunnanhallitus) puheenjohtajana puuseppä A.W. Sinisalo, molemmat sosialidemokraatteja.

Tasavallan presidentin valitsi jammiesvaalit pidettiin tammikuussa. Somerolla sosiaalidemokraatit saivat 555 ääntä, Maalaisliitto 407,

Kokoomus 404, Kommunistit 122 ja Edistyspuolue 83; äänestysprosentti oli 39,7. Valituksi tuli Lauri Kristian Relander (Maalaisliitto) 172 äänellä, kun Risto Ryti sai 109 ääntä.

Somerniemen kunta osti vuonna 1922 Mäyrämäen tilan, joka käsitti koko kylän. Kunnallishallinnossa kylä siirtyi Somerniemen kunnalle 1.1.1925 ja Someron pinta-ala pieneni noin tuhannella hehtaarilla. Kaksi vuotta myöhemmin myös Kaskisto ja Suojoki liitettiin Somerniemen kuntaan, ja Someron väkiluku väheni noin 500 henkilöllä.

Kunnanlääkärinä toimi Yrjö Sundvall, eläinlääkärinä Sigurd Helsingius ja kunnallisena sairaanhoitajana Elin Nurmi. Kun-

nanlääkärin asunnoksi kunta osti vuonna 1906 Aholan tontin rakennuksineen ja tontille rakennettiin vuosina 1920–1923 viisitoista huonetta käsittävä sairaala, sekä asunnot kahdelle kättilölle ja sairaanhoitajalle. Vuonna 1925 vain pari huonetta oli sisustettu kulkutautia sairastavia varten ja muissa tiloissa oli Kirkonpiirin alakansakoulu sekä vuokralaisena hammaslääkäri ja ompelijoita. Sairaalarakennus vuokrattiin yhteiskoulun käyttöön vuonna 1929. Härkälän kartanon kunnalliskodissa oli 25 hoidokkia ja Seinäjoen piirimielisairaalaassa kunnalla oli kymmenen sairaipaikkaa. Rokotustoimen suhteen mainittiin, ettei rokotetuksi tullut kuin 39 prosenttia rokotettavis-

Suojeluskunta marssii kirkkoon. Kuva: Somero-Seuran arkisto.

ta ja suhde oli jatkunut vuodesta toiseen.

Somerolla oli vuoden alussa kaksitoista kansakoulua, joissa oppilaita 607 ja päästötodistuksen saaneita 137. Alakouluissa oppilaita oli 292. Härkälän alakansakoulu perustettiin vuokrahuoneisiin loppuvuodesta. Seuraavana vuonna aloitti toimintansa Lehtimäen supistettu kansakoulu ja Palojoen kansakoulu. Laitiaisten koulu aloitti 1927 ja Saarentaan 1930. Oppivelvollisuuden noudattaminen oli tyydyttävällä tasolla. Alakoulukaikisista oli koulussa 94 prosenttia ja yläkoulukaikisista 92 prosenttia (v.1926 tilasto).

Someron ja lähikuntien uutis- ja ilmoituslehti Someron ensimmäinen numero ilmestyi ”lauvantaina” 3 p:nä tammikuuta 1925. Näyttenumero ilmestyi 6.12.1924

ja tammikuun alussa tilaajien luku oli tuhat. Lukijoille vakuutettiin, että kaikista kuntalaisia koskevista tärkeistä kysymyksistä annetaan selostus ja mikä hauskeempaa, lehdestä saa lukea kaikki naapurikylissä tapahtuneet asiat. Ja monenlaisia uutisia lehdessä kerrottiin jo ensimmäisenä ilmestymisvuonna.

Someron seurakunnan ”ijäkäs, kunnianarvoisa kirkkoherra Erik Karanen sai syyskuun 1. päivänä aamulla kello 4 kauan odotetun iäisyyskutsun 71-vuotiaana.” Karanen oli Somerolla virassa yli 23 vuotta kuolemaansa asti. Puoliso Aura kuoli kolme kuukautta myöhemmin 53 vuoden ikäisenä.

Someron nimismiespiiriin kuuluvissa kunnissa Somerolla ja Somerniemellä oli yhteensä viitisenkymmentä autoa. Ammatti- maista liikennettä sai harjoittaa

ainoastaan sitä varten myönnettyllä luvalla. Kuorma-autossa, jolla henkilöitä kuljetettiin, tuli olla maaherran ohjeiden mukaan varustettu erityinen penkki. Somerolla tällaisia ei ollut kuin jossakussa autossa. Eräältä somerolaiselta autonkuljettajalta maaherra kielsi ainoaaksi moottoriajoneuvon kuljettamisen juopumuksen takia. Samanlainen päätös oli armotta uhkana kaikille, jotka juopuneena ajaisivat autoa tai kuljettaisivat juopuneita henkilöitä.

Vuosikymmenen puoliväli oli väkivaltaisinta aikaa Somerolla. Vuonna 1925 ei murhia tapahtunut, mutta useita puukotuksia ja muita väkivallantekoja. Edellisenä vuonna oli tapahtunut kuusi murhaa ja eräiden sanomalehtiuutisten mukaan jopa kahdeksan tai yhdeksän. Lähes aina teot tapahtui-

vat viinan vaikutuksesta. Hämeen Kansa kirjoitti syksyllä: ”Somero ja Somerniemi ovat häpeällisessä maineessa tavattoman juopottelun ja murhien vuoksi.” Kieltolaki tuli voimaan vuonna 1919 ja sen seurauksena alkoholin salakuljetus sai laajat mittasuhteet. Käräjillä annettiin kymmeniä tuomioita viinankuljetuksesta, myynnistä, hallussapidosta sekä juopumuksesta. Kielletyn juoman nauttiminen, joka usein oli lähes sataprosenttista spriitä, sai pään sekaisin ja puukon heilumaan.

Someron Hevosjalostusyhdistys järjesti lokakuussa hevosmyyntipäivät, jotka keräsivät tuhansia kävijöitä. Hevosten hinnat vaihtelivat 2 000–4 000 markkaan (780–1 560 €) ja kauppoja tehtiin kohtalaisesti. Järjestys markkina paikalla oli verraten siivoa, mikä johtui siitä, että Forssasta ja Tammelestä oli määrätty konstaapeleja paikalle sekä useita lääninetsiviä. Ainoastaan kuusi juopunutta ja kahdeksan henkilöä viinan hallussapidosta sai haasteen käräjille.

Vuoden aikana hukkui ainakin neljä ihmistä. Huhtikuussa oli nuorisoa palaamassa Pitkäjärven maamiestalolta vesistön yli, kun vene törmäsi jään reunaan ja kaatui. Tilallisen poika August Virtanen, 32 vuotta, ja palvelija Hilda Vinha, 18 vuotta, vaipuivat jään alle ja hukkuivat. Kolmas veneessä ollut Einari Heikkilä pysytteli vedenalaisella kivellä ja pelastui. Heinäkuun 6. päivä hukkui Häntälän jokeen mylläri Vainion 25-vuotias poika August Vainio ja viisi päivää myöhemmin Saarentaan kylässä Hurran talon kohdalla olevaan järveen tilallisen poika Yrjö Nissilä. Hän oli uimataidoton, mutta oli ryhtynyt harjoittamaan sukellusta.

Hirven näkeminen oli harvinaista, ja kun Kärilässä oli nähty kaksi ”kruunupäätä” niin todettiin,

Nestori Veikkolan meijeriauto, joka ajoi Kaskiston ja Suojoen maidot Kiikalan meijeriin. Kuva: Somero-Seuran arkisto.

Kalle ja Alma Ruoho ja heidän poikansa Pentti Ruoho. Kuva otettu Pitkäjärvellä Kökkön talon lähellä.

että vielä eivät hirvet olleet kuolleet sukupuuttoon. Hirvi oli rauhoitettu vuonna 1923 koko maassa Petsamo lukuun ottamatta. Tuhkurin, eli vesikon, ampui talollisen poika U. Maasilta Pajulasta. Uutisessa mainittiin, että vesikko oli harvinainen otus näillä mailla ja sen turkki oli erittäin arvokas.

Vesikko rauhoitettiin vuonna 1945 ja viimeinen havainto siitä tehtiin Suomessa 1992.

Somerolla ei ollut varsinaisia teollisuuslaitoksia, ainoastaan muutamia sahoja ja myllyjä sekä kolme meijeriä. Pienyrityksiä sen sijaan oli useita kuten V. Saarisen Virvoitusjuomatehdas, K. Laineen

Niilo Mäkelä vie kermaa Sillanpään meijeriin Someron Osuusmeijeristä, joka sijaitsi Svenssonin talossa. Taustalla Hairon talo. Kuva: Somero-Seuran arkisto.

Nahkuriliike ja M. Saarisen Ruu-
mis-Arkkuliike. Pankkeja pitäjäs-
sä toimi neljä ja kauppaliikkeitä
oli kymmeniä. Kuluneen vuoden
aikana metsänmyynti oli melko
vilkasta. Metsänhakuilmoituk-
sia tehtiin 53 ja metsistä hakattiin
77 166 runkoa. Suurin ostaja oli
Someron Höyrysaha Oy, joka osti
24 333 runkoa.

Elokuussa julkaistiin uutinen,
jossa kerrottiin, että muutama vuo-
si sitten Lounais-Suomen Sähkö
Oy rakennutti Hovirinnan kos-
keen padon, jonka tarkoituksena
oli veden juoksun säännöstele-
minen Someron joessa. Nyt useat
Somerniemen maanviljelijät olivat
kääntyneet maaherran puoleen
pyynnöllä, että pato, jonka raken-
tamiseen ei ollut saatu lupaa lailli-
sessa järjestyksessä, poistettaisiin,
koska pato aiheutti veden nousua
Somerniemellä.

Someron keskustaan sähkö
saatiin vuonna 1920, mutta ku-

lui vielä monta vuotta ennen kuin
koko pitäjä oli sähköistetty. Kesäl-
lä 1925 pystytettiin sähkötolppia
Härkälän ja Saarentaan kylissä ja
jouluna nämä kaksi kylää olivat
osallisena paremmista valoista.
Ensimmäiset puhelimet tulivat
Somerolle jo 1890-luvulla ja Some-
ron telefooniosuuskunta, joka oli
perustettu 1910, muutti nimensä
Someron Puhelinosuuskunnaksi.

Niitä somerolaisia radiohar-
rastajia varten, jotka halusivat
hankkia oman vastaanottokoneen,
oli Somero-lehti tehnyt hintatie-
dusteluja. Eräästä tamperelaises-
ta liikkeestä sai kaksilamppuisia
koneita kaikkine varusteineen jo
1 200 markalla (indeksikorjattu-
na 470 €). Yksilamppuiset olivat
melkein yhtä kalliita. Kidevastaan-
ottajat eivät Somerolla toimineet.
Yleisradio lähetti ensimmäiset ra-
dio-ohjelmansa seuraavan vuoden
syyskuussa.

O. Laukkarisen vaatetusliike
valmisti jouluksi sarkapukuja, pai-
toja ja housuja. K. Laine mainos-
ti rasvanahkakengiä ja Someron
Osuuskauppa rasvasillejä sekä
livekaloja. L. Suutelan kaupasta
sai huopatossuja ja karvalakkeja.
Someron Maanviljelijäin Kauppa
Oy myi myös juustoja, makkaraa
ja säilykkeitä.

Vuosi 1925 alkoi ja päättyi leu-
toon säähän. Jouluaatto oli pilvi-
nen, lämmin ja lähes lumeton, ja
idän ja kaakon välinen tuuli puhalsi
paikoin 6–8 boforin voimalla. ■

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta
Vuotta!

HYVÄÄ JOULUA ja
ONNELLISTA UUTTA VUOTTA

www.teeriharju.fi

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta

JANNE NOKI

Kalkinlevitykset
050 515 1592

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta
asiakkailleen toivottaa

SÄHKÖ ERKKI Oy

Hyvää ja iloista joulua

Rauhallista Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

www.kotinisu.fi p. 040-5248 556

hyvää
joulua
joka
kotiin

Käy tutustumassa:

www.somero.seura.fi

www.facebook.com/somero.seura

Somero

Joensuuntie 28
31400 Somero
Puh. 02 748 9209/
040 541 6316

AVOINNA

ti ja ke klo 11-17
to ja pe klo 10-17
la klo 10-13

tai sopimuksen mukaan

www.muotiputiikkihelmi.com
muotiputiikkihelmi@gmail.com

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta
Vuotta!

Joulurauhaa

Toivottaa:

Kukkien ystävien erikoisliike

Kukkakeskus Kauppi

p. 02-7485 385

Hautaustoimisto Timo Kauppi

p. 0500-734024

Joensuuntie 25, Somero

kukkakeskuskauppi.com

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

Joensuuntie 49 31400 Somero
puh. 040 126 8347

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

Rauhaisaa Joulua ja
Menestystä Uudelle Vuodelle!

Toivottavat

Someron Rengas
Huolto-Osa

Ota yhteyttä ja seuraa

@somero seura

www.somero seura.fi

info@somero seura.fi

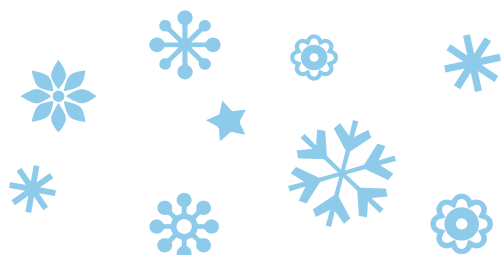
K Rauta

www.k-rauta.fi/somero

SOMERO Turuntie 1, p. 02-779 300
Palvelemme: ma-to klo 8-17, pe 8-18 ja la 9-14

Tuotteen laatu on takattu.

PEKKA SALMINEN

Laula kanssain karaokea

Historiaa

Karaoke on japanilaista alkuperää. Japanilainen musiikkimies Inoue Daisuke kehitti 1972 satamakaupunki Kobessa autostereoista, vahvistimesta, mikrofoniasta ja kolikonsyöttäjästä ensimmäisen laulukoneen. Karaoke on siis japanilaisen teknologian kehityksen tulos.

Vuonna 1991 karaoke löi Suomessa rymillä läpi, ja samana vuonna tuli kauppoihin ensimmäinen suomalainen karaokelevy, jossa oli 22 iskelmää, muiden muassa *Olen suomalainen*, *Varrella virran*, *Tahdon olla sulle hellä*, *Ystävän laulu*, *Satumaa*. Karaoken aloittivat ensimmäisinä Suomessa helsinkiläiset ravintolat Cafe Adlon ja Merihotelli. Karaokea on nyt laulettu 35 vuotta Suomessa ravintoloissa ja karaokebaareissa, mutta myös yksityistilaisuuksissa, kuten syntymäpäivillä ja häissä, vanhainkodeissa, vankiloissa, jopa työpaikoilla ruokatunnilla. Karaoke on mainio esimerkki musiikin käyttämisestä jokapäiväisessä elämässä konserttitalien ulkopuolella. Sen side populaarimusiikkiin on vahva, ennen kaikkea

ikivihreisiin iskelmiin ja yleensä vanhaan tanssimusiikkiin. Karaoke on tavallisten ihmisten, amatööri-en alue, se ei saa olla koulutettujen laulajien esiintymispaikka, vaan sen pitää olla spontaania itseilmaisua.

Juontaja

Karaokeillan vetäjänä toimii karaoke-emäntä tai -isäntä, jolla on usein takanaan pitkä ja näyttävä työura, kuten esimerkiksi monitaituri Evillä: perhepäivähoitaja, siivoaja, tarjoilija, keittäjä, kankuri. Hän on tehnyt 25 vuoden päivätyön juontajana ja on työssään nähnyt monenmoisia mikrofoniin tarttujia: yksinäisiä ihmisiä, surusta kärsiviä ihmisiä, sairaita, mutta kuitenkin laulukuntoisia ihmisiä ja lemmenpauloista lurittelevia rakastuneita ihmisiä. Juontajalla on aitiopaikka tarkkailla, millaista väkeä on ehtopuhteella iltayhdeksästä puoleen yöhön asti tullut ravintolaan laulamaan.

Juontaja pitää illan kulun tiukasti hyppysissään: jakaa lauluvuorot, joita odotetaan kaikessa rauhassa, vuoroa ei ohiteta, laulujärjestys on pyhä, kukaan ei pääse toisen ohi kepulikonstein, vaikka yrittäisi lahjoa suurella rahalla. Kaiken kaikkiaan karaokejuontajan työ on ihmisläheinen ammatti, joka vaatii myötäelämisen kykyä ja taitoa nauttia ihmisten seurasta. Hänellä pitää olla myös teknistä osaamista: korjata ja säätää laitteet kunkin laulajan äänialan mukaan.

Karaokeisäntä Jorma Hiekkannen lanseeraa esiintyjille seuraavat säännöt:

1. Laulaja ei koskaan esitä kahta kappaletta peräjälkeen.
2. Samaa kappaletta ei sama laulaja esitä kahta kertaa illan aikana.

3. Kaikille esiintyjille taputetaan.
4. Korkeintaan kaksi laulajaa lavalla samanaikaisesti: lauluduo.
5. Mikkiin ei kiroilla eikä huudella rivouksia.
6. Ilman säestystä ei lauleta.
7. Näillä ohjeilla mennään karaokeilta läpi.

Karaoketapahtuma

Karaoke on osa ihmisten seurustelua ja vapaa-ajan viettoa ravintolassa. Sillä on moneen suuntaan ulottuva luonne. Se on yhtä aikaa huvittelua ja itseilmaisua, yhteishengen kohottamista ja yksilöllisyyden rakentamista. Kokoonnutaan yhteen laulamaan syvistä tuntemuksista ravintolayleisön eteen. Suomalaiset ovat onnistuneet kääntämään karaoken työkaluksi käsitellä elämän ongelmia. Kun me laulamme, paljastamme itsestämme jotakin. Karaoke on keino ilmaista tunteita: antaa kaiken tunteen tulvan tulla esiin. Tämä on totta: suomalaisten on vaikea puhua tunteistaan, mutta ne voi näyttää laulamalla. Parhaimmillaan karaoke heijastaa koko elämän kirjoa. Filosofi Frank Martela pitää siitä asenteesta, että vaikka on todella eritasoisia laulajia, niin kaikki vetävät biisiä hirveällä tunteella.

Karaokeista artikkeleita kirjoittaneet ovat havainneet, että esiintyjien lauluissa *tunne* on vahvasti läsnä. Se tuntuu olevan avainsana karaokelaulun esittämisessä. Tunne nousee esiin biisin tulkinnassa, varsinkin miesten esityksissä. Ja tuleehan se kuuluviin, kun mielessä ovat suuret tunteet: murhe avioerosta, puolison tai lapsen kuolemasta, työpaikan menetyksestä, sukulaisten riidoista, mutta mielessä voi olla myös oman elämänpiirin iloja ja onnistumisia. Tunnetusti miehet

välttelevät puhumasta tunteista, sillä se mielletään feminiiniseksi. Laulu kertoo kaiken.

Jokamiehen tähteys

Karaoke on tuonut mukanaan yksilön korostamisen: jokamiehen tähteyden idean. Ensimmäinen kerta mikin varressa ei ole helppo kenelläkään, se jännittää: pelko mokaamisesta saa verenpaineen nousemaan, kun sanat unohtuvat tai ne menevät sekaisin, ja kun kadottaa melodian, tempon ja rytmin. Mutta esiintymisen halu, halu kokeilla omia rajojaan saa kaikesta huolimatta tarttumaan mikrofoniin. Laulusta saa hyvän fiiliksen, ihan voittajaolon, kyllä itsetunto nousee. Paljon nähnyt ja kuullut Ritva kertoo: ”Karaoke on parasta mielenterveyden hoitoa, terapiaa parhaasta päästä, tehokkainta psyykenlääkettä. Se tuo mielihyvää. Kaikki katoaa ympäriltä, kaikki murheet häviää. Ei ole mitään muuta kuin minä itse, laulun sanoma ja ystävälliset ihmiset ympärillä.” Karaokelaulu on terapeutista sielunhoitoa julkisella paikalla, julkista yksinpuhelua. Suomessa ei lauleta yksityisissä kopeissa, vaan häpeilemättä muiden edessä. Ja mikä tärkeintä: saa hyvällä omallatunnolla munata itsensä tai menestyä. Jokainen on vuorollaan esiintyvä taiteilija, jokainen saa olla tähti omana itsenään. Laulaminen on näytön paikka. On mahtavaa, kun ääni pääsee valloilleen ja leijailee kuin tähtipöly kuuntelijoiden ylle. Ja mikä on laulaessa, kun karaoke lainaa käyttöön jonkun toisen, siis sanoittajan ja säveltäjän, valmiiksi kirjoittaman tekstin ja sävelletyn musiikin. Laulun sanoja käytetään tunteiden tulkkina.

Muusikko Pauli Hanhiniemi vertaa karaokea extreme-suorituk-

seen: ensimmäinen kerta hirvittää. Hänen mukaansa karaoke on sukua katoliselle rippi-instituutiolle: avaudutaan laulun kautta omista tunne-elämän kiemuroista. Tämä ohje pätee: tulkoon laulu suoraan sydäimestä!

Karaokeilmiö on uutta yhteisöllisyyttä. Parhaimmillaan siihen kuuluu yhdessä tekemisen hurmio. Karaoke vahvistaa ryhmään kuuluminen tunnetta: olemme ystäviä, koska laulamme toisillemme ja kannustamme toinen toistamme. Seurustelu ravintolassa rentouttaa, luodaan vastakohtaa arjelle; karaoke on paineiden purkaja, arkielämän varaventtiili. Karaoke on ennen kaikkea yhteistä hauskanpitoa. Laulaminen synnyttää monia vuorovaikutussuhteita: laulaja esiintyy ja yleisö kuuntelee. On syntynyt yhteys toiseen ihmiseen.

Karaokeporukka on karaoketähtien pureman saanut toverijoukko, joka tulee ravintolaan silloin kun karaoke alkaa, laulaa vuorollaan, ja lähtee pois heti kun sessio loppuu. Heille laulaminen on kaikki kaikessa, vain se on tärkeää. Näin se menee: ilta alkaa ter-

vetuliaisjuonnolla ja yhteislaululla ja se myös päättyy yhteislauluun, usein Vysotskyn Ystävän lauluun, se on ikään kuin hyvinolontunteen ja yhteisyyden huipentuma.

Karaoke on suomalaisen yhteiskunnan harvoja paikkoja, joissa nuorten lisäksi myös keski-ikäiset ja heitähän vanhemmat voivat irrotella elämänsä kyllyydestä. Karaokebaarissa ei tarvitse näyttellä. Siellä saa olla oma itsensä aidoimmillaan. Baarin hiljaiset kuuntelijat pyytävät innokkailta esiintyjiltä toivelauluja. Hiljaiset ovat niitä baarien asiakkaita, jotka biisi on lumonnut, mutta jotka itse eivät laula, syystä tai toisesta. Monet työttömät laulavat karaokebaarissa. He pääsevät toteuttamaan itseään ja saavat laulusta voimaa. Laulamassa käy musiikin harrastajia, suihkussa laulavia ja sunnuntaisoolojoja. Karaokebaarit ovat eräänlainen laulujen kirjasto, jonne tekijät saavat teoksensa kaikkien kuultaviksi. Ei ihme, että yhteiskuntatieteiden tohtori Jari Sedergren pitää karaokea modernin suomalaisen kapakkalaulukulttuurin ilmentymänä.

”Pohjat” lauluesitykseen

Laulajien joukkoon putkahtaa joskus örppöjä, jotka hoilaavat jurrissa aika surkeasti; juoppolallit ovat kiusankappaleita, heidän esityksensä on riitasointu yhteisöllisessä karaokeillassa. Toisten alkoholin käyttöä karaoke taas hillitsee, kun paukkuja pitää säästää juomisen sijaan laulamiseen. Jos tulee otettua muutama tuoppi liikaa, niin viisun esittäminen menee helposti munille. Suurimmalle osalle grogin nappaaminen on sivuasias, toisille se toimii rohkeuden lähteenä. Mutta on varottava: kun viina maistuu, niin laulu ei.

Karaokessa saa laulaa humalasta huolimatta, puhalluskoetta ei tehdä; korviariipivätkin esitykset on kestettävä, se on laulamisen vapauden periaate. Oma harkinta ratkaisee, nouseeko lavalle. Eräskin mies sammalsi mikrofoniin oman arvionsa esityksestään: ”Ei mulla ääntä ole, mutta mulla on tyyliä.” Sen lisäksi hänellä oli samea katse, karhea ääni ja elämän kilometrejä alla enemmän kuin muilla laulajilla. Käyttöliittymä elämään oli hapertunut.

Oi niitä lauluja!

Hannele on tulossa ravintolaan karaokeiltaan. Pihalla hän hoitaa äänenavauksen: jubbbum, jubbbum, jibbii, jibbii... Sisällä hän saa juontajalta vuoronumeron, odottaa ja tarttuu mikrofoniin luvan saatuaan, ja sitten antaa palaa! Karaokelaulaja valitsee itselleen kappaleen, jonka osaa hyvin. Laulajat ovat esiintymistään kohtaan kriittisiä; epäonnistumisen mahdollisuus halutaan minimoida. Hannelen laulu on Paula Koivuniemen tunnetuksi tekemä Perhonen, josta näytteenä pieni pätkä:

*Mä oon ehkä perhonen,
nauraen leikkien käyn illoin kaupungilla,
hauskaa seuraa saan.
Koskaan ei tietää voi,
onko jo aamunkoi kun lento päättyi ja käy
perho nukkumaan.
On kaikki hauskaa, kun lamput vain loistaa
ja soitto sähköinen tuo tunnelmaa.*

Kohteliaat aplodit seuraavat lavalta poistujaa. Tässä naisten suosikkikappaleessa kertojana on nainen, joka tilittää omaa elämäänsä. Laulussa arki rinnastetaan päivään ja yö juhlaan. Tuntuu siltä, että naislaulajat samaistavat itsensä perhoseen: päivät pauskitaan tylsää työtä ja illalla loistetaan karaoketähtinä. Päivä kuluu edellistä iltaa muistellen ja tulevaa suunnitellen.

Miesten puolella suosikiksi on noussut Tauskin levyttämä Kaikki tytöt, jonka lauluvuoron saanut Marko kajauttaa ilmoille:

*Kaikki tytöt eivät osaa villitä mun vaistojain.
Kaikki tytöt eivät pelaa korteilla mä mitkä sain.
Kaikki tytöt eivät ala enkeleiltä tuntumaan,
mutta sinä olet jotain minä otan jos mä saan.*

Kumarrus ja aplodit – rituaali on suoritettu. Tässä kappaleessa miehet laulavat naisille. Laulaen on helppo ilmaista syvempiä tunteita ihastuksen kohteelle, sille ihanalle immelle.

Filosofi Martela ei yleensä ota paineita siitä, että laulun pitäisi sujua hyvin. Mutta hänen bravuurinsa Cheekin Timantit on ikuisia kajahtaa mallikkaasti, ja heti perään Eminemin Lose Yourself ääntä säästämättä.

Illan tummetessa Marjo huomaa lauluvuoronsa lähestyvän, hän hörppää lähtiäisiksi suullisen olutta, nousee lavalle ja tarttuu mikkiin. Siitä lähtee suosittu karaokebiisi, josta näytteeksi yksi värssy Anna Hanskin levyttämästä Kotiviini-iskelmästä:

*Tein sulle kotiviinin
mansikoista vain
kirsikoista, omenoista
rakkaus rinnassain
annoin sen käydä
kauan, ehkä liikaakin
voit maistaa lasillisen,
toisenkin.*

Marjokin nettoa seuraavat aplodit. Laulu on täynnä hienoja pieniä yksityiskohtia ja vivahteita. Se kasvaa suureksi tarinaksi, jonka on sanoittanut lääkäri Jukka Alihanka. Kyseessä on lemменjuoma, nainen on noitunut miehen pauloihinsa. Biisissä on avoimesti vahva eroottinen lataus.

Odottavan aika on pitkä, ja niin se oli Matillekin, mutta illan vanhetessa uskollinen odotus palattiin ja mies sai nousta lavalle. Hänen laulunsa on ollut ilta illan jälkeen sama: Paratiisi. Mutta niin se on ollut monelle muullekin, sillä karaokevuosikymmenten aikana tämä iskelmä on ollut esittäjien suosikkilistalla ykkösenä. Se on ehta Rauli Badding Somerjoen sävellys ja tunteelliset sanat ovat yhdessä sorvanneet Badding ja runoilija Arja Tiainen. Kyllä tälle biisille ja sen esittäjälle kelpasi taputtaa ihan viimeisen päälle. Värssy ja kertosaie näytteeksi:

*Kun mä sinut kohta-
sin, oli ilta ihanin.
Linnut lauloi ja kim-
melsi taivaan kuu.
Sinä sanoit: menkäämme
maalle meidän landelle.
Mietin: nyt jut-
tu tää onnistuu.
Oi jos sulle voisın antaa
kaikkein kauneimman.
Tämän maailma-
ni pallon valtavan.
Mutta enhän sitä tee,
pieni hetki riittänee,
kun sun vierellä-
si näin olla saan.*

Tuskin tämän kauniimpaa rakkaustarinaa on kirjoitettu ja sävelletty. Ilmankos sen suosio on ollut hiipumaton vuosikymmenestä toiseen.

Vähän vanhempien laulajien hittivalikoimassa on ollut pitkään Veikko Virmajoen mollivoittoiseksi tangoksi sävelletty runo Syyspihlajan alla, josta näytteeksi ensimmäinen säkeistö:

*Punertaa marjat pihlajain
kuin verta niillä ois,
on kurkiaurat lentäneet
jo yli pääni pois.
Mukaansa ei mua ottaneet
ne maihin kaukaisiin,
saa siivettömät tyytyä
maan kylmän kahleisiin.*

Runossa on luonnonlapsen tiedostamistapa: luonto kuvastelee yksilön mielentilaa, mielialaa. Heti alussa syksyn kuvasto ilmaisee ja auttaa tiedostamaan jotakin uhkaavaa. Jotakin on hävinnyt, kadonnut, etääntynyt. Laulun minä ja hänen kaltaisensa, yksinäiset, avuttomat, voimattomat, ne joilla ei ole vaihtoehtoja, siivettömät, jotka saavat osakseen hyvin vähän, löytävät itselleen vastineen

syksyisimmistä luonnonilmiöistä: kylmyys, pimeys, kosteus edustavat heidän toivottomuuttaan, yhteyksien puutetta muihin ihmisiin. Heidän kohtalonsa on vaipua elämän seinäruusuksi.

Karaokelaulua Somerolla

Karaoke kukoistaa myös Somerolla. Eläkeliiton karaokesessio joka toinen perjantai Syreenisalin kerhotiloissa kokoaa sinne vähän varttuneempaa laulukansaa: parisenkymmentä innokasta pariaksi tunniksi joka kerta.

Somerolla karaoken rituaali menee samojen nuottien mukaan kuin kaupunkien karaokeravintoloissa, joskin tietenkin pienemmissä puitteissa. Lauluvuoroista ei tule kinaa, sillä vuorot kulkevat sujuvasti pöydässä toiselta toiselle. Juontaja Leif-Johan Lagerroos kutsuu kyllä aina vuorossa olevan etunimellä mikrofonin varteen ja auttaa tarvittaessa laulajaa pysy-

mään melodiassa kiinni. Tilaisuudessa on mukana myös muutamia pelkkiä kuuntelijoita, jotka juuri tuohon lauluhetkeen eivät ota osaa. Salissa on mukana myös tekninen avustaja, joka hoitaa karaokelaitteiston kaikki piuhat paikoilleen. Pariin tuntiin mahtuu kahvitauko-kin, jonka jälkeen käydään toinen laulukierros. Jokainen esiintyjä saa palkaksi kunnon aplodit. Lopuksi sitten onkin jo yhteisesti laulettavan päätösviisun aika.

Kaikki laulajat ovat tuttuja toisilleen, ovat uskollisia kävijöitä. Ohjelmisto on iskelmävoittainen, lähinnä vanhaa tanssimusiikkia, jota on miellyttävä kuunnella – ja palata nuoruusmuistoihin. ■

Hyvää Joulua

Tonttu pooleksi unissaan,
ajan virtaa on kulkevinaan...

JAATILAN RAKENNUS OY

Y 1504811-1 RALA-PÄTEVYYS no. 555
KYYRÄNTIE 28, 31400 SOMERO
Puh. 040-532 1112, 0400-816 702
jaatilan.rakennus@saunalahti.fi

Toivotamme rauhallista joulua
ja hyvää uutta vuotta
yhteistyökumppaneillemme sekä
kilteille lapsille ja aikuisille!

...taumii,
minne se vienee,
missä sen lähde lieenee
(Tonttu V.M. Loiri)

OMA

NUOHOOJA

Tmi Pertti K. Mikkonen

Puh. 0400 823 139

HYVÄÄ JOULUA!

Yrittäjät
SOMERO

Hanakat

JOTTA KOTI TOIMISI
www.hanakat.fi • www.hanakatverkkokauppa.fi

Putkiasennus Lindström Oy

Knuutilantie 6, 31400 Somero
• puh. 040 5888 641, 040 7669 419
• www.putkiasennuslindstrom.fi

Ota yhteyttä ja seuraa

@someroseura

www.someroseura.fi

info@someroseura.fi

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

SOMERSORA

040-523 5244

040-523 5245

www.somersora.com

Rauhallista Joulunaikaa

I-Metalli Oy

Joulu

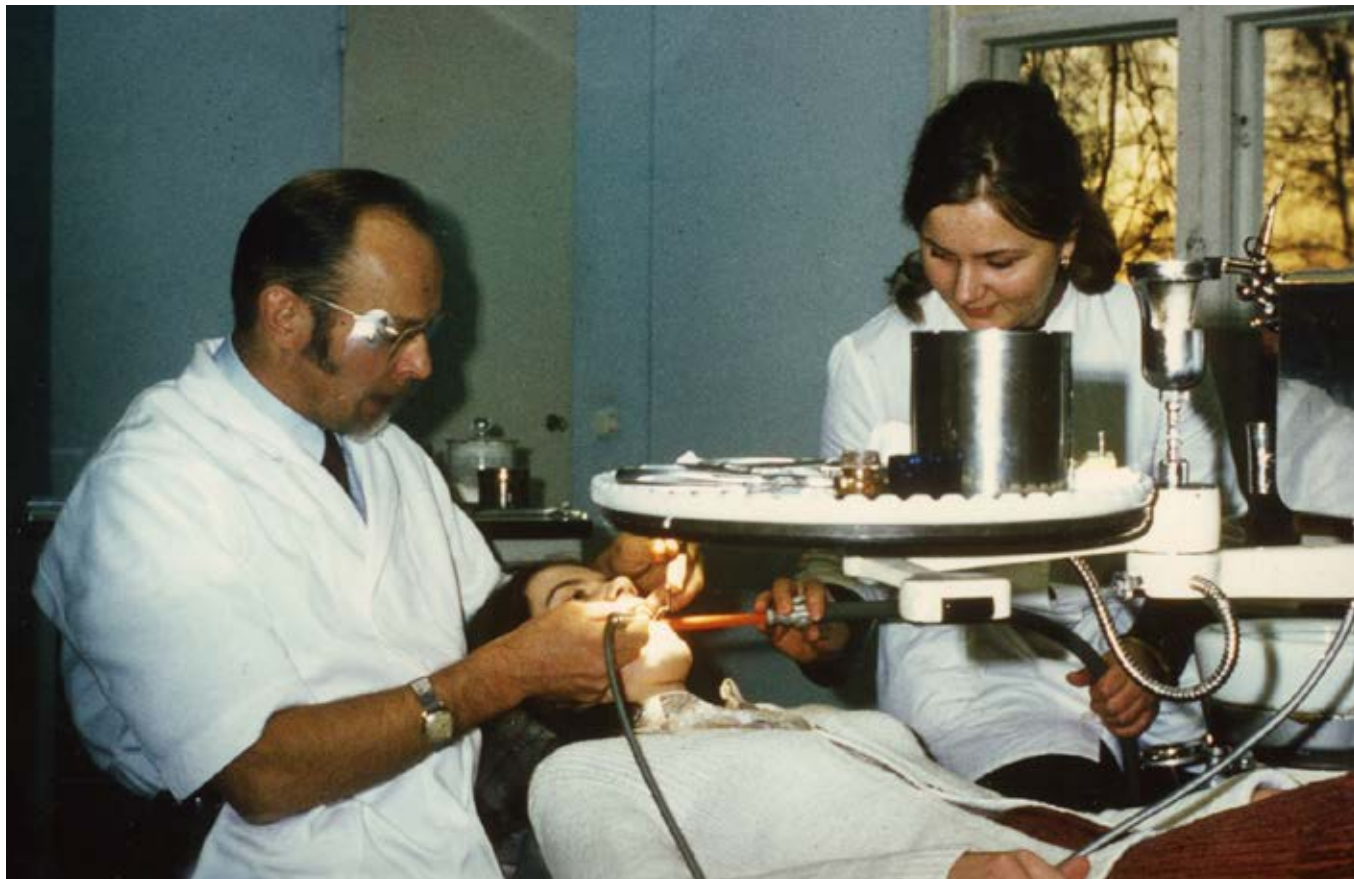
ON RUOKAA

**HERKUT JOULUPÖYTÄÄN
LÖYDÄT MEILTÄ**

Helpota jouluasi ja tilaa ruoat
kätevästi verkosta s-kaupat.fi

MARKET
Somero

SSO

KAIJA PARKO

Kouluhammashoitoa somerolaisittain

Hampaiden hoitaminen ei ole kovin kauan kuulunut suomalaiseen elämänmenoon. Ihmiset toki putsailivat kalustoaan erilaisilla hapoilla ja tikuilla, paransivat särkyä kuumavesipullolla, kamferilla tai iilimadoilla. Paras keino oli hampaan poisto, kotikonstein tai parturi/puoskarin avustamana. Ilman puudutusaineita tietysti.

Oikeita hammaslääkäreitä alettiin kouluttaa Helsingissä, Aleksanterin yliopistossa vuonna 1892. Aluksi virkoja perustettiin tietenkin kaupunkeihin; maaseudulla jatkettiin kunnanlääkäreillä, jos sellainen kunnassa oli. Somerolle ensimmäinen kunnanlääkäri saatiin vuonna 1901, ja hammassärkyä hoidettiin särkynä muiden joukossa.

Suomen hammaslääkärit levittyivät vähitellen myös maakuntiin. Somerolle ensimmäinen koulutettu hammaslääkäri saapui vuonna 1920. Kunnanvaltuusto oli päättänyt maksaa hänelle 1000 markkaa ”ylöspidoksi”. Mahtoikohan jollakulla valtuuston jäsenellä olla hammasongelmia?

↑ Uusia laitteita "testaamassa" Arja Oksanen (vas.), Lasse Fjällström ja Pirjo Mäkelä.
 ← Hyvässä hoidossa. Esa Pesola ja Terttu Noki-Sundberg Kaislarannan vastaanotolla.

Edistyksellinen meno jatkui, ja jo vuonna 1928 Someron kunnassa varattiin rahaa kouluhammaslääkäritoiminnan suunnitteluun. Eduskunta päätti korvata koko maassa osan koululaisten hammashoidon kuluista kymmenisen vuotta myöhemmin, vuonna 1937.

Kaikkien tuntema **Liisa Koroma** aloitti vastaanoton Somerolla jo ennen sotia. Hän hoiti yksityispraktiikkansa ohella sekä Somerniemen että Someron koululaisia. Vastaanotto muutti nykyisestä Jussin baarin yläkerrasta ensin Svenssonille ja myöhemmin Sepäntielle valmistuneeseen moderniin omakotitaloon. Koroman kerrotaan sanoneen "kukkuu" aina silloin, kun pora oli osumassa hermoon.

Hammaslääkäri **Unto E. Klint** otti vastaan sekä lapsia että aikuisia. Hänen erikoisalaansa olivat aikuisten proteesit, joiden sanottiin olevan "luonnollisemman näköisiä kuin omat". Ja proteeseja tarvittiin paljon, sillä huonot hampaat vedettiin surutta suusta ja tilalle pantiin tekohampaat, jopa 20-vuotiaana. Joku nuori saattoi saada jopa ripilahjaksi proteesin.

Saarentakalaiset, kerkolalaiset, pitkäjärveläiset – ja myös jotkut yppäläiset – kävivät Åvikin kartanossa, jossa **Ellen Haggren** otti vastaan. Koko lapsilauma vietti vastaanotolla monta tuntia, nälkä kurni vatsassa, ja niinpä heti lääkäriltä pääsyn jälkeen mentiin ostamaan lähikaupasta karamellejä.

Hammaslääkäripäivä oli kuulemma oikea karkkipäivä!

Kouluhammashoito organisoidaan

Sotien aikana keskityttiin selviytymiseen; hammaslääkärit komennettiin rintamalle erilaisiin lääkintätehtäviin. Hampaitakin kyllä "siellä jossain" paikattiin. Heti sodan loputtua huomio palasi tulevaisuuden toivoihin. Kansakoulujen ohjelmaan tulivat lasten terveystarkastukset vuonna 1952, ja varsinainen kouluhammashoito tuli pakolliseksi vuonna 1957. Somerniemen puolella viriteltiin kouluhammashoitoa ainakin jo vuoden 1947 paikkeilla.

Ensimmäiseen kouluhammaslääkärin virkaan saatiin Somerolle vuonna 1957 hammaslääkäri HLL **Esa Pesola** (k. 2022), ja vuotta myöhemmin paikakunnalle muutti niin ikään hammaslääkäriksi valmistunut puoliso **Pirkko-Liisa Pesola**. Nuori pariskunta asettui Kaislarantaan, entiseen nimismiehen residenssiin, jonne myös heidän molempien vastaanottotilat rakennettiin.

Missä kunnossa somerolaisten hampaat silloin 1950-luvun lopussa olivat?

”Aika huonossa kunnossa, ei voi muuta sanoa”, toteaa Pirkko-Liisa Pesola päätään pudistellen. ”Ja amalgaamilla paikattiin, niin että on tässä kyllä elohopeaa käsitelty”.

Pirkko-Liisa Pesola kertoo miehensä Esan olleen ammatillisesti aikaansa seuraava ja moderni. Kun hammashoidon tekniikka kehittyi, esimerkiksi naruporan rinnalle hankittiin turbiinipora heti, kun sellainen tuli markkinoille. Röntgen oli käytössä alusta alkaen.

Esa Pesola aloitti niin sanotun oikomishoidon jo vuonna 1970 ja erikoistui myöhemmin oikomishoidon erikoishammaslääkäriksi (EHL). Pirkko-Liisakin oppi tekemään oikomista, ja siitä muotoutui vähitellen hänen oma erikoisalansa.

Vuonna 1972 Pesolat siirtyivät Kaislarannan kodista uuteen Hopeapuiston kerrostaloon. Myös niin sanottu neljän käden tekniikka toteutui Pesoloiden vastaanotolla hyvin varhaisessa vaiheessa, sillä Esan apuna uudessa paikassa oli aina myös hoitoavustaja. Moni heistä hakeutui myöhemmin ammatilliseen koulutukseen ja valmistui hammashoitajaksi. Jopa pieniä kirurgisia toimenpiteitä Hopeapuiston hoitolassa tehtiin.

Vuoden 1972 kansanterveyslaki toi kuntaan Myllypellontien hammashoitolan. Aluksi siellä toimi kaksi hammaslääkärinä, **Marita Alho** ja **Sakari Elomaa**. He siirtyivät parin vuoden jälkeen muualle. Virkoihin tulivat suoraan valmistumisen jälkeen **Arja Oksanen** ja **Kaisa Kotikoivu** (myöhemmin Kelosaari) Vuonna 1977 saatiin yksi virka lisää, johon valittiin **Lasse Fjällström**. Hänet nimitettiin myöhemmin kunnan vastaavaksi hammaslääkäriksi.

Somerolla alettiin jo 1960-luvun lopulla kunnanhimoisesti puhua omasta hammasklinikasta, mutta asianmukainen hammashoitola saatiin vasta 1987. Silloin onneksi kuultiin henkilökunnan mielipiteitä, joten hoitola rakennettiin lähelle Joensuun koulua eikä sairaalanmäelle, pitkän matkan päähän lapsiasiakkaista. ”Syrjäkoulujen oppilaat tietenkin

Hammaslääkäriliitto tilasi jo vuonna 1971 kansantaitelija M. A. Nummiselta valistuslauluja, jotka Love Records julkaisi.

SYÖ KARKKIA VAIN KARKKIPÄIVÄNÄ

*Syö karkkia vain karkkipäivänä,
älä muulloin milloinkaan.
Silloin pysyy hampaat ehjinä
ja voit nauraa koska vaan.
Monet lapset tykkää paljon karkista,
ja hyvältä se maistuuukin.
Mutta jos syö liikaa, tulee hampaisiin
reikä ja ne mustuukin.
Jos syö aina pelkästänsä karkkeja,
niin ruoka ei sitt' maistukaan.
Ja kun ruokaa ei syö tarpeeksi,
tulee kippeeksi ja
joutuu sänkyyn makaamaan.
Syö karkkia vain karkkipäivänä,
älä muulloin milloinkaan.
Silloin pysyy ittekin terveenä,
ja voit leikkii koska vaan.
Karkkeja voi syödä kerran viikossa
ja silloin vaikka paljonkin.
Muttei viitti ottaa muina päivinä,
vaikka joku tarjoiskin.
Syö karkkia vain karkkipäivänä,
älä muulloin milloinkaan.
Silloin pysyy hampaat ehjinä
ja voit nauraa koska vaan.*

Laulujen sävelet ja tekstit: M. A. Numminen

Laulujen sovitukset: Seppo Hovi

kuljetettiin taksilla”, kertoo Arja Oksanen 1980-luvun käytänteistä.

Aluksi kunnallisen hammashoidon saivat vain kansakoululaiset. Oppikoulua käyvät lapset hoitattivat hampaansa yksityishammaslääkäreillä itse maksaen. Ajan hengen mukaan kansanterveyslaki v. 1972 muutti tilanteen tasa-arvoiseksi, kun kaikki alle 17-vuotiaat saivat maksuttoman hammashoidon.

Hampaiden kunnon paraneminen oli oikeastaan alkanut jo 1960-luvulla: fluorihammastahna oli tullut markkinoille ja TV-mainonta tuonut sen ja

Sarjakuvataiteilija **Heikki Paakkanen** on antanut hammaslääkäri Liisa Koroman hoitotuolille uuden elämän. Itse asiassa tuoli on saanut rinnalleen kaverin, jonka kanssa se nyt toimii hyvässä yhteisymmärryksessä – shakkipöytänä.

Miten Liisan tuoli ja sinä kohtasitte?

Liisa Koroman vastaanoton teräs-nahka-valkomaalihohtoinen monumentti päättyi minulle, koska LK oli kuullut minulla olevan jo vastaava hammaslääkärin toimenpidekaluste. (Seeterin Jussi oli perunarahtitoimituksen yhteydessä paluukuormana tuonut sen minulle antiikkiliikkeestä Helsingistä; se oli hohtava, teräskiiltainen, uskottavaa ammattiosaamista huokuva taideteos.) LK halusi luovuttaa oman tuolinsa minulle päätellen, että hänen rakas instrumentaalinen ylpeytensä päättyisi "hyvään kotiin". Kävi ilmi, että tuolit olivat absoluuttisen identtiset, kuin hihnalta vierekkäin tupsahtaneet.

Mitä kaikkea kokonaisuuteen kuuluu? Ei kai sinulla sentään ole hammaslääkärin poraa?

Hain kاپineen, ja onneksi nouto tapahtui pakettiautolla, koska LK liitti lahjoitukseen myös toimenpidevalaisimen, opaalilasisen instrumenttipöydän, monimutkaisen letku-, putkilo-, puhallin-, imuri-, suunhuudontamaljan – siis kokonaisen toteemimaisen instrumenttipylvään. Kokonaisuuden kruunasi pora: muinaismallinen, toki sähkötoiminen, jalkavas-tuksella operoitava vaijerivetoinen hirvitys. LK esitelmöi niistä ja esitteli niitä kuin aarteita konsanaan.

Millaisin tuntein istahdat pelipöytäsi ääreen? Vieläkö amalgaami tuoksuu?

Kotimme ehein kalusteellinen kokonaisuus koostuu LK- ja ST-tuoliryhmästä, niiden välissä on aktiivikäytössä shakkipöytä; kumpi tuoleista on LK, on epäselvää, ne ovat pari.

Tuolien polkutoiminen pneumaattishydraulinen valmius mahdollistaa ylös/alas -matkailun ja pieni-muotoista aikamatkailua. Ovat arki- ja juhlaikäytössä edelleen.

hammasharjat koko kansan tietoisuuteen. Hammashoitajat kiersivät kouluissa fluoraamassa hampaita, suorastaan ”superpurskutettiin”! Luokissa jatkettiin valistusta hammashoidon tärkeydestä, ja valistus alkoi todella tehota,

”Hoito kehittyi huomasti 1970- ja 80-luvuilla”, muistelee Arja Oksanen. ”Tuli implantit, muoviset paikat, juurihoitotekniikka. Uudet puudutusaineet, jolloin hampaan poistokin helpottui”.

Pelättiinkö hammaslääkärinä?

”Kyllä”, vastaavat Pesola ja Oksanen. ”Sanonkin aina leikkiläni, että olen ilkeällä tavalla palvellut somerolaisia koko urani ajan”, toteaa Arja Oksanen hymyillen. ”Mutta kun otettiin käyttöön, tehokas turbiinipora, tehoimu ja uudet puudutusaineet, pelko väheni”.

Potilaspalautteet kertovat selvää kieltä siitä, että uudet sukupolvet pelkäävät vähemmän kuin aiemmat. Taistelu hammaspeikkaa vastaan on ainakin osittain voitettu.

Miksi valitsit hammaslääkärin uran? Tekisitkö saman uudestaan?

”Ehdottomasti”, sanovat molemmat haastateltavat. Tässä ammatissa joutui koko ajan oppimaan uutta, yhdistämään teoreettista ymmärrystä ja käden taitoja. Näppärä piti olla ja osaamista päivittää kaiken aikaa. Vuosittaiset jatkokoulutukset ovatkin meillä Suomessa taanneet sen, että hoito on tasalaatuista kaikkialla. ”Hammaslääkäripäiville osallistuttiin aina”, todistavat sekä Pirkko-Liisa että Arja. ■

Lähteinä käytetty:

HLL Pirkko-Liisa Pesolan ja HLL Arja Oksasen haastattelut
Esko Aaltonen: Someron historia II, 1952
Manu Kärki: Somerniemen kunnan historia, 2015
<https://sairaalamuseo.savonia.fi>

HEIKKI SALOMAA

Bekkerellit pelottivat ja rauta totteli

Televisio sairaalarja Syke ja siinä kuvattu radioaktiivinen säteily ja säteily sairaus toivat mieleeni muistoja.

Kun Ukrainassa vuonna 1986 Tsernobylin atomivoimala räjähti, säteilevää saastetta kulkeutui pohjoismaihin asti. Radiossa annettiin varoitus, ettei lapsia saa päästää hiekkalaatikolle leikkimään, koska sinne on voinut tulla laskeumaa, jossa bekkerellit¹ vilisevät.

Työskentelin silloin laitoshenkilönä suuressa laitoksessa, jonka suurin ilmastointikoje puhalsi tuotantotiloihin ilmaa 40 000 kuutiometriä tunnissa. Ilma tietysti suodatettiin. Kun suodatin pölyntynyt ja tukkeutui, se pestiin tai vaihdettiin uuteen. Mieleeni tuli, että onkohan se bekkerelli tarttunut suodattimeen ja ehkä muutamaa useampi kuin hiekkalaatikkoon?

En tiennyt keneltä olisin kysynyt. Olihan ilmastointilaitteita kaikissa tehtaissa, laitoksissa ja isoissa kiinteistöissä. Kyllä käsittelyohjeet pian tulisivat. Eivät tulleet. Soitin Säteilyturvakeskukseen ja pyysin yhdistämään henkilölle, jolle voi tehdä tyhmiä kysymyksiä. ”Ei tällainen ole tullut kenellekään mieleen. Nyt tehdään niin, että pyydätte paikalliselta pelastuslaitokselta säteilymittaajan ja soitatte sitten uudestaan.”

Aaltonen tuli mittaamaan. Ei piipannut, eikä viisari värähtänyt. Salossa ei siis ollut laskeumaa. En soittanut toista kertaa. Vähän nolotti se ensimmäinenkin soitto. Kului muutamia vuosia. Perttelissä oli jotkut pienimuotoiset messut. Esillä oli myös säteilymittareita. Kerroin esittäjälle tämän tarinan. ”Ei se Aaltosen mittari mitään tiennyt. Sen ajan mittarit oli testaamatta ja kalibroimatta, kun ei ollut tarvetta”, oli vastaus.

¹ Bekkerelli = radioaktiivisuuden yksikkö becquerel (Bq)

Toinenkin muisto sivuaa samaa ilmastointilaitetta. Oli tullut syksy ja ilmat viilenneet. Kylmä puhallus tuntui ikävältä hikisessä niskassa, ja työntekijät sulkiivat puhalluksen. Paine kanavistossa kohosi, ja ilman suljinta olevista anemostaateista puhallus oli tosi voimakasta. Tuloilman lämmitys ei vielä tällä säällä tullut kysymykseen, koska tuotantoprosessista vapautui lämpöä työtilaan liikaakin. Sama ilmamäärä kesät, talvet – ei hyvä. Ehdotin, että lasketaan tuloilmakojeen kierroslukua. ”Tee se, kun kerran ratkaisun tiedät”, minulle sanottiin. Kokemuksesta tiesin, että parannusta odotettiin heti, eikä viidestoista päivä.

Oli arvioitava alennuksen suuruus, ehkä enintään kolmekymmentä prosenttia. Uusi suurempi hihnapyörä olisi tilattava Telkolta Helsingistä. Salossa oli vain yksi kauppa, jossa hihnapyöriä voisi olla. Telkon toimitus veisi pari päivää ja olisi pyörä vielä Salossa vietävä sorvaamoon akselinreiän tekoa varten. Jos sorvaamolla satuisi olemaan joku sarja kesken, olisi odotettava.

Oli perjantai-iltapäivä. Ajattelin käydä romukaupassa ennen Helsingin puhelua. Ei ollut sopivaa, vaikka valikoima oli suuri. Vaatimus vaan oli moninainen, piti olla neljä määrätyn mallista hihnauraa ja läpimittakin melko tarkkaan mieleni mukainen. Kovin kulunutta en tietysti olisi ostanut, vaikka hihna olikin ehkä noin viisi prosenttia uuden hinnasta. Akselinreikä ei ollut ongelma. Sorvari pienentäisi sen helposti, tai vielä helpommin suurentaisi. Hukka-reissu, luulin.

Liikkeen käytävällä tuli vastaan tuttu mies likaisissa haalareissaan. Hän oli somerolainen Lauri Heino, jonka paja ja koti oli Kultelassa vanhempieni naapu-

rissa. Kuultuaan mistä oli puute hän sanoi: ”Kyl mää sul simmonsien teen. Tul pyhänä hakemaan, kun kumminkin Somerol käyt.” Kysyin: ”Eiks siit tul kovin kallis? Milläs sää pystyt teollisuuden sarjatuotannon kans kilpailemmaa?” Heino vastasi: ”Ei se sen enempää maksa kun kaupaska. Nääs siin jää kauppa ja maahantuoja ilman.” No ompa hyvä kauppa! Hihnapyörä oli jopa halvempi, kun sitä ei tarvinnut enää sorvaamoon viedä. Erityisesti miellytti se, että se olisi jo maanantaiksi käytössä.

Tiesin kyllä Heinon maineen sorvarina, mutta sunnuntaina pyörää hakiessa minulta lipsahti kysymys: ”Kuinkas sää tän teit?”, sillä pyörä oli todella hieno. ”Kiersin lattaraudan vanteeks, levyt runko ka akseliteräksest napa.” Kyllä kuulosti helpolta, varsinkin, jos ei ymmärtänyt kuinka kaksi senttimetriä paksu ja kahdeksan senttimetriä leveä lattarauta kierretään ympyräksi eikä kieroksi soikioksi.

Heinon työpäivät olivat pitkiä. Vielä myöhään illalla naapurien sähkövalot välkkyivät, kun hänen hitsauskoneensa rasitti verkkoa epätasaisesti. Haalarit sepällä oli päällään 363:nä päivänä vuodessa. Vain vappu ja itsenäisyyspäivä olivat juhlapäiviä. Myös kunnanvaltuuston ja osuusliikkeen hallintoneuvoston kokousten ajan haalarit roikkuivat pajan naulassa.

Lauri Heinosta kerrottakoon vielä, että hän oli Mannerheim-ritarin ritari numero 123. Jatkosodan aikana hän oli toiminut panssarivaunun ajajana. Korkeimman kunniamerkin ja vuoden palkkaa vastaavan rahasumman saamisen ansioksi on mainittu taistelurohkeus ja vihollisen panssarivaunujen evakuointi omaan käyttöön. Myös sepän taidoilla oli varmaan suuri merkitys.

Kahdesta miinaan ajaneesta vaunusta sai tehtyä yhden toimivan, kun yleensä vain toinen telaketju oli poikki. Reino Leväslaihon kirjassa Panssarisotaa kerrotaan Heinon ajaneen ampuvan konekivääripesäkkeen yli. Kerran rintamien välimaastoon oli juuttunut vihollisen kolmenkymmenen kahdentonnin Sotka. Vaunu oli mahattaan kiinni kannossa. Heino meni yöllä vaunun alle, sahasi osan kannosta pois ja loput räjäytti tohjoksi, sitten jyräytti tankin käyntiin. Ei tarvinnut tulla jalkaisin pois.

Kerran taas Sotkalla ajellessa edessä oli joki ja silta. ”Kestää varmasti, anna mennä vaan”. Ei kestänyt. Kerrotaan, että kovasti tarpeellista siltaa ei enää ollut, ja pintaan nousi vain öljyisiä kuplia. Tällainenko se oli Marskin ritarin loppu? Hetken päästä kuitenkin pintaan pulpahti kiroileva mies, oli jäänyt kilo sokeria ja viltti.

Myöhemmin Sotka hinattiin ylös joesta. Moottori oli ehjä, kun Heino oli sen sammuttanut ennen veteen joutumista. Ajokunnon palauttamisesta oli kuitenkin paljon vaivaa, ja viltti piti laittaa kuivumaan.

Helmikuisena lauantaina vuonna 2001 oli Someron hautausmaan portinpielessä panssariumeosta lainattu Sotka tekemässä kunniaa, kun hautaan kannettiin mies, jota rauta totteli. ■

JYRKI ALI-YRKKÖ

Kun säätyläisnaiset Wiikiin muuttivat

Kauniilla paikalla Hirsjärven rannassa

Myyjä Inga Lindeström yhdessä neljän tyttäreni Rosalien, Emilan, Inga Julianan ja Wendlan kanssa nautimme tästä päivästä laskien viisikymmentä vuotta tai kuolemaamme asti oikeudesta Hirsjärven sillan kohdalla nyt rakenteilla olevan tonttiin ja rakenteilla olevaan rakennukseen. Sitä seuraavat jo aidatut kuusi hehtaaria peltoa ja koko mäki, johon huoneet on rakennettu; johon tulee lisäksi pieni Lepänsangan niitty, Pickaniitun niitty peltoineen, yhteislaidun tilan kanssa ja puita talon tarpeisiin. Lisäksi vahvistettiin, että myyjät omistavat Someron hautausmaalla sijaitsevan perhehautansa.

Näin kirjattiin vuoden 1843 kaup-
pakirjaan, jossa
leskeksi jäänyt
Inga Lindeström
luopui sukutilastaan Söderkullan
kartanosta Someron Hirsjärvellä¹.
Yhtenä kauppakirjan ehtona oli,
että hänellä säilyi 50 vuoden oikeus
asua tilaan kuuluneella tontilla, jo-

hon hän oli rakennuttamassa uutta
taloa itselleen ja lapsilleen.

Empire-tyylinen rakennus oli
kohoamassa Hirsjärven rantaan,
pienen mäen päälle. Vieressä sijait-
si Hirsjärveen kuuluva lahti, ruot-
siksi vik. Se lieene antanut nimen
koko kiinteistölle, Viikille. Oivalli-
sen paikan oli Lindeströmin leskie-
mäntä valinnut loppuelämäkseen.
Lahden yli avautui pitkä länteen
suuntautuva järvimaisema kohti
Ihamäen vanhaa kyläkeskusta. Ra-
kennuksen vierestä kulki tie kohti
niemeä ja sillan ylitse pääsi jär-
ven toiselle puolelle. Tontti jatkui

Hirsjärven rannassa tien toisella
puolen siten, että alueeseen kuu-
lui myös Viikin ja Somerniemeen
kuuluvan Österkullan tilan välissä
oleva saari.

Seuraavana vuonna, kun Lin-
deströmit myivät Söderkullan,
saivat rakentajat valmiiksi Viikin
asuinrakennuksen. Leskiemäntä
Inga muutti perheineen uuteen
kotiin². Viikistä tuli melkein pä-

¹ Sääksmäen alinen tuomiokun-
ta, Ilmoitusasioiden pöytäkirjat / 1845-
1845 (KO b:8). Ladattavissa: [https://
tuomiokirjat.kansallisarkisto.fi/#/docu-
ments/195887/pages/272](https://tuomiokirjat.kansallisarkisto.fi/#/documents/195887/pages/272)

² Rakennuksen valmistumisa-
jankohta perustuu siihen, että vuoden
1844 henkikirjassa Lindeströmit asuivat
jo Viikissä. Hämeen läänin henkikirjat
- H:13 Henkikirja 1844-1844, jakso 461,

Lehmät käyskentelivät Viikin päärakennuksen ja ulkorakennusten liepeillä 1800–1900-lukujen taitteen tienoilla. Nykyinen Ihämäentie kulkee päärakennuksen ja ulkorakennusten välistä. Kuva: Somero-Seura.

naisten valtakunta. Ingan lisäksi muutti myös jo aikuisikään ehtineet tyttäret Emilia, Inga Juliana ja Vendla sekä pojat Georg ja Adolf Wilhelm.

Suureen taloon mahtui lähisukua enemmänkin. Viikistä tuli koti myös Ingan siskolle Henrica Fleegelle. Muutamaa vuotta myöhemmin Viikistä saivat kodin myös Ingan ja Henrican edesmenneen veljen lapset Laura Augusta ja Fransiska Cleopatra. Laura ei tuolloin ollut iältään kuin kolme ja Fransiska kymmenen vuotta. Viikki sai aatelisverta, kuuluihan leskiemäntä Inga ja hänen siskonsa Henrica äitinsä puolelta kreivilliseen Aminoff-sukuun.

sivu 463: <Somero Socken >; Kansallisarkisto: <https://astia.narc.fi/uusiastia/viewer/?fileId=5646956259&aineistoId=1705431423> / Viitattu 17.8.2025

Viktoriaanista muotia Hirsjärvellä

Oli siinä kyläläisillä katselemista, kun he kävelivät Viikin vieritse Hirsjärven ylittävän sillan ja Kääntelän välillä. Viik oli rakennettu aivan tien viereen ja ohi kulkiessaan he Viikin säätyläisväkeä näkivät. Vaatetus oli heillä usein toisenlaista kuin torppareilla ja talonpojilla. Leskiemäntä Inga saattoi vaatekaapistaan pukea ylleen mustan viktoriaanistyyllisen hameen. Britanian kuningatar Viktorian mukaan nimetyt hameet olivat juhlallisia, pitkiä ja peittäviä. Kellonomaisesti ne laskeutuivat vyötäröltä maahan asti. Leveän helman vastapainoksi vyötärön osa tuli saada kapeaksi kiristämällä vaateen takaosa nyöreillä. Mustan lisäksi löytyi Ingan vaatekaapista kolme puuvillaistakin viktoriaanista hametta. Kaulalleen

Inga saattoi kietaista yhden silkististä huiveistaan. Kenties kaikkein juhlallisimpaan tilaisuuteen hän laittoi hunnun. Pitkiä katseita Inga varmasti on peräänsä saanut, jos hän vielä laittoi sormiinsa useamman kultasormuksen, joita hän omisti peräti kahdeksan³.

Viikiin tehtiin pihapiiri samaan tapaan kuin lähikartanoihin ja niiden sivutiloille. Kukkien lisäksi pihaan istutettiin puita. Niille antoivat Lindeströmit nimet perheenjäsenten mukaan.

³ Inga Augusta Lindeströmin perukirja vuodelta 1853. Ec1:3 Sääksmäen tuomiokunnan perukirjat ja perukirjaluettelot (1851-1853): Tiedosto 1261. Ladattavissa: <https://astia.narc.fi/uusiastia/viewer/?fileId=5549351752&aineistoId=1083602634>

Lindeströmit valitsivat upean paikan rakennukselle Hirsjärven rannalta. Kuva: Kalle Hovila, 2025.

”Niin on Viikissä vieläkin olemassa Vendlan, Fransiskan j.n.e. puut. Hauskan nimen oli yksi puu saanut. Augusta-ryökkinän mamman puu. Tämä kun aikoja sitten oli kuollut, eivät palvelijat enää muistaneet hänen nimeään, vaan että hän oli Augusta-ryökkinän äiti. Siitä nimi.”

Näin kirjoitti Knut Söderström 1930-luvun alkuvuosina muistellessaan Hirsjärven vanhoja aikoja⁴. Kirjoituksessa mainittu ryökkinä-sana oli kansan suussa kääntynyt ruotsinkielisestä neitiä tarkoittavasta fröken-sanasta. Augustan mamman eli äidin nimeä eivät palvelijat enää muistaneet. Unhoon jäänyt äiti oli nimeltään Rosalie Doepel, omaa sukua Lindeström – alun perin Söderkullan kartanon tyttöjä hänkin.

Wiikin neiti päätti Lindeströmin suvun ajan

Lindeströmien aikaan ei Viik vielä ollut itsenäinen tila, vaan se oli Söderkullan kartanon omistamaa vuokramaata. 1800-luvun lopulla meni alkuperäisessä sopimuksessa mainittu 50 vuoden vuokra-aika umpeen.

Turvatakseen Augusta Doepe-
lin vanhuudenpäivät, Söderkullan silloinen omistaja Knut Söderström jatkoi vuokrasopimusta⁵. Siten sai Augusta viettää vanhuutensa päivät Viikissä. Augustan kuoleman jälkeen kirjoitti Thorvald Becker tapaninpäivänä 1915 niin kauniit muistosanat Åbo Underrättelser -sanomalehteen, että ne ansaitse-

vat tässä tulla kokonaan uudestaan julkaistuksi suomennettuna⁶:

Jouluaaton aamuna neiti Augusta Doepel kuoli täällä 80-vuotiaana. Jonkin aikaa heikkona ollut elämän kipinä sammui yhtä hiljaa ja huomaamattomasti kuin hänen elämänsä oli aina ollut ulkoiselta muodoltaan. Sisällöltään se oli sitäkin rikkaampi, sillä hyvin harvoille on suotu mahdollisuus olla lähimmäistensä kanssa niin suureksi todelliseksi hyödyksi.

Hänen kaunis pieni Wiik Somerolla, jossa hän asui hiljaisessa eristäytyneisyydessä elämänsä loppuun asti ja jossa kaikki oli niin yksinkertaista, mutta silti niin tyylikästä – niin siistiä ja aina niin esimerkillisessä järjestyksessä. Se oli lajissaan kuin koko suuren seura-

⁵ Linnilä, K. (1982) Arvoitusten A.W Lindeström. Teoksessa Linnilä, K. ja Utrio, K. (1982). Somero: Viljan maa. Amanita Oy, Somero

⁶ Åbo Underrättelser 27.12.1915.

kunnan keskus, kuin pieni pyhäkkö, jossa oli jalo, vanha rouva suurine ja säteilevine silmineen. Hänen hieno, rakastettava luonteensa ja olemuksensa levitti valoa ja ihmeellistä rauhaa, ja hän ystävällisyydessään ja teoillaan lohdutti sairaita ja kärsiviä.

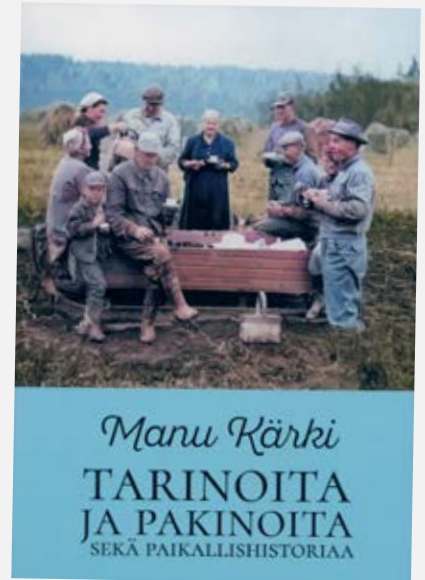
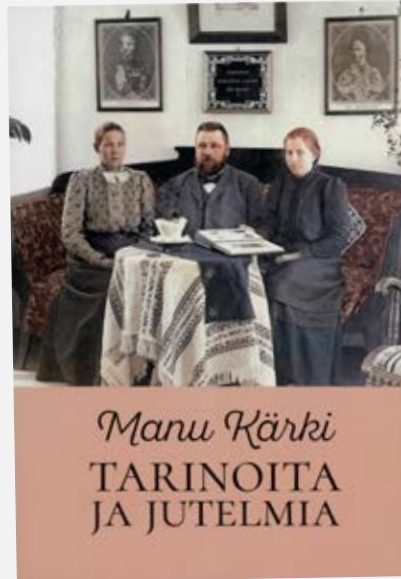
Näin oli varsinkin aikana, jolloin seurakunnasta kappeleineen oli pula lääkäristä, eikä siitä ole pitkä aikaa. Sairaita ja haavoittuneita, ylhäisiä ja alhaisia, rikkaita ja köyhiä, lasketaan tuhansittain, ja he saivat sekä kirurgista että muuta apua neiti Wiikiltä vertaistaan etsivällä uhrautumisella ja ihailtavalla taidolla, ilman korvausta.

Siksi on luonnollista, että vainajan muisto elää edelleen, rakastettuna ja kunnioitettuna. Ei vain perheen ja suuren ystäväpiirin, vaan myös kaikkien niiden monien keskuudessa, joiden lukumäärää voi vain arvailla, jotka tietävät vähän siitä, kuinka paljon hyvää hän teki heille elämässään hiljaisuudessa ja pienin varoin.

Augustan kuolema katkaisi Lindströmin suvun viimeiset siteet Viikiin. Viikistä tuli itsenäinen tila 1921, jonka jälkeen sen omistus on muuttunut monta kertaa.

Empiretyylinen Viikin huvila on remontoitu hyvään kuntoon. Vajaan kahdenkymmenen vuoden kuluttua voidaan viettää rakennuksen 200-vuotisjuhlia. Luonnonkauniilla paikalla sijaitsevan Viikin tarina jatkuu edelleen. ■

Kirjoitus perustuu tuoreeseen kirjaan: Ali-Yrkkö, J. (2024). Lounaisen taivaan alla – Elämää Someron Hirsjärven ja Kivisojan kylissä.

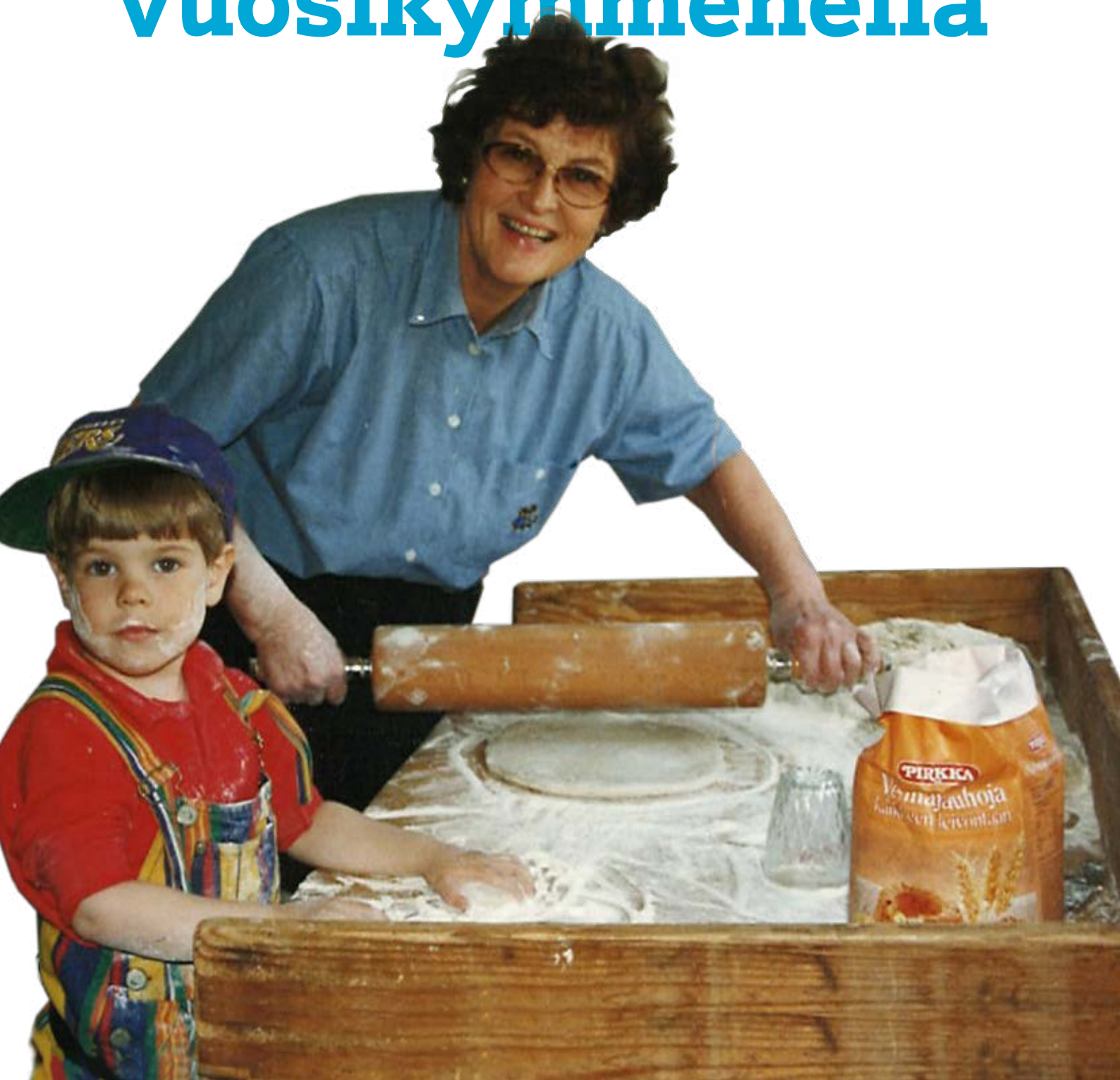

Kaksi tarinakirjaa

Manu Kärjen kirja *Tarinoita ja jutelmia* julkaistiin vuonna 2023, ja vuonna 2024 ilmestyi *Tarinoita ja pakinoita*. Molemmat kirjat sisältävät paikallishistoriaa, haastatteluja sekä muistelmatekstejä ja pakinoita. Suurin osa kirjoituksista on julkaistu vuosikymmenien aikana Somero-lehdessä, Someron Joulussa tai muissa julkaisuisissa, mutta useita on päivitetty ja mukana on myös ennen julkaisemattomia historiallisia tekstejä. Molemmat kirjat ovat myynnissä Somerkirjassa ja lainattavissa Someron kirjastossa.

RIITTA TORKKOMÄKI

Seeterin emäntänä kuudella vuosikymmenellä

Kotoa maailmalle

Menimme Juhanin kanssa vihille 22.6.1962 Someron Pikku-Pappilassa. Juhla-ateria oli kotonani Pajulan Korvessa ja tanssit Pajulan Valolasassa. Hääkuva saatiin, kun menttiin hakemaan Otto Aukio kotoaan. Otto totesi: ”Ai, tei tuletten ilman ennalt käypää varotust”.

Häiden jälkeen menimme vuorokauden mittaiselle häämatkalle Aulangolle. Maanantaiaamuna alkoi arki: aikainen herätys – salaojamiehet (Starkin Jallun porukka) olivat Seeterissä useita päiviä, ja ruokaa piti tehdä paljon. Onneksi talossa oli vielä emännöitsijä Elsa

Luitparo viikon ajan. Hänen kanssaan opettelin talon tavat.

Täytyy sanoa, että olin aika avuton 23-vuotias tyttö, joka ei ollut vielä koskaan itsenäisesti työskennellyt. Nyt olin emäntä, jolla oli perheessä kolme miestä: Juhani, Aarne-appi ja Juhanin 16-vuotias Matti-veli samassa taloudessa. Alkuvaiheessa kanssamme asui myös Juhanin täti Elsa. Juhanin sisaruksista Riitta asui tuolloin jo Helsingissä miehensä Pertti Valtosen ja 2-vuotiaan Anu-tyttären kanssa. Juhani sisaruksineen oli menettänyt äitinsä Sylvin jo vuonna 1949.

Seeterin emännyyttä ajatellen olin onneksi saanut hyödyllistä oppia jo etukäteen: Turun Marttojen talouskoulu, Sammatin Emäntä-

koulu, työskentely kotiapulaisena Tukholmassa ja Lontoossa. Vuonna 1958, 19-vuotiaana kävin Turun Marttojen talouskoulun, josta sain hyvän todistuksen. Ensimmäistä kertaa elämässäni tunsin olevani opettajan suosiossa.

Talouskoulun jälkeen jäin kesäksi kotiin töihin kotitilalleni Pajulan Korpeen. Aika pian kylästyin ajatukseen: tätäkö se mun elämäni on? Oli kova tarve saada uusia kokemuksia.

Syksyllä hyppäsin Ruotsin laivaan ja lähdin kotiapulaiseksi Tukholmaan. Leivoin mm. korvapuusteja ilman keittokirjaa, mitä naapurustossa ihmeteltiin. Ruotsin kieltä en osannut, mutta opin, koska en kuullut suomen kieltä.

↑ Seeterin nuori isäntäpari Juhani ja Riitta Torkkomäki v. 1965.

← Riitta ja tyttärenpoika Julius Jokinen ohraleipää leipomassa Seeterin leivintuvassa v. 1997.

Jouluksi tulin käymään kotona tarkoituksena palata takaisin Tukholmaan. Vaan Kerttu-äitipä ei ollutkaan sitä mieltä ja pakkasi minut Citroën-autoon kohti Sammatin emäntäkoulua, jota kävin vuoden 1960. Emäntäkoulusta, sisäoppilaitoksen kurimuksesta, en saanut kaipaamaani mielenkiintoisempaa juttua elämääni – tai no, sainhan kelpo todistuksen, jolla sitten työpaikkaa hakiessa tuli arvoa.

Mieheni Juhani Torkkomäen kanssa olimme tavanneet Someron oppikoulussa, jota kävimme yhtä aikaa noin kaksi vuotta. Olin jo silloin ihastunut häneen. Juhani kuitenkin jätti koulut sikseen, koska päätti laittaa kotitilansa Seeterin kuntoon. Hän opiskeli itsenäisesti muun muassa englannin kielen ja monia muita myöhemmin yrittäjänä tarvittavia taitoja. Automatkoilla kuului usein kasetilta englannin tai ranskan kielikurssi.

Emme siis tavanneet vuosiin, kunnes helmikuussa 1960 olin vanhempieni kanssa Pajulan Saksalla Reino-isännän hautajaisissa. Juhani oli myös siellä, isänsä kuskina. Eteisessä Juhani ehdotti, että tapaisimme vielä samana iltana, ja menimmekin kahville Somerhoviin. Siitä alkoi seurustelumme.

Yhteiselämä ei kuitenkaan vielä ollut ajankohtaista. Juhani asui Seeterissä, jota isänsä Aarne tuolloin vielä isännöi. Minä kävin Sammatin emäntäkoulua. Siellä aloin katsella sanomalehtiä, mitä sitten alkaisin. Huomasin Helsingin Sanomissa ilmoituksen: suomalainen diplomaattiperhe etsii apulaista Lontooseen. Hain paikkaa ja sainkin alustavan kutsun. Oli kuitenkin mentävä vielä näyttäytymään Helsinkiin perheen rouvan tuttavalle Sokos-ravintolaan sillä seurauksella, että he valitsivat minut. Vanhempani

Seeterin ruokasali v. 1992.

eivät olleen asiasta innostuneita, mutta minä lähdin viikko ennen juhannusta venäläisellä rahtilaivala Englantiin. Juhani saattoi minut satamaan, ajatuksena että olemme vuoden erossa.

Lontoossa olin kotiapulaisena suomalaisessa sotilasasiamiehen perheessä. Perheen äiti hoiti itse arkiruuuanlaiton. Illalla katettiin ruokasaliin valmiiksi aamiainen 4-henkiselle perheelle. Vieraskutsujen tarjoilu oli minun tehtäväni. Tarjoilin mm. ulkoministeriön illallisilla, jossa kulttuuriattasea Kuosan vieraina olivat mm. Anita Välkki ja Doris Laine. Rouva Salminen oli taitava emäntä, opin häneltä monenlaisia taitoja, mm. lampaanpaistin valmistamisen. (Sillä reseptillä muuten voitin Kotilieden lammasruokakilpailun vuosikymmeniä myöhemmin!)

Toinen tärkeä asia tulevaisuuttani ajatellen oli maaseutumatkailuun tutustuminen Englannin Bed and Breakfast -paikoissa. Olin Salmisen perheen kesälomalla mukana Lounais-Englannin Cornwallissa. Nyt ajatellen se oli kaiken kaikkiaan erittäin avartava puoli vuotta maailmalla. Opin elämää

ja kieltä, mikä on ollut erittäin tarpeellista Seeterin emännöyden kannalta. Emme Juhanin kanssa vielä silloin voineet tietää, että tilan toimeentulo tulevaisuudessa tulisi myös matkailusta ja lampaankasvatuksesta. Kielikurssilla opin englannin kielen, josta todella oli hyötyä tulevina vuosikymmeninä ulkomaalaisten lomavieraiden kanssa Seeterissä.

Kirjoittelimme Juhanin kanssa ahkerasti puolen vuoden aikana. Hän arveli, että hänestä saattaisi tulla kotitilansa Seeterin jatkaja, ja voisimme ajatella avioliittoa. Palasin kotiin suunniteltua aiemmin, joulukuksi 1961. Juhanin isä oli nimittäin sairastunut, ja lääkäri oli ennustanut, ettei hän ehkä eläisi kauaa. Lisäksi minulla oli valtava koti-ikävä.

Uudenvuoden aattona menimmekin sitten kihloihin. Asuin vielä kotonani Pajulassa naimisiinmenoon asti juhannukseen 1962, jolloin siis muutin Seeteriin. Juhanin Elsa-täti ja Matti-veli asuivat Seeterissä vielä muutamia vuosia.

Matti suoritti lukion, lähti opiskelemaan Helsinkiin ja perusti perheen Arja Korvenojan kanssa.

Aiemmin kylmillään ollut yläsali remontoitiin ruokailu- ja kokoustilaksi vuonna 1993.

Konttorihuoneessa Eerika, Juulia, Outi, Riitta ja Juhani Torkkomäki vuonna 1996.

Juhanin isä Aarne Torkkomäki eli kanssamme Seeterissä vielä 10 vuotta isännyydestä luopumisensa jälkeen. Hän kuoli 68-vuotiaana vuonna 1972.

Arki Seeterissä 1960-luvulla oli työntäyteistä maatilán elámää. Apuna oli Jalmari Latva sekä Alma Lind, Aarno ja Sirkka Fonsell, jotka asuivat Pehtoorintalossa kuten myös Hilja Lempinen tyttáriensá Klooran ja Tertun ja náiden lasten kanssa.

Tullessani emánnäksi Seeterissä oli 4 lehmää, jotka karjakko Hilja hoiti. Isoáitini Maria Avellan Hárkjoesta oli sanonut isálleni Into Hovilalle, että Riittalle pitää tuoda oma lehmá kotitilalta Korvesta. Lehmá sitten tuotiinkin Seeteriin. Se ei kuitenkaan sopeutunut parsinavettaan, koska Korvessa se oli tottunut olemaan vapaana navetasakin, missá käveli itse lypsyparteen. Seeterissä Hilja lypsi käsin. Lehmá ei suostunut lypsettäväksi,

joten se myytiin. Lehmárahoilla ostin kaitafilmiikameran, jolla kuvattuja kaitafilmejä on tallennettu nykyaikaiseen muotoon. Ne ovat arvokkaita dokumentteja jälkipolville Seeterin maataloustöistä, rakennustöistä, lasten varhaisvaiheista jne.

Kuvaamisen lisäksi olin harrastanut maalausta jo kotona asuesani. Hauskimmat kouluaineethan olivat minulle olleet urheilu, voimistelu, kuvaamataiteet ja laulu – kaikista niistä arvosanani oli 10. (Muista aineista ei tässä yhteydessä mainintaa!) Seeteriin muutettuani menin Eero Hiironen vetámälle kuvataidekurssille. Hankin öljyvärimaalausta varten maalaustelineen. Ateljeeni oli Seeterin alakerran kulmahuoneessa, Juhanin Riitta-siskon entisessä huoneessa. Juhani suhtautui harrastukseeni myötemielisesti. Maatilan kiireiden takia taideharrastus kuitenkin jäi sivuun vuosikymmeniksi.

Juhanista tuli Seeterin isántä nykypáiván nákökulmasta nuorena, 23-vuotiaana. Harmillisesti juuri vuosi 1962, ensimmäinen vuotemme Seeterin isántäväkenä, oli vaikea maataloudelle – satoi koko kesán ja syksyn, eikä satoa saatu yhtään talteen. Armeijakin yritti auttaa korjuussa.

Pitkájánteinen työ Seeterin kuntoon saamiseksi oli kuitenkin alkanut. Maatalousrakennuksia kunnostettiin. Lehmät laitettiin pois ja aloitettiin lampaankasvatus. Honkolan kartanosta haettiin 10 lammasta. Navetasta tuli lampola, jonka lisáosaksi rakennettiin lautarakenteinen kylmálampola peltikattoineen. Viljan kuivuri rakennettiin. Päärakennusta ehostettiin sisältä ja ulkoa. Huutokaupoissa kävin ahkeraan, Juhanikin innostui kodin sisustamisesta. Minulle se oli ja on intohimona pysynyt.

Perhe-elämää lammastilalla

Ruusujen kukinta-aikaan, 16.7.1963 syntyi esikoisemme Outi. Olin onnellinen äiti suloiselle pikkutytylle. Elämä oli työn täyteistä. Sain apua piharakennuksessa asuvalta karjakon tyttäreltä Klaara Lempiseltä. Hän siivosi kerran viikossa. Pyykkihualto ja peseminen oli raskasta, ei ollut automaattikonetta, ei kertakäyttövaippoja. Tuolloin pyykki vielä pestiin saunassa käsin kolmijalkaisessa puupunkassa ja kesällä rannassakin. Vähitellen taloon saatiin koneita avuksi pyykinpesuun. Kaikki leipomiset tehtiin itse. Joskus harvoin herkuteltiin ranskanleivällä. Elsa-tädin kanssa joskus tanssimme keittiössä.

15.11.1968 perhettä kohtasi suuri suru. Meille syntyi poika Tatu, joka menehtyi samana päivänä. Asian kanssa oli vaan jaksettava eteenpäin. Tyttäreemme Juulia syntyi 16.6.1970. Olin onnellinen äiti, joka vietti juhannuksen sairaalassa sireenin kukkien aikaan. Isosisko Outi oli 7-vuotias. Nuorin lapsemme Eerika syntyi 8.5.1974. Sairaalassa oli äitienpäivän aikaan sinivuokkoja. Kastepäivän aikaan kukkivat tuomipihlajat.

Elämä jatkui, työtä oli paljon. Lammaslauma kasvoi joka vuosi. Juhani hankki suomenlampaan lisäksi liharotuisia texel-lampaita. Alkoi risteyttäminen, jotta saataisiin kunnon paisteja luisen suomenlampaan sijaan. Seeteri olikin Suomen ensimmäisiä jalostuseläimiä tuottavia lammastiloja. Lampaitten takia meillä kävi paljon vierailijoita ulkomailta asti: Tunisian maatalousministeri seurueineen ja paljon muita.

Seeterin leivinuunissa valmistuu herkullinen ohraleipä 1989.

Seeteriin johtava vaahterakuja.

Maatilamatkailua

Jo vuonna 1968 Juhani oli alkanut selvittää mahdollisuuksia maatilamatkailun aloittamiseen Seeterissä. 1971 alkoi vuokramökkien kunnostaminen ja uusien rakentaminen. Alkuperäiset mökit olivat vaatimattomia: niissä oli ulko-wc ja sisälle tuli vain kylmä vesi. Talvikaudella kuljetin juomaveden isoissa vesikanistereissa auton peräkontissa mökeille, mikä oli fyysisesti aika raskasta.

Vuosina 1988–1993 kaikki rantamökit saneerattiin, jotta saatiin kunnon kokoiset makuuhuoneet sekä vesijohdot ja sisä-WC:t eli neljän tähden mökkejä. Mökkien markkinointi- ja vuokrauskanavana toimii Lomarengas. Ennen nettiaikakautta asiakkaiden kanssa yhteydenpito oli nykyistä hankalampaa. Otimme aina vieraat vastaan päärakennuksessa, missä annoimme ajo-ohjeet ja avaimet. Monista vieraista tuli vakioasiak-

← Venäjän patriarkka Kirill seurueineen vieraili Seeterissä tutustumassa maatalouteen v. 1992.

↙ Riitta ja Juhani Torkkomäki vastaanottamassa Hiidenkierros-matkailijoita v. 1997.

kaista jopa vuosikymmenniksi, niin Suomesta kuin Keski-Euroopasta.

Meidät valittiin vuoden maa-seutumatkailutilaksi vuonna 1986 ja Someron vuoden yrittäjäksi 1988. EU-jäsenyyden aikana Seeteri kävi peltoalaltaan liian pieneksi kannattavaa kasvinviljelyä ajatellen. Niinpä sivuelinkeino matkailusta muodostuikin tilan pääelinkeino. Kaikkiaan matkailukäytössä oli 9 eri kokoista asuntoa. Vuokramökeistä 6 oli rannalla, 2 pihapiirissä Pehtoorintalossa. Keltasirkku-talosta tuli minun ja Juhaniin koti, kun muutimme sinne päätalosta vuonna 2013 tyttäreimme Eerikan jatkaessa Seeterin yrittäjänä.

Pitoemännäksi

Vuonna 1991 syvän laman ja korkeiden lainakorkojen takia tilalla oli pakko keksiä lisäansioita. Niinpä minusta tuli pitoemäntä. Ensimmäinen ruokailijaryhmä oli Turun Saskiat, 57 henkeä. Seeterin tyhjillään ollut yläsali remontoitiin kokoustilaksi vuonna 1993. Useita yrityksiä oli 2 päivän kokouksissa, esim. Nokia, Ateneum, Aarikka Oy, Kiinan maatalousministeri, Venäjän patriarkka Kirill (jonka toimet ovat sittemmin osoittautuneet hyvin kyseenalaisiksi!).

Merkittävä yhteistyökumppanimme oli Teemu Lindgren, jonka Hiidenmatkat toi joka kesä kymmeniä ryhmiä Seeteriin. Parhaimmillaan pihaan saapui samana päivänä 2 bussilastillista eläkeläisiä,

Seeterin pyykinhuone, jossa lomamökkien lakanat mankeloitiin ja tyynyliinat prässättiin, v. 2011.

Riitta ja Juhani Torkkomäki

Maaseutuloma Seeterissä. Élégant!

Seeteri-mainospostikortti v. 1990

joiden kartanokierrokseen sisältyi lounas Seeterissä. Silloin riitti kiirettä! Myös syntymäpäiviä ja häitä järjestettiin. Kaiken kaikkiaan 16 vuoden aikana meillä kävi useamman tuhatta ruokavierasta 35–50 hengen ryhmissä. Viimeinen tilaus oli Kai Linnilän ja Kaari Utrion Big Smoke -tilaisuus n. 40 hengelle elokuussa 2006.

Nuo vuodet olivat työntänteisiä – emäntänä minun piti hallita suunnittelu, etukäteen valmistelu, ruuanlaitto ja tarjoilutilanne, jälki-
siivous, kodin siivous, piha-alueiden pito hoidettuna. Seeterin pitopöydässä tarjottiin mm. leivinuunissa leipomaani ohraleipää sekä kaalipiirakkaa ja lammaspataa. Perunat ja lampaanliha saatiin omalta tilalta.

Kaiken pitopalvelutyön ohessa piti huolehtia myös vuokramök-

kien siivouksesta ja pyykkihuollost. Seeterissä on aina ollut kunnia-asia, että mökkien vuoteet ovat kauniisti sijatut ja lakanat huolella mankeloidut. Mökkien sisustuksessa teimme Juhaniin kanssa yhteistyötä – minä olin ”taiteellinen johtaja” ja Juhani toteuttaja. Tällainen oli perheyrittäjä, jossa ei työtunteja laskettu.

Perhe-elämääkin elettiin paljolti yrityksen ehdoilla. Esimerkiksi lomavieraat saattoivat tarvita jouluaattonakin apua, ja aina piti olla asiakaspalveluvalmiudessa, jos ovikello soi. Olin välillä aika lailla uupunut. Juhani teki myös ututterasti töitä tilalla ja osallistui vielä aktiivisesti erilaisiin luottamustoimiinkin. Kaiken kaikkiaan matkailutilan emäntänä oleminen oli kuitenkin hyvää aikaa –koskaan

enkä mistään ole saanut niin hyvää palautetta kuin tuolloin.

Kaikki päättyy joskus

Meidän jälkeemme tyttärestämme Eerikasta tuli tilan jatkaja vuonna 2014. Juhaniin kanssa muutimme Seeterin Keltasirkkuun. Eerika perheineen asui vuorostaan päärakennuksessa. Ehdimme elää Keltasirkussa vajaa 2 vuotta, kun kaikki muuttui lopullisesti Juhaniin sairastuttua keväällä 2015. Hän ei koskaan enää pystynyt kävelemään ilman rollaattoria ja puhuminen vaikeutui. Olin hänen omaishoitajansa 5 vuotta.

Syksyllä 2020 Juhani siirtyi ympärivuorokautisen hoivan piiriin Someron Katajakotiin. Voimat hiipuivat vähitellen, vaikka mieli säilyi tyytyväisenä ja myönteisenä.

← Riitan ja Juhani vanhuuden-
päivien koti Keltasirkku Seeterin
pihapiirissä

Seeterin päärakennus ja pihapiiriä.

Lähes aina vastaus kysymykseen ”Miten voit?” oli ”Kyl se siin menee.” Somerniemen torikahveille Juhani jaksoi vielä viimeisinä kesinä lähteä, minä kuljetin häntä. Café Rosén lihapasteija oli hänelle myös yksi pienistä iloista, samoin kuppi teetä palasokerin kera.

Hain Juhaniin kotiin päiväreissuille niin kauan kuin hänen vointinsa salli. Joka kerta ajaessamme Seeterin vaahterakujaa pitkin kotiimme Keltasirkkuun hän sanoi: ”Täällä on niin kaunista”. Vastasin aina: ”Niin, se on sun ansiota” johon Juhani: ”Ja sun”.

22.5.2023 invataksiyrittäjä Tuomo Maavirta toi Eerika-tytären aloitteesta Juhaniin vielä pellonpiennarkahville Seeterin kylvöjä katsomaan. Se oli myös Juhaniin 84-vuotissyntymäpäivä. Juhani nukkui pois rauhallisesti viljan kypsytymisen aikaan sunnuntai-aiamuna 2.7.2023 saatuaan hyvää hoitoa Someron Katajakodissa. ■

**Juhlavia hetkiä vuodelle 2026
toivottaa Hovilan kartano**

www.hovilankartano.fi

**HYVÄÄ JOULUA JA
ONNELLISTA UUTTA VUOTTA!**

Someron Apteekki

Turuntie 6, 31400 Somero, (02) 748 5678

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

KAIHDIN-LEHTONEN OY

p. 040-760 4894

**HYVÄÄ JOULUA JA
ONNELLISTA UUTTA VUOTTA!**

Puh. 040 7486 472

*Rauhallista Joulua ja
Hyvää Uutta Vuotta!*

Someron Puutavara Ky

Pärnämäentie 133, 31400 Somero

puh. (02) 748 5307, 050 537 9762

www.someronpuutavara.fi

Sp-Isännöintipalvelut Oy

**Kiittää kuluneesta vuodesta
ja toivottaa hyvää joulua!**

SUOMEN VAHVIMMAT KULTA
Sp-Isännöintipalvelut Oy
F30108396 | 2025

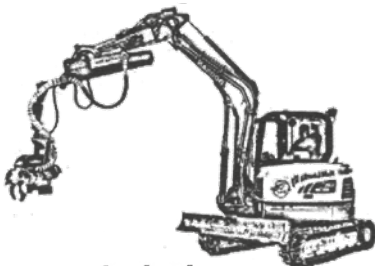
*Hyvää Joulua ja
Onnea Vuodelle 2026!*

KONEURAKOINTI MIKKOLA

0500 970 610

- **Energiapuu- ja harvennushakkuut**
- **Metsäkuljetukset**
- **Puun ja risun maantiekuljetukset**

PONSSE

**koneurakointi
LAURILA KY**

www.koneurakointilaurila.fi

p. 0400 406 795

Jalka- ja suolahoitola
Salkkari

Riitta Paju

Puh. 045 322 3008

Harjuntie 35, 31400 Somero

www.salkkari.com

Fazer 95 g
täyssuklaalevyt

2 kpl

5€

5 kpl

10€

R kioski

SOMERO KIIRUUNTIE 1 | MA-PE 7.30-20 | LA-SU 9-18

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

Toivottaa

KÖKKÖN VÄKI

PITKÄJÄRVI, SOMERO
Jani Kurvinen p. 0400 536 526
www.kokko.fi

Hyvää Joulua ja Onnekasta Vuotta!

Mäkilän Traktorimuseo

Kärläntie 10, Somero
puh. 040 727 1444

*Hyvää Joulua ja
Onnea alkavalle vuodelle!*

**Konehuolto
Jarkko Palén**

Puh. 0400 532 384

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

Rukkakauppa ja hautaustoimisto

R. Mikkola

Joensuuntie 23, 31400 Somero – Puh. 7485 092
www.hautausmikkola.fi

**HYDRO-OSA
Finland Oy**

Toivottaa

*Rauhallista Joulua ja
Onnea Uudelle Vuodelle*

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

Someron TasoPesu

Puh. 050 379 6351

Hyvää Joulua.

Toivottaa:

KMarket
SOMERO

Käy tutustumassa:

www.someroseura.fi

www.somerniemi.fi

www.facebook.com/someroseura

www.facebook.com/SomerniemiSeura

SAKARI VALTIALA

Yksin tunturissa

Pysähdyn pienelle purolle juomapulloa täyttämään. Jonkin matkan päässä alavirran suunnassa näkyy keltaista hiekkaa ja pari matalaa mutta vantteraa mäntyä. Paikassa on jotakin erityistä, se vetää puoleensa. Ehkä siksikin, että tähän osumisessa on kohtalonomaista sattumaa. Olisin voinut helposti kulkea puron yli vähän kauempaa, ja silloin paikka olisi jäänyt minulta huomaamatta.

Kävelen puron vartta alavirtaan ja harppaan parilla askeleella tasaiselle hiekkatöyräälle. Sammaloituneet nuotiosijat kertovat aiemmin paikalla viivähtäneistä kulkijoista. Ei ihme, että tähän on leiriytetty. Kodalle tai teltalle ei parempaa alustaa osaa kuvittelakaan. Muutamat puut antavat vähän tuulensuojaa, nuotiossa poltettavaa löytyy ja purovesi juoksee vieressä. Tähän haluan jäädä, vaikkei se ollut alkuperäinen tarkoitus.

Ruokailtuani makailen nuotioni ääressä ja katselen avaraa

maisemaa. Se on kuin suomalaista savannia. Tunturikoivuja kasvaa siellä täällä, mutta näkyvyyttä riittää kilometritolkulla joka suuntaan. Puron takana maasto kohoaa loivasti pikku hiljaa jyrkentyen tunturin huipuksi, jonka rinteiden raskaskulkuisten rakkakivikoitten taakse on jäänyt tämänpäiväinen tutkimusruutuni. Yksinäinen

Hiljaisuus on niin luonnottoman täydellistä, että sitä tarkkaan kuulostellessa alkavat korvat soida.

poro jolkkaa läheltä ohi oudosti röhkien, liekö jotenkin sairas tai loisten vaivaama. Uupuneen kehon jokainen solu janoaa energiaa, jota on jo verisuonissa matkalla määränpäähänsä. Keho, joka on viisas, aistii tämän ja synnyttää alkukantaista tyytyväisyyden tunnetta. Up-

poan syvään puolihortteeseen, jossa ajatuksenjuoksukin hidastuu.

Yhtäkkisesti havahdun miellyttävästä horroksesta. Kuuntelen tarkkaan, mutta en kuule mitään. Ei tuule enkä saa korviini lintujen ääniä, en edes niitä kapustarintoja ja kuoveja, jotka olivat huudelleet suolla. Ympärilleni päyillessäni en liioin havaitse keltavästaräkkiä enkä niitä sinirintakoiraita, jotka päivällä sättivät toisiaan ihan telttani liepeillä. Hiljaisuus on niin luonnottoman täydellistä, että sitä tarkkaan kuulostellessa alkavat korvat soida. Samassa tajuan olevani kertakaikkisen yksin maailmassa. Olen ollut matkassa jo usean päivän ajan tapaamatta yhtään ihmistä, jolle olisin voinut puhua. Ei tosin ole ollut tarvetta, sillä olen keskittänyt huomioni siihen, mitä olen tullut tänne tekemään. Eikä minulla pitäisi olla mitään pelättävää, olenhan tottunut olemaan yksin ja nautin yksinäisyydestä. Olen hyvässä kunnossa, eivätkä sääolot ole mitenkään vaikeat. Mutta kun tiedän, että

lähimmälle tielle ja sen varressa sijaitsevaan erämaapuhelimeen on matkaa viitisentoista kilometriä, ja lähimpiin ihmisasumuksiin sitäkin enemmän, tunnen olevani pelottavalla tavalla eristyksissä. Paniikin oireet luikertelevat mieleeni.

Monet pinnalle tunkevista ajatuksista liittyvät maailmankatsomukseen, jota nuorena opiskelijana olen parhaillani työstämässä. Oman maailmankatsomuksen rakentaminen on ollut monella tavalla opettavaista. Olen mielestäni kehittynyt ajattelun taidossa. Lukiessa sekä toisten kanssa keskustellessa ja väitellessä on ollut helppoa asettua ehdottoman varmojen oivallusten ja mielipiteiden taakse. Täällä yksinäisyydessä varmuus murenee, kun joutuu vastakkain niiden tunteiden kanssa, joita henkiset irtiotot ja ristiriidat ovat synnyttäneet.

Jälkeenpäin on vaikea arvioida, kuinka kauan kaoottista ja ahdistavaa tunnelmaa kestää. Jonkin ajan kuluttua pelko kuitenkin alkaa lieentyä. Tuleen tuijottaessani muistan juutalaisen kemistin, joka selvisi natsien keskitysleiriltä. Hän säilytti järkensä ja elämänhalunsa suunnittelemalla vankeudessa kertomusta hiilestä. Siitä, miten hiiliatomi luonnossa vaihtaa alituisen paikkaa ja olomuotoa, kuten nuotion puissa oleva hiili, joka silmiäni edessä karkaa näkymättömänä kaasuna ilmaan. Kemistillä ei ollut kynää tai paperia, sillä niiden hallussapito keskitysleirillä oli vakavimpiin kuuluva rikos, mutta mielessään kuvittelemalla hän rakensi sisälleen maailman, johon hän saattoi paeta vankien mieliä murtamaan tarkoitettua fyysistä ja henkistä terroria. Pikku hiljaa oleni vahvistuu. Huomaan pystyväni kohtaamaan sisältäni kumpuavia asioita ja käsittelemään niitä, vaikka ne alkuun ovat tuntuneet

ylivoimaisen vaikeilta. Selviydyn ajatusteni ja tunteitteni myllerryksessä, olen sinut itseni kanssa. Se on väkevä, suorastaan hengellinen kokemus.

Seuraavana aamuna kahlaan keskikesäksi kesyyntyneen joen yli. Tutussa maastossa suunnistaminen on vaivatonta. Pitää vain huolehtia siitä, että näköpiirissä olevat tunturit kiertyvät oikeaan asentoon toisiinsa nähden. Siitä tietää, mihin päin tulee matkaa jatkaa. Viimeisen yön leiripaikaksi valitsen tunturin juurella sijaitsevan suon reunan. Suolla näkyy paljon hilloja, joita varten olen etukäteen varautunut ja kuljettanut mukani matalahkoa, kannella varustettua ämpäriä.

Tuleen tuijottaessani muistan juutalaisen kemistin, joka selvisi natsien keskitysleiriltä. Hän säilytti järkensä ja elämänhalunsa suunnittelemalla vankeudessa kertomusta hiilestä.

Teräksinen pakki, jota käytän ruuanvalmistukseen ja kahvin keittämiseen nuotiolla, saa vielä uuden käyttötarkoituksen. Poimin siihen hilloja, jotka pakin täytyttyä käyn tyhjentämässä ämpäriin. Nautin kiertelemisestä suolla, jolla pitää väistellä möröä rimpipaikkoja. Hiltojen poimiminen on rentouttavaa eikä vaadi samanlaista keskittymistä kuin kasvilajiston kartoittaminen. Hyvä mieli kasvaa sitä mukaa kun ämpäri iltaa kohti lupaavasti täyttyy. Saan kokoon aimo annoksen pohjoisen aurinkoa kotiin vietäväksi.

Aamulla sataa. Tarkistan kartasta viimeisen reilun peninkulman mittaisen etapin. Alkukilometrit ylämäkeä kahden tunturin väliseen satulaan ja sieltä loivasti alas jokilaakson rinteeseen, jossa on helppo osua merkitylle reitille, jota myöten perille. Kannan hillaämpäriä kädessä toiseen vaihtaan. Kädet siinä väsyvät, minkä vuoksi sidon ämpäriin irtohihnoilla rinkan päälle. Rinkan keploteleminen takaisin selkään vaatii melkoista taiturointia, mutta ankaran aheltyksen jälkeen onnistuu lopulta.

Ylämäkiosuus on loiva, mutta tuntuu pitkältä. Koskaan aiemmin en ole kantanut näin raskasta rinkkaa, sillä välttämättömien varusteiden lisäksi mukana on kulkenut kirjoja ja kasvinäytteitä. Täysi hillaämpäri siihen päälle tarkoittaa sitä, etten uskalla laskea taakkaa selästäni. Olen varma, etten löytäisi enää voimia rinkan nostamiseen uudelleen selkääni. Lepotaukoja on silti pakko pitää. Pysähtyessäni nojaan rinkan tunturikoivuun, jolloin paine olkapäissä hellittää hetkeksi. Juomapullo roikkuu rinkan sivulla, joten pystyn juomaan kulauksen pari vettä tauon aikana. Hiljainen sade jatkuu. Tovin kuluttua alan taas siirrellä jalkojani märässä varvikossa.

Tunturien välissä pieni, säännöllisen muotoinen lampi on kuin jättiläismäinen amme rinteiden kainalossa. Sen vesi on vihertävän-kirkasta. Polvenkorkuiset katajat ovat suurimpia kasveja lammen rannoilla. Niiden juurella kasvaa vaivaispajua. Minima inter arbores, pienin puiden joukossa, muistan Carl von Linnén aikanaan kuvailleen tuskin tulitikkuaakin verran maanpinnasta kohoavaa pensasta. Seisahdan hetkisen, tasaan hengitystä ja jatkan matkaa nyt jo vapi-sevin jaloin.

Hilla eli suomuurain. Kuva: Adobe Stock.

Tunturin alarinteessä varvikko vahvistuu, ja jalkoja joutuu nostelemaan korkeammalle. Niin elävien kuin jo keloutuneidenkin mäntyjen oksilta roikkuvat pitkät naava- ja luppotupsut tiputtavat vettä. Puiden täytyy olla ytimiään myöten vettyneitä. Jalkani ainakin ovat läpimärät, kun saavutan oranssilla maalilla merkityn polun.

Viimeiset kilometrit taittuvat turtuneessa tilassa, vaikka polulla kulkeminen on helpompaa kuin varvikossa kahlaaminen. Lihakset eivät jaksaisi tehdä työtä. Tekisi mieli romauttaa rinka polun sivuun ja lyyhistyä sen viereen lepäämään. Mutta jos olikin ollut hullu ajatus lähteä raahaamaan hilloja rinkan päällä monta monituista kilometriä, niin nyt ei enää voi periksi antaa. Tahdonvoima korvaa lihasvoiman, ja jalat jatkavat liikettä.

Kumarrun laiturin päästä kohoti jokea ja kauhon raikasta vettä molemmin käsin kasvoilleni. Tämä vesi on ikuisessa kiertokulussaan ehtinyt viivähtää ison virran sylissä. Siksi se on erilaista kuin sadevesi, joka ihon pinnalla sekoittui hikeen, vahvempaa ja virkistävää. Olen selviytynyt yksin erämaassa vietetyn viikon päätteeksi takaisin tänne, minne maantien viimeinen jatke kurottaa. Vedän ylleni puh- taimman ja kuivimman paidan, jonka rinkan uumenista löydän ja katson usvan verhoamalle joelle. Sen vastarantaa ei näy. ■

Miten joulu tulee?

On monenlaista joulua ja monenlais-ta joulun viettäjä. Jokainen kantaa mukanaan elettyä elämää ja aiemmin vietettyjä jouluja. Muistot vaikuttavat siihen, kuka mitäkin kokee joulussa merkitykselliseksi.

Hahmo istuu sängynlaidalla ja tuijottaa tyhjää seinää. Mielessä pyörii monenlaisia muistoja menneisyydestä, osaa tekemisistään hän ei halua edes mieltiä. Syvä huokaus, jonka keskeyttää koputus oveen. Käytävältä kuulutetaan mukaan jouluaaton hartauteen. Hahmo nousee, siirtyy käytävälle ja liittyy arastellen jonon hännille. Korviin alkaa kantautua tuttuja säveliä lapsuudesta. Hahmo istuutuu kappelin penkille ja kohottaa katseensa alttarilla näkyvään ristiin. Hän ristii kätensä ja lähettää mielessään pyynnön taivaaseen, ja Taivaan Isä kuulee.

Ihminen, joka eilen lähtiessään huikkasi, ”Tavataan ensi vuonna!” kulkee tyhjällä kadulla näyteikkunoita katsellen. Kaikki paikat ovat kiinni. Kadun päässä hohtaa valoa, ja ovi on kutsuvasti auki. Vaikka tänne ei ollut enää tänä vuonna tarkoitus mennä, yksinäisyyden tunne voittaa eilisen päätöksen. Vastassa on tuttu joukko, joka huikkaa kaverin tervetulleeksi.

Monilapsisen perheen äiti yrittää laittaa kotiin joulua, mielessä omat ja muiden asettamat odotukset siitä, miltä joulun kuuluu näyttää. Joululahjat ovat paketoimatta ja osalta lapsilta ne vielä puuttuvat. Väsymys painaa silmäkulmassa, minkä isä onneksi huomaa. Isä soittaa ja pyytää apua isovanhemmilta ja kertoo jo etukäteen, että jouluaateria syödään sotkuisessa kodissa, koska tänä jouluna siivoukseen ja kaappien siivoamiseen ei ole aikaa eikä voimia. Jouluaaton pöydän ääreen puurolle kokoontuu hällisevä joukko. Joulukuusi on koristeltu niillä koristeilla, joista lapset tykkäsivät. Alaoksat pursuilevat itse askarreltuja koristeita ja ristiin rastiin kieputettuja valoketjuja ja latvassa tähti loistaa kirkasta loistettaan. Kaikilla pöydän ääressä istuvilla on hymy huulilla. Äiti – hän istuu pöydän päässä ja syö puuroa ihan rauhassa, kun muut huolehtivat tarjoilusta, pienim-

pien syöttämisestä ja suiden pyyhkimisestä. Tässä hetkessä on ilo ja se sädehtii myös äidin silmissä.

Vanha pariskunta istuu olohuoneen sohvalla. Kirjahyllyn reunalla on joulutähti sekä joulukorttirivistö. He keskustelevat ilman kiirettä joulukortteja toisilleen esitellen ja tekstejä ääneen lukien. Tunnelma on rattoisa, vaikka välillä puheesta erottuvat sanat ”ikävä”, ”pitkä matka” ja ”lapset maailmalla”. Hyvän joulun toivotukset tuntuvat päässeen perille ikävästä huolimatta. Pariskunta tietää, että lapsilla ja heidän perheillään on kaikki hyvin. Siitä he kiittävät Taivaan Isää.

Hämärä olohuone, jonka nurkassa tuore äiti istuu vastasyntynyt lapsi sylissään. Vieressä isä katsoo heitä onnenhymy huulillaan. Pienessä joulukuusessa latvatahti on vinossa, mutta kiire ei ole minnekään. Paras lahja on jo saapunut.

Joulu saapuu usein kiireiden keskelle. Koko ajan on kiire suorittaa. Panikoimme myöhään laitetuista joulukorteista ja teippaamme lahjapaperit kiinni ilman lahjaa. Juoksemme kaupassa hiki hatussa ja ihmettelemme, mihin huolella laadittu ostoslista taas kerran unohtui.

Mihin meillä on kiire? Kenen vuoksi teemme tämän kaiken, ja antaako se itselle iloa? Jospa tänä jouluna tärkein lahja, jonka voimme toiselle antaa, olisi läsnäolo. Hienosti katettu ja herkkuja täynnä oleva pöytä on ihana, mutta vielä tärkeämpää ja arvokkaampaa on, kuka sen ääressä istuu. Olipa siinä yksi tai monta ihmistä, joulu ja sen perimmäinen ajatus ei ole ulkoisista tekijöistä kiinni.

Toivottavasti osaamme antaa aikaa ja toteuttaa teoin sen, että joulun rauha ei jäisi vain koristeeksi vaan voisi saada meitä taas lähemmäksi toisiamme, lähemmäksi Jumalaa.

Siunausta joulunaikaasi!

Anni Kantonen ja Anu Kemppi

Someron seurakunnan diakoniatyöntekijät

RUOKONEN

ERKKI SAKARI

★16. 10. 1929 †27. 2. 2007

AARIKKA

KAIJA HELENA

★3. 2. 1929 †14. 8. 2014

TEKSTI: ARJA TORKKOMÄKI

KUVAT: MATTI TORKKOMÄKI

Muistojen lehto puhuttelee

Käynti hautausmaalla rauhoittaa, tekee surumieliseksi, mutta tuo myös paljon hyviä muistoja edesmenneistä. Someron hautausmaalla kohtaan enemmän sukulaisia, ystäviä ja tuttuja kuin Someron kaduilla – olen siis tullut vanhaksi. Kesällä yleisnäkymä on kauniisti kukkivia ja rakkaudella hoidettuja hautoja, syksyllä päivien hämärtyessä lyhtyjen tuomaa rauhallista tunnelmaa.

Someron hautausmaa on myös Someron merkittävin kulttuurikohde, jota ei uhkaa mikään, ei rakentaminen eivätkä kulkuväylät. Se on myös vanhojen kirkkojen hautausmaa, joiden muistomerkkinä on Kivisakasti, kuin valvomassa vanhin hinta osaa.

Hautausmaalla voit rauhassa tehdä myös paluun vaikkapa kylänraitille. Muistat leipomon herkkurinkilät, komean Dahlbergin talon ja Olgan, molemmin puolin katua hallitsevan Oraksen, jonka toimitusjohtajan äkkinäinen kuolema pysäytti aikoinaan koko kylän. Vaikutusvaltaisia pankinjohtajia unohtamatta: Säästöpankin Soinit, Hulda ja Matti, Osuuskassan Raulot ja Kansallispankin Torkkola.

Kotiseutumatka jatkuu eri kylien kautta Pajulan Avellaneista Marokulaan. Pysähdyt tuttuun nimeen, iso vaalea kivi kertoo kolmesta Martelan Matista – hekin olivat täältä lähtöisin. Oliko koulun tuolin alla tuo nimi?

Löydät opettajiesi nimet: Horilan, Litovaaran, Pyhänniskat ja Teponojan – olet palannut Ervin koulun käytävälle. Mietit, minne ovat muut opettajasi haudatut ja päätät etsiä heidän nimensä Hautakartta.fi-palvelusta.

Tuttuja nimiä kivissä, jokin pysäyttää sinut; onko hänkin jo

kuollut, olitte samanikäisiä ja koulukavereita.

Matkaasi säestävät keväiset linunlaulut – muuttoparvet ovat saapuneet kirkonmäelle. Voit rauhassa jatkaa matkaa ja kohdata menneitä, nyt ei ole kiire pois.

Komeat puiston puut ovat saaneet kasvaa hautausmaalla kunnioittavaan mittaansa, ehkä niillekin on suotu erityinen rauha tässä ympäristössä, muualla ne olisivat kenties saaneet väistyä kiireisen elämänmenon tieltä. Suojaavaa kuusiaitaa tosin monet ovat jääneet kaipaamaan.

Pysähdyt vanhojen, isojen sukuhautojen kohdalla. Pienten lasten kuolleisuus runsas sata vuotta sitten järkyttää ja palaat takaisin menneeseen, aikaan, jolloin elämä oli niin toisenlaista. Tässä lepää rusthollari ja hänen vaimonsa ja sukupolvet heidän jälkeensä, nämä muistomerkit kertovat vauraasta viljelijästä.

Edessäsi on rivi toisensa jälkeen valkoisia ristejä, niiden edessä puhutteleva muistomerkki haavoittuneesta sotilaasta rauhan enkelin kanssa. Lähes kolmensadan nuoren miehen nimet ovat selkeästi luetavissa ja alue on hyvin hoidettu. Someron sankarihauta onkin valittu Etelä-Suomen kolmen parhaan va-

lioluokkaan: heitä ei ole unohdettu! Mietit mieletöntä sotaa, joka juuri nyt on tullut pelottavan lähelle.

Someron kirkon kellot soivat – kuolinkellot. Kappelin ovet aukeavat ja kantajat saattavat läheisensä viimeiseen lepoon. Lintujen konsertti säestää vainajan matkaa. Siirryt sivummalle. ■

LYYYLI HONKIO

Pätkiä sotaoloista

Lottien kertomaa

Asetuimme Ristiinan kunnalliskotiin, nukuimme telttasängyissä. Muistamme, kun lutikat laskeutuivat katosta seuraksemme, nälkä niilläkin oli. Lisäksi oli kirppuja ja torakoitakin. Säämingin emäntäkoulussa oli hyvä nukkua, vaikka patjana oli sanomalehtiä ja peitteenä mantteli. Kärsämäkeen tulimme aamulla kello kolmen aikaan ja herätyksenä oli pommitus. Me säästyimme, kun maastouduimme. Ei katsottu oliko nokkosta tai muuta törkyä maassa, johon heittäydyimme.

Kerran paikalle tuotiin elossa oleva sotilas, joka oli vaikeasti haavoittunut ja tajuton. Häneltä oli katkennut jalka. Katkennut osa roikkui nahanriekaleiden varassa ja housunlahje piti jalkaa kasassa. Verenvuoto oli runsasta, piti toimia nopeasti. Ei muuta kuin kirves käteen, lyömällä loukkaantunut osa jalasta pois lopullisesti. Tämän jälkeen nopeasti kiristyside paikoilleen, jotta verenvuoto tyrehtyisi. Toimenpiteen jälkeen sotilaalle lappu ”kiireellinen” kaulaan ja lähetys eteenpäin jatkotoimiin.

Tämän tehnyt lääkintäsotilas oli myöhemmin sodan loputtua saanut osakseen suurta arvostusta sodanaikaisesta toiminnastaan ja rohkeudesta toimiessaan rintamalla lääkintä- ja ensiaputehtävissä. Jalkansa menettänyt sotilas oli suuren kartanon omistaja ja kutsui hänet myöhemmin kartanoonsa ja häntä oli ”passattu kuin piispaa pappilassa”. ■

Haavoittunutta sidotaan joukkosidontapaikalla 1941. Kuva ei liity juttuun. Kuva SA-kuva.

OTA YHTEYTTÄ JA SEURAA

@someroseura

someroseura.fi

info@
someroseura.fi

TEKSTI: OLLI SALOMÄENPÄÄ
KUVAT: OLLI SALOMÄENPÄÄ JA PALANDERIEEN ALBUMI

Kun somerolaiset Avinurmea auttoivat

Avinurme. Tuo Peipsijärven lähiseudulla oleva paikkakunta ja seurakunta Kaakkois-Virossa on ainakin nimenä tullut viime vuosikymmeninä monesti vastaan. Kuinka ja miten kaikki oikein alkoikaan? Alkutahdit yhteiselle toiminnalle luotiin jo 1970-luvun lopulla, kun silloinen Jokioisten seurakunnan srk-pastorina ja myöhemmin Someron seurakunnan kirkkoherrana toiminut Osmo Turkki teki pienen ryhmän kanssa matkan silloiseen Leniniin ja siellä olevaan Hengelliseen Akatemiaan. Sivumennen mainittakoon, että ryhmän paikallisena isäntänä toimi tuolloinen Karjalan piispa Kirill, joka on nykyisin tunnettu varsin näkyvästä roolista Moskovan patriarkkana. Tuolla matkalla vietetyn jumalanpalveluksen yhteydessä ryhmän luokse tuli nuori mies nimeltään Edgar Serm, josta tuli myöhemmin Avinurmen kirkkoherra. Tästä alkoi yhteydenpito Osmo Turkin sekä Edgar Sermin välillä ja se jatkui säännöllisen epäsäännöllisesti seuraavan vuosikymmenen, myös henkilökohtaisten tapaamisten muodossa.

← Avinurmen seurakunnan kirpputorilla myytiin monenlaista tavaraa mutta kaikkein halutuimpia olivat huonekalut. Niitä tuotiin Someroltakin paljon ja ne menivät heti kaupaksi.

Sinikka Palander, Mirja Kyyrä, Jouko Palander ja Alpo Kyyrä.

Vuonna 1989 Edgar Serm pääsi vierailulle Somerolle ja siitä varsinaisesti lähti niin sanottu iso pyörä pyörimään Someron ja Avinurmen seurakuntien välille. Vierailun aikana organisoitiin keräys, jonka avulla hänelle hankittiin mukaan vietäväksi sekä työn helpottamiseksi kolme vuotta vanha Lada Samara sekä päätettiin luoda virallinen kummiseurakuntayhteys, joka myöhemmin muuttui ystävyysseurakuntasuhteeksi. Samassa yhteydessä päätettiin ruveta järjestämään seurakuntamatkaa Avinurmeen, joka toteutuikin seuraavana vuonna. Seuraavat matkat tehtiin vuosina 1992, 1993 sekä 2001.

Tuolla ensimmäisellä kesäkuisella matkalla 48 hengen joukossa olivat myös Jouko ja Sinikka Palander, jotka saivat matkasta vahvan kimmokkeen lähteä mukaan tukemaan Avinurmen seurakuntaa ja seurakuntalaisia.

– Tuolta matkalta jäi mieleen kohtaamiemme ihmisten tavaton vieraanvaraisuus ja ystävällisyys, Sinikka Palander muistelee matkaa. – Ulkoisesti oli hyvinkin vaatimatonta, erityisesti vessat olivat "mielenkiintoisia" elämyksiä. Vaatimattomista oloista huolimatta ihmiset halusivat antaa parastaan ja siksi esimerkiksi tarjottavat olivat ylenpalttiset suurine leipomuksineen. Siellä matkalla syntyi myös paljon ihan henkilökohtaisiakin suhteita, joista jotkut ovat jääneet elämään ihan tähän päivään asti.

Mutta Sinikka ja Jouko Palanderin kontaktit eivät todellakaan jääneet kirjeiden kirjoittamiseen tai pullakahvien juomiseen paikallisten kanssa, joilla toki niilläkin on oma tarpeellinen merkityksensä. Ei todellakaan. Heistä tuli Avinurmen avustustyön ydinjoukkoa, johon kuuluivat heidän lisäksi Jorma ja Terttu Ärölä, Eero Lindberg ja Eino Joro. Muiden panostusta

mitenkään väheksymättä. Tuosta ensimmäisestä matkasta alkoi hyvin konkreettinen työ Avinurmen hyväksi.

Tuolla ensimmäisellä matkalla Jorma Ärölä kävi tutustumassa Avinurmen sairaalaan ja näki potilaiden käytössä olleet surkeat sängyt. Siltä istumalta hän kävi hakemassa apujoukkoja katsomaan tilannetta. Tässä oli konkreettinen hätä, joka tarvitsisi ratkaisun. Ja ratkaisu tältä joukolta löytyi. Someron sairaalassa oli juuri uusittu potilassängyt ja entiset oli viety ullakolle. Ja niin kävi, että nämä vanhat sängyt vietiin joulukuussa samana vuonna Avinurmeen. Kun seuraavalla vuosikymmenellä sairaala lakkautettiin, nämä samat sängyt siirrettiin vanhustentaloon, missä ne palvelivat edelleen käyttäjiään.

Viedyt sängyt olivat aikoinaan merkittävä ja iso operaatio, mutta paljon muutakin tehtiin, näennäi-

Kun Avinurmen pappilan remontti valmistui vuonna 2009(?) ja otettiin juhlavasti käyttöön, Someron seurakunnan virallisen tervehdyksen ja onnittelet veivät paikalle Someron seurakunnan entinen diakonissa Anja Känkänen sekä kanttori Olli Salomäenpää.

sesti isompaa ja pienempää. Vuosien saatossa tehtiin monenlaisia matkoja, joiden yhteydessä vietiin paikan päälle erilaista pientavaraa, käytiin tervehtimässä ihmisiä sekä autettiin myös Edgaria lukuisissa käytännön asioissa, kuten klapien tekemisessä tai keittiön siivoamisessa.

Olojen vapautuessa myös Avinurmesta päästiin tekemään Somerolle ryhmämatkoja, joista ensimmäinen toteutui pääsiäisen alla, huhtikuussa 1990. Avinurmes-ta tullessa joukossa oli 18-vuotias rakverelainen opiskelija Kaido Soom, joka oli palkattu Avinurmen seurakuntaan tekemään nuorisotyötä. Tuosta matkasta alkoi syvempi yhteistyö Kaido Soomin kanssa hänen toimittua muun muassa kesätyössä Someron seurakunnassa rippikoulutyössä. Kaidon työelämäpolku johdatti hänet Kivi-Vigalan kirkkoherraksi, seurakunnan, josta tuli sittemmin myös

Somerniemen ystävyysseurakunta. Nykyään teologian tohtoriksi väitellyt Kaido Soom työskentelee Tarton yliopiston teologisen osaston johtajana.

Vuosituhanen vaihteessa oli käynnissä monenlaista yhteistyötä. Tarja Iivonen piti Avinurmessa kesäisin pyhäkoululeirejä, ja Avinurmen kirkon katon peltikorjaus oli työn alla. Uutena projektina aloitettiin uuden saunan rakentaminen Avinurmen pappilaan. Tässä vaiheessa Avinurmi-aktiivien joukkoon tuli Alpo Kyyrä.

– Olen itse Karjalan evakko ja olen sitä mieltä, että hyvä ei saa pysähtyä, Alpo Kyyrä toteaa. – Ärölän Jorman kanssa tein ensimmäisen matkani Avinurmeen, ja siitä se lähti liikkeelle. Kuivurin päätyyn rupesimme keräämään tavaraa, huonekaluja ja vaatteita, joita sitten vietiin paikan päälle. Näitä reissuja tehtiin vuosittain viidestä kuuteen, yhteensä niitä

tuli tehtyä satakunta. Näillä tavaroilla Avinurmen seurakunta rahoitti omaa toimintaansa. Vuosien varrella huomasi kyllä sen muutoksen, että aluksi kelpasi lähes tulkoon kaikki, mutta vaurauden lisääntyessä heilläkin vähitellen kriittisyys tavaraa ja sen laatua kohtaan lisääntyi.

Nyt vuonna 2025 on hyvä katsella menneitä vuosia ja aikaansaannoksia. Ehkä tuntee tyytyväisyyttäkin. Avinurmessakin tapahtui muutoksia, kun Edgar Serm jäi eläkkeelle ja Rene Alberi tuli Avinurmen kirkkoherraksi vuonna 2003, jonka myötä seurakunnan toiminta sai lisää virtaa. Toiminta kasvoi ja kehittyi, kirkkoa saatiin monella tapaa korjattua, vanha pappila myös kunnostettiin. Siinä kaikessa myös somerolaiset olivat muiden kanssa mukana.

Tämän jutun kirjoittaja Someron seurakunnan viranhaltijana on ollut työn puolesta mutta myös

Kuvia Avinurmen matkoilta Sinikka ja Jouko Palanderin albumista.

omasta mielihalustaan tekemisissä Avinurmen seurakunnan kanssa ja myös käynyt itse paikan päällä useampaan kertaan. Se mikä allekirjoittanut välillä mietityttää virolaisessa yhteiskunnassa, on sen tietynlainen kilpailuhenkisyys, kenties kateellisuuskin. Tulee siis mieleen kysymys, että herättikö auttajien työ myös kateutta paikallisissa ihmisissä, toiset saivat apua ja toiset eivät, olivatko toiset tasa-arvoisempia kuin toiset? Kysymys saa Joukon ja Alpon mieteliääksi.

– Jokaisessa yhteiskunnassa on varmasti ihmisiä, jotka osaat luovia paremmin kuin toiset, miehet pohtivat. – Tiedämme, että sielläkin oli ihmisiä, joiden elämä kommunistisessa järjestelmässä oli sikäläisittäin ihan hyvää ja joille järjestelmän muutos merkitsi elintason laskua. Mutta ei tämä asia ollut mitenkään aktiivisesti esillä. Meillä oli puhdas halu auttaa ja se oli meidän motiivimme käytännön työssä.

Meidän työmme ja auttamisemme oli sellaista arkipäivän auttamista niillä mahdollisuuksilla ja resursseilla, mitä meillä oli käytössä, Palanderin ja Kyyrän pariskunnat ajattelevat. – Se oli meille luontaista ja se tuotti meille iloa sekä hyvää mieltä, vaikka joskus vähän omaa rahaakin asian hyväksi meni. Toki mukana oli uteliaisuutta ja kiinnostusta. Eikä auttamisen tarvitse aina olla suurta, mahtavaa

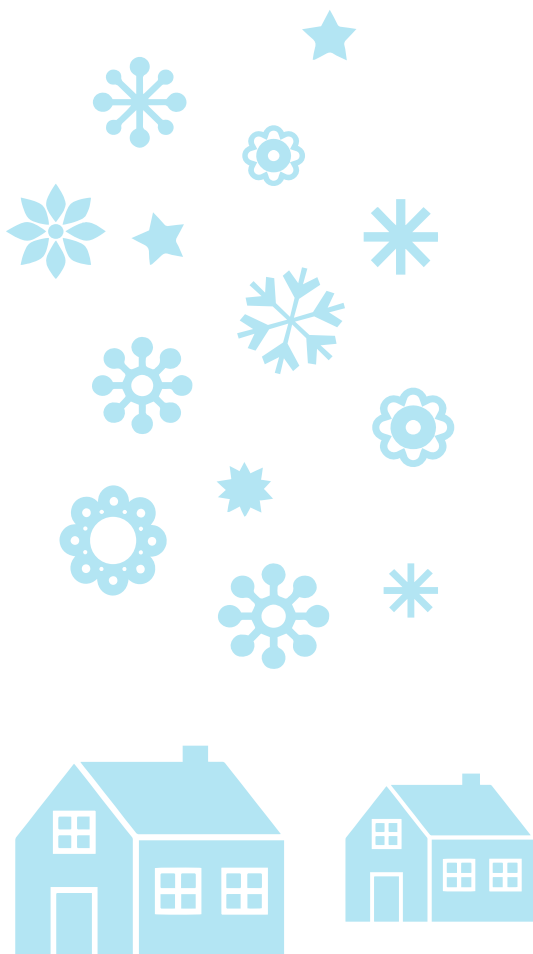

ja isoihin joukkoihin vaikuttamista. Pienikin riittää, pääasia että tekee jotakin.

– Minulla on ollut lisämotivaationa kiinnostus Viroon maana ja sen historiaan, Jouko Palander kertoo. – Viron kieltäkin tuli Sinikan kanssa noina vuosina opiskeltua. Se, että olen saanut ihan henkilökohtaisella tasolla nähdä näiden vuosien aikana läheltä Viron uuden itsenäisyyden ajan synnyn ja nousun, on ollut minulle todella suuri etuoikeus.

Someron ja Avinurmen seurakuntien välinen ystävyys-seurakuntatyö on elänyt viime vuosina hiljaiseloa, nyt ollaan jonkinlaisessa välitilassa. Rene Alberin lähdettyä muutama vuosi sitten pois Avinurmen kirkkoherran virasta ei hänen tilalleen ole saatu uutta työntekijää eikä myöskään muuta aktiivista kontaktia ole pystytty ylläpitämään. Ystävyys-seurakuntatyön tulevaisuus Avinurmen kanssa on tällä hetkellä vielä arvoitus. ■

OTA YHTEYTTÄ JA SEURAA

@someroseura

someroseura.fi

info@
someroseura.fi

**Riemullista
Vapahtajamme
syntymäjuhlaa!**

Näppäät saavassa, siipien suojassa
Someron seurakunta

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta*

**RAUTA- ja
PELTINELIÖ Oy**

0400 863 717 050 376 4798
www.rautajapeltinelio.fi

Sementtivalimo

Matti Kultanen

Puh 050 572 9841
sementtivalimomattikultanen@someronsroy.fi

*Rauhallista joulun aikaa
ja hyvää uutta vuotta!*

SOMERIKKUNA

Lasialan palvelut sekä puuikkunat, ovet ja portaat

Metallitie 5, SOMERO • 040 530 3801 • www.somerikkuna.net

*Hyvää joulua &
onnea vuoteen 2026!*

Someron kirjakauppa

SOMER kirja

vuodesta 1918

paikallislehti

SOMERO

**HYVÄÄ JOULUA JA ONNELLISTA
UUTTA VUOTTA**

Metsänhoitoyhdistys
Salometsä

RAUHALLISTA JOULUNAÏKAA!

RAKENNUSPALVELU
Markku Reunanen
040 545 5374

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta*

Velj. Nuoritalo Oy

puh. 0400 533 739, 0400 321 314
www.vnoy.fi

Ota yhteyttä ja seuraa

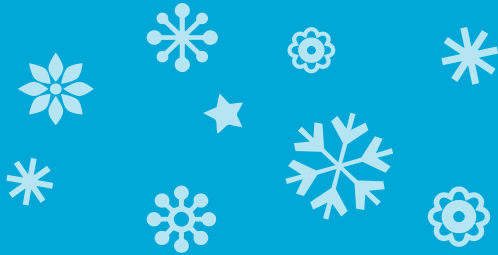
@someroseura

www.someroseura.fi

info@someroseura.fi

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta*

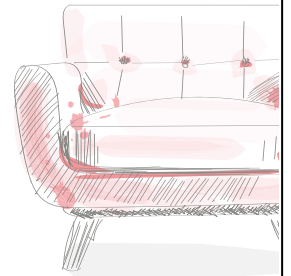

kalustetalo
VIRTANEN

SOMERO
Knuutilantie 1
02 722 1277

FORSSA
Aleksinkatu 7
03 435 6570

arvovirtanen.fi

KELLOT JA KORUT LÄHELTÄSI
Paikallista palvelua vuodesta 1959

ma-pe 10-17 la 10-14 p.040 569 3948
www.kellojakihla-aitta.fi

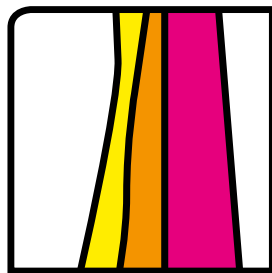

**Someron
Konevuokraamo**
050-5341 721

VIRTANEN
ÖLJYMAALIT

AGA Neste- ja
hitsauskaasut

• Rakennuskoneet • Telineet
• Henkilönostimet
someronkonevuokraamo.fi

Jaatimet

- ThermoFin®-tuotteet
- teräsövet ja -ikkunat
- lasiseinät
- palo-ovet E30-EI120

www.jaatimet.fi

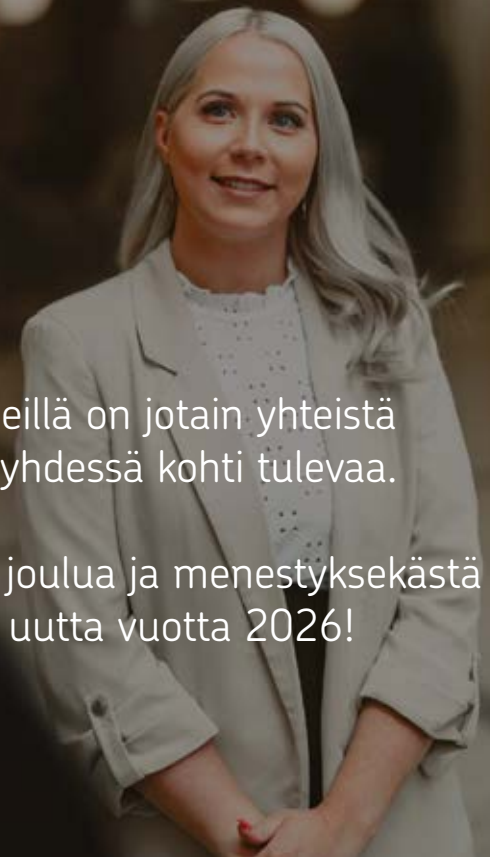
Jaatilantie 77, 31400 Somero • puh. 020 7401 111

OP Lounaismaa

Meillä on jotain yhteistä
- yhdessä kohti tulevaa.

Hyvää joulua ja menestyksekkästä
uutta vuotta 2026!

Hyvää
Joulua!

KSupermarket

HÄRKÄTIE

Tavallista Parempi Ruokakauppa